

Západočeská univerzita v Plzni
Právnická fakulta

Rigorózní práce

**Právní úprava a činnost notářství v českých zemích
v letech 1848 až 1938**

Mgr. Alice Ostruzková

Plzeň, 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Právnická fakulta

Rigorózní práce

**Právní úprava a činnost notářství v českých zemích
v letech 1848 až 1938**

Mgr. Alice Ostruszková

Plzeň, 2016
Katedra právních dějin
Obor právní dějiny

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, použila pouze uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 22. června 2016

Mgr. Alice Ostruszková

OBSAH:

OBSAH:	4
ÚVOD	6
1. KAPITOLA - VÝVOJ NOTÁŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH PŘED ROKEM 1848	8
2. KAPITOLA - VÝVOJ NOTÁŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V LETECH 1848 AŽ 1918	13
2.1. CÍSAŘSKÝ PATENT Č. 366/1850 Ř. Z. ZE DNE 29. ZÁŘÍ 1850	16
2.1.1. Hlava I. – XVII. notářského řádu z roku 1850	17
2.1.2. Shrnutí notářského řádu z roku 1850	34
2.2. CÍSAŘSKÝ PATENT Č. 93/1855 Ř. Z. ZE DNE 21. KVĚTNA 1855	35
2.3. ZÁKON Č. 75/1871 Ř. Z. ZE DNE 25. ČERVENCE 1871	39
2.3.1. Postavení notáře	40
2.3.2. Působnost notáře – obecná část	48
2.3.3. Působnost notáře – zvláštní část	52
2.3.4. Organizace notářství	60
2.3.5. Shrnutí notářského řádu z roku 1871	65
2.4. SPOLKOVÁ ČINNOST DO ROKU 1918	68
3. KAPITOLA - VÝVOJ NOTÁŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V LETECH 1918 AŽ 1936	74
3.1. SPOLKOVÁ ČINNOST	86
3.2. PUBLIKAČNÍ ČINNOST	94
4. KAPITOLA – OSOBNOSTI PŮSOBÍCÍ V LETECH 1918 AŽ 1936	101
4.1. ANTONÍN MOKRÝ (13. 5. 1855 – 18. 9. 1925)	101
4.2. OTAKAR MOKRÝ (25. 5. 1854 – 1. 1. 1899)	102
4.3. KAREL BATĚK (27. 7. 1860 – 19. 9. 1924)	104
4.4. KAREL ČULÍK (2. 3. 1822 – 24. 5. 1912)	106
4.5. JAROSLAV ČULÍK (7. 6. 1861 – 13. 11. 1942)	106
4.6. JOSEF ŠTOLBA (3. 5. 1846 – 12. 5. 1930)	108
4.7. ALOIS PRAVOSLAV TROJAN (2. 4. 1815 – 9. 2. 1893)	110
4.8. VÁCLAV ŠEDIVA (27. 9. 1861 – 16. 1. 1905)	112
4.9. ANDĚLA KOZÁKOVÁ - JÍROVÁ (14. 5. 1897 – 1. 7. 1986)	115
4.10. JAN STRAKATÝ (22. 10. 1835 – 10. 6. 1891)	118
ZÁVĚR:	121
POUŽITÁ LITERATURA	123
KNIHY A PUBLIKACE	123
ČASOPISY	128
ZAHRANIČNÍ LITERATURA (RAKOUSKÁ NÁRODNÍ KNIHOVNA)	130

PRÁVNÍ PŘEDPISY	132
ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE	132
SUMMARY	134

ÚVOD

Notářství jako svobodné právnické povolání je charakterizováno specifickými pravidly a principy. Samotné notářství prošlo velmi zdoluhavým a někdy i složitým vývojem, při kterém se bojovalo nejen o to, jakou podobu bude notářství ve svém konečném důsledku mít, ale i o to, zda notářství jako takové vůbec zůstane zachováno.

Během svého magisterského studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy jsem využila možnost přihlásit se a absolvovat dva povinně volitelné předměty, a to *Dějiny právnického stavu a právnických profesí* a *Právnická povolání v justici*. U obou předmětů mě nejvíce zaujalo právě notářství. Je mi zároveň známo, že právě historie notářství se těší na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni značné oblibě a byla již předmětem několika více či méně zdařilých zpracování.

Pro svou rigorózní práci jsem si vybrala období druhé poloviny devatenáctého a počátek dvacátého století. Období, které je z historického pohledu nejen velmi zajímavé a vděčné, ale zároveň pro notářství v českých zemích zcela zásadní. Období, ve kterém byly postaveny samotné základy moderního notářství a které dnes považujeme trochu bohužel již za natolik samozřejmé na to, aby bylo častějším předmětem odborných prací. Na těchto základech nic zásadního nezměnil ani vstup České republiky do Evropské unie; snad až na právě probíhající soudní řízení u Soudního dvora Evropské unie, jehož předmětem je posouzení otázky, zda je Česká republika oprávněna umožnit vykonávat povolání notáře jen svým vlastním občanům, kteréžto jako jedno z mnoha neměnných pravidel pochází právě z druhé poloviny devatenáctého století.

Má rigorózní práce je právně - historická. Jejím základním cílem je popis dobových souvislostí a historického vývoje všech zásadních právních předpisů, které více či méně ovlivnily organizaci a činnost notářského stavu. Rigorózní práce rovněž pojednává o osobnostech, které se významným způsobem zasloužily o postavení notářství jako svébytného a samostatného právnického povolání.

Za vyšší cíl si pak tato práce klade snahu ukázat čtenářům, že vše podstatné pro fungování moderního notářství bylo převzato právě z právních úprav platných pro české země v období druhé poloviny devatenáctého a první poloviny dvacátého století a že k dosažení úspěchů v podobě možnosti dnes svobodně vykonávat

notářské povolání, jehož existence je mezi ostatními stavovskými právníckými organizacemi pevně zakotvena, bylo v minulosti zapotřebí nejen pouhého volního chtění, nýbrž také pevného odhodlání, spousty sebeobětování a především dnes již málo viděného vlastenectví.

Historicky je toto téma částečně zmíněno v několika málo knižních publikacích, odborných člancích a diplomových pracích. V tomto ohledu je nezbytné vyzvednout obsáhlou publikační činnost dnes již bývalého soudce Ústavního soudu JUDr. et PhDr. Stanislava Balíka, který svou knihou *Dějiny notářství v českých zemích* a dalšími publikacemi představuje pro současnou literaturu historie notářství Václava Šedivy nové doby. Publikace Václava Šedivy *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec* pak tvoří významný pramen, na němž je rigorózní práce postavena.

Snad milovníci historických archivů dále odpustí, příp. alespoň najdou pochopení, že ačkoli se rigorózní práce týká historických reálií notářství v českých zemích, v hojné míře jí opírám o moderní elektronické informační zdroje, u nichž je ovšem zapotřebí ověřovat přesnost sdělovaných informací. Konečně za příhodný a snáze dostupný zdroj informací považuji i publikované diplomové a jiné vysokoškolské práce a učebnice, jejichž text již prošel ohněm oponentury.

Tato práce je systematicky rozdělena do čtyř samostatných kapitol. Začíná stručným úvodem do historických souvislostí týkajících se notářství před revolučním rokem 1848. V následující kapitole rozebírám notářské řády z let 1850, 1855 a 1871 a zároveň provádím jejich základní komparaci. Třetí kapitola je věnována období První republiky, v němž právní úprava notářství po celou dobu trpěla právním dualismem, který se přes četné legislativní snahy nepodařilo zcela překonat. Obsahem této kapitoly je i spolková a publikační činnost notářů, která v této době zaznamenávala svůj vrchol. Čtvrtá kapitola je pak věnována jednotlivým osobnostem, které výkonem notářské činnosti formovaly obecné povědomí o nově formující se právnícké profesi, jejíž základy již byly v sousedních evropských zemích položeny.

Snad se Vám tato rigorózní práce bude líbit.

Autorka

1. KAPITOLA - Vývoj notářství v českých zemích před rokem 1848

Ukončení Napoleonských válek a závěry Vídeňského kongresu konaného v roce 1815 uklidnily politickou situaci v Evropě. Konzervativní přístup hrající prim na politické scéně však zdaleka neodrážel smýšlení obyčejných lidí a celkovou náladu ve společnosti. Ideje Francouzské revoluce vycházející z občanské rovnoprávnosti, decentralizace veřejné moci, omezení svrchovaného panovníka nejvyšším zákonem společně s odstraněním některých privilegií doposud vyhrazených šlechtickému stavu již v lidech zapustily kořeny a byly předzvěstí základů, na nichž bude v pozdějších dobách budován moderní právní stát. Ten právní stát, který se vyznačuje nejen možností aktivně se podílet na správě věcí veřejných, nýbrž i právní ochranou občanů před nezákonnými zásahy státu či třetích (soukromých) osob zakotvenou v psaných právních normách. Paradoxně absolutisticky pojatý stát vyznačující se takřka neomezenou a nekontrolovatelnou vládou panovníka, jehož rozhodnutí jsou podporována a chráněna početnou armádou a správním aparátem, se tak měl napříště stát hlavním garantem základních lidských práv a svobod občanů, které svou činností až doposud bez jakéhokoli korektivu omezoval.

Revoluční myšlenky zprvu omezené na území západní Evropy se postupně ruku v ruce s rozrůstajícím se mezinárodním obchodem začaly šířit i do německy hovořících (středoevropských) zemí. Nezbytným akcelerátorem tohoto procesu je i nárůst gramotnosti a všeobecné vzdělanosti, jakožto důsledek osvícenských reforem Marie Terezie a Josefa II. Formuje se veřejné mínění a tisk, který společnosti referuje o podstatných záležitostech každodenního života.¹

V oblasti poskytování notářských služeb je však situace značně neutěšená.

Vývoj notářství od Obnoveného zřízení zemského z roku 1627 (v Čechách) a z roku 1628 (na Moravě), které jej zcela pominulo, systematicky upadal. Absence dlouhodobé tradice a koncepce notářství zakotvené v právním rámci bylo logickým důsledkem, že s notářstvím v českých zemích panovala všeobecná nespokojenost

¹ Ačkoli se nejedná o právní pramen, autorka považuje za příhodné poukázat v tomto ohledu na historický román Aloise Jiráska *F. L. Věk*, jehož děj autor zasadil do období let 1769 až 1816 a který dobovou atmosféru, situaci vzdělanosti a národního uvědomění v rámci Českého národního obrození sice trochu idealizovaně popisuje. In. JIRÁSEK, Alois. *F. L. Věk. Obraz z dob národního probuzení*, díl I. – V., 16. vydání, Praha: J. Otto, 1931.

doprovázena početnými stížnostmi na jeho chod. Množící se stížnosti pak s sebou nesly ztrátu důvěry a prestiže, které se jinak právnická povolání mezi obyčejným lidem všeobecně těšila.

Poměrně zoufalou situaci nevyřešily ani již zmíněné osvícenecké reformy. Naopak lze tvrdit, že každým pokusem o další legislativní vymezení notářství, toto ztrácelo víc a víc na svém významu. Přitom nescházelo mnoho, aby institut notářství v českých zemích, na rozdíl od jiných evropských zemí, nadobro zanikl. Nestalo se tak pouze dílem náhody, dílem nečinností státního aparátu, který marginální otázku notářství patrně nepovažoval v porovnání s jinými tématy za natolik významnou, aby se jí dostatečně zaobíral. Kusé a nekonceptní zásahy sice vytvářely ztížené podmínky pro existenci a chod notářství jako takového, nebyly s to mu však přivodit jeho definitivní zánik. Poměrně výstižné hodnocení situace podává Stanislav Balík ve své knize *Dějiny notářství v českých zemích*, když uvádí: „*Nutno konstatovat, že i v této etapě se notářství v habsburské monarchii ubíralo opačným směrem než v ostatních zemích evropského kontinentu, zejména ve Francii, která se na poli notariátu za revoluce a Napoleonovy vlády ocitla ve více než půlstoletí trvajícím předstihu, aby se až v druhé polovině 19. století (...) mohla v habsburském mocnářství stát zdrojem inspirace.*“²

Panující právní nejistota a všeobecná nespokojenost s výkonem notářské činnosti se odrazila i v počtu lidí, kteří notářský úřad zastávali. „*Tomu, že veřejnému notářství se jako svému jedinému povolání věnoval málokdo, nasvědčuje např. berní rula pro pražská města. Ač tento pramen uvádí řadu kancelářských úředníků, písařů, soudců i advokátů, není zde jediná zmínka o veřejném notářství. Na pražském Starém Městě tak byl r. 1770 zmiňován jediný veřejný notář, a to Josef Fegertag na adrese domu č. p. 936 na dnešní Staroměstské náměstí.*“³

Vydáním Josefinského všeobecného soudního řádu dne 1. května roku 1781 pod č. 13 Sb. z. s., notářství na dlouhou dobu ztratilo své postavení a hlubší význam. Za veřejnou listinu vyhotovenou notářem bylo možné pokládat pouze notářský směnečný protest; *vice versa* všechny ostatní listiny sepsané notářem bylo nezbytné

² BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, str. 56. ISBN 978-80-260-5768-0.

³ JINDŘICH, Miloslav. *Notářství v českých zemích do roku 1949. Ad Notam*. Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v ČR., 2003, str. 4.

považovat za listiny soukromoprávního charakteru nemající v případném soudním či jiném řízení presumpci správnosti. Činnost notářů spočívající v osvědčování protestů směnek tak byla *raison d'être*, která v českých zemích notářství „držela nad vodou“ a umožnila mu přežít jako jednomu z tradičních právnických profesí. Josefinský Obecný řád soudní přitom zůstal pro české země v platnosti až do konce roku 1897.⁴

O jistém vzkříšení lze hovořit za vlády Františka II., kdy v některých rakouských zemích došlo k rozšíření výčtu veřejných listin, tj. že za veřejné listiny byly uznány všechny řádné notářské listiny.⁵ Toto rozšíření však nebylo platné pro české země.

Pro české notáře se naopak stal významný patent ze dne 9. dubna 1782, kterým bylo notářům umožněno zastupovat klienty (účastníky) před obchodními a směnečnými soudy.⁶ Zastupování účastníků soudních řízení se řídilo pravidly platnými pro advokáty. Jednotné použití advokátních pravidel lze vnímat nejen pozitivně jako snahu „zákonodárce“ o zachování dosud platných pravidel, jejichž uplatnění bylo v praxi zaběhlé a nečinilo soudům, příp. dalším institucím žádné výraznější komplikace při jejich výkladu a použití i na další osoby (notáře), ale také negativně, jako důkaz, že notářská činnost nebyla natolik významná, aby si zasloužila samostatnou právní úpravu. Z pohledu dnešní terminologie je na patent ze dne 9. dubna 1782 možno nahlížet také jako na jakýsi legislativní přílepek Obecného řádu soudního, který měl zajistit větší (především územní) dostupnost odborné právní pomoci pro širší společenské vrstvy.

Oprávnění zastupovat před obchodními a směnečnými soudy však bylo zanedlouho, konkrétně roku 1824, dalším dvorským dekretem notářům bez právního doktorátu odňato. Tento krok podstatným způsobem zvýhodnil advokátní stav, jehož členové se v této době hojně ucházeli o směnečné notářství s tím, že jim dokonce byla promíjena i notářská zkouška. Naopak notáři byli objektivně zbaveni si právní doktorát dodatečně udělat (a nebyl jim ani promíjen), neboť roku 1821 byl v advokátním stavu zaveden *numerus clausus*, který

⁴ PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938: (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 16. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-797-3.

⁵ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 216. ISBN 978-80-7380-257-8.

⁶ SCHELLE, Karel a SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, číslo 5, str. 112.

notářům podstatně snižoval možnost početně rozšířit advokátní stav. Zákodárce se tak snažil o splynutí advokacie s notářstvím, k čemuž nakonec došlo, když roku 1848 se poslední směnečný notář Ignác Hauschild stal advokátem.⁷

Vývoj právního rámce, do něhož bylo notářství do poloviny 19. století zasazeno, byl dále upraven dalšími dvorskými dekrety, které navazovaly na restriktivní přístup k notářské činnosti zavedené Josefským všeobecným soudním řádem.

Dne 3. ledna 1788 byl vydán Dvorský dekret č. 760 Sb. s. z., který výslovně decentralizoval zřizování notářských úřadů zemským místodržitelstvím, když stanovil, že: „...zemským náměstnictvím zůstaveno zřizovati veřejné notáře a uloženo jim, aby každého notáře do zvláštní přísahy vzala a o jmenování notářů měla zvláštní protokol, do něhož musela zapsati notářem zvolený znak notářský, pečeť, pak den vykonání přísahy a diplom, jenž byl notáři vydán; notář pak musil ve protokole tom svým podpisem stvrditi, že přísahu vykonal.“⁸ Napříště tedy mohla být notářem pouze osoba jmenována zemským místodržitelstvím, u níž tento notář složil přísahu. O jmenování byl sepisován úřední záznam, který nově jmenovaný notář musel vlastnoručně podepsat. Výrazem notářského úřadu byl notářem zvolený notářský znak, jehož oficialita byla stvrzena diplomem – veřejnou listinou osvědčující jmenování notáře do jeho úřadu. Působnost notářů nebyla prozatím teritoriálně omezena a záviselo pouze na notáři, kde svou činnost bude vykonávat.

K zakotvení principu teritoriality došlo dvorským dekretem č. 656 Sb. s. z. ze dne 29. února 1804. Ten nejen že nedovoľoval, aby notář směl vykonávat své povolání mimo území, pro nějž byl jmenován, ale i zakazoval, aby se notář mimo toto území prokazoval svým notářským znakem jako úřední osoba. Jmenování notáři si tak pro příště nemohli ve své činnosti konkurovat.

Poslední zásah do činnosti notářů nastal vydáním dvorského dekretu č. 1766 Sb. s. z. ze dne 9. června 1821, jenž stanovil, že: „...prý dosavadní pochybná praxe zakládala se na formulí diplomů, bylo týmž dekretem nařizeno, by notářům staré diplomy vzaty a nové diplomy vydány byly a příslušným omezením; novým notářům

⁷ JINDŘICH, Miloslav. Notářství v českých zemích do roku 1949. Ad Notam. Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v ČR., 2003. str. 5.

⁸ ŠEDIVA, Václav. Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894, str. 50.

pak měly v diplomech vyznačeny býti také místo a země, na něž oprávnění jejich jest obmezeno. Zároveň bylo tímž dekretem jmenování notářů přeneseno a úřadů politických na úřady soudní a to na nejvyšší soud, jenž, než notáře jmenoval, vyslechnuti měl soudy apelační, obchodní a směnečné, jichž se to vždy právě týkalo.“⁹

⁹ ŠEDIVA, Václav. Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894, str. 51.

2. KAPITOLA - Vývoj notářství v českých zemích v letech 1848 až 1918

„Revoluce 1848 - 1849 se skládala zhruba z padesáti dílčích povstání či ozbrojených střetnutí. Do bojů byla zapojena celá Evropa, ať již přímo či nepřímo byla zasazena jejich důsledky. Poprvé došlo k některým spojením jednotlivých povstání mezi sebou v různých zemích či oblastech. Tím docházelo do jisté míry k určité jednotě v kladení revolučních cílů, za které lidé bojovali. Revoluce jako celek byla vyvrcholením více jak půlstoletého vývoje, který směřoval od feudální ke kapitalistické společnosti, od feudální závislosti k liberální ekonomice, k svobodě člověka, k občanství, k národní nezávislosti a k sociální spravedlnosti.“¹⁰

V kontextu těchto zcela zásadních a mnohdy živelných společenských změn pokračoval pozvolný vývoj notářského povolání. Je až s podivem, jak málo se revoluční rok 1848 zapsal do historického vývoje notářství. Ano, zajisté je možné tvrdit, že výkon notářského povolání byl do značné míry okrajový, bez větších ambic prosadit se vedle dominující advokacie, přesto nelze jeho význam s ohledem na směnečné protesty opomíjet.

Nezapomínejme, že v revolučních letech 1848 – 1849 byla směnka důležitým a hojně využívaným platebním instrumentem, jehož význam stoupal s rozvojem bankovních ústavů, burz,¹¹ mezinárodního obchodu a postupující průmyslovou revolucí. Směnečnému významu především nahrávala měnová roztržštěnost mezi jednotlivými zeměmi. *„Kupec cestující do cizího města díky směnce nemusel již nákladně směňovat místní měnu za cizí (tzv. cambium manuale), cestovat potom s větší hotovostí a vystavovat se nebezpečí její ztráty. Namísto toho obdržel oproti domácí měně od svého bankéře (tzv. kampsora) příslib, že buď on sám, nebo jeho obchodní partner v platebním místě zaplatí určenou částku přímo obchodníkovi nebo (v pozdější době) na jeho „řad“, tj. té osobě, kterou tento věřitel určí. Kupec se tak*

¹⁰ ČAPEK, Vratislav. *Evropská revoluce 1848-1849. Stručný komparativní nástin*. Praha: Křesťanskosociální hnutí ve spolupráci s Historickou a dokumentační komisí Klubu českého pohraničí, 2005, str. 30.

¹¹ Např. založení burzy v Bruselu v roce 1801, v Miláně v roce 1808, v Oslu již v roce 1819, v Římě v roce 1821, v Madridu v roce 1831 nebo ve Stockholmu v roce 1863 (světové burzy byly zakládány dříve např. burza v Paříži v roce 1724, v Londýně v roce 1745 nebo ve Vídni v roce 1771). Citace. In: Wikipedia:the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11.12.2006, [cit. 2016-06-01].

vydával na cestu vybaven listinou, která mu byla příslibem, že v příslušném místě obdrží sumu v tamní měně.“¹²

Již patent Marie Terezie ze dne 22. prosince 1763 zřídil směnečné a obchodní soudy se sídlem v Praze, Brně a Opavě, jejichž specializací byl právě výklad a aplikace směnečného práva. S těmito směnečnými a obchodními soudy je spojován také počátek obchodního soudnictví v českých zemích.¹³

*„Směnečně právní oblast rakousko-německá zasáhla teritoriálně zřejmě nejvýznamnější oblast nejen samotné střední Evropy, ale i Skandinávie, východní Evropy včetně Balkánu (byť s výjimkou Řecka a Turecka orientovaných na právo francouzské) a včetně carského Ruska. Vliv rakousko-německé směnečně právní doktríny dosáhl až po Japonsko. Základem tohoto směnečně právního systému byla první významnější unifikace směnečného práva uskutečněna na konferenci v Lipsku v roce 1847 za účasti většiny tehdejších německých států a Rakouska.“*¹⁴

Výsledkem Lipské konference, které se účastnili významní právníci své doby (např. Einert, Liebe nebo Thöl) byl Směnečný řád, jenž byl pro rakouské země vtělen do císařského patentu č. 51/1850 ř. z. ze dne 25. ledna 1850. Platnost císařského patentu pak přes mnohé novelizace vydržela až do zániku Rakousko – Uherské monarchie.

Jak již uvedeno, primární činností notářů (advokátů) v tomto období byla činnost spojená s uplatňováním směnek – tzv. směnečných protestů, kdy notář na žádost protestanta vydává veřejnou listinu, která potvrzuje, že protestant učinil úkony, které předvídá zákon (patent) pro výkon práv ze směnečné listiny. Např. článek 41 Směnečného řádu upravoval velmi častý postih pro neplacení, když uváděl, že: *„Aby někdo za příčinou nezaplacení hojiti se mohl na vydateli a indosovatelích, jest potřebí, aby byla směnka bývala předložena k vyplacení, a aby se takovéto předložení směnky i nevyplacení prokázalo protestem, v pravý čas o tom učiněným.“*

¹² KOTÁSEK, Josef, Jarmila POKORNÁ a Přemysl RABAN. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, str. 471. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-855-X.

¹³ SCHELLEOVÁ, Ilona a SCHELE, Karel. *Počátky obchodního soudnictví. Obchodní právo*, 1993, číslo 12, str. 15.

¹⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, str. 5 - 6. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-80-7400-402-5.

Ostatní úkony právní služby jako jsou sepisování právních listin bylo svěřeno advokátům, vrchnostenským (patrimoniálním) úřadům či farářům v případech křestních, oddacích a rodných listů.

Významným a palčivým problémem té doby se stalo pokoutnictví (zastarale též vinklárství z německého *Winkelschreiberei*), kdy osoby, které k tomu mnohdy ani neměly právní vzdělání nebo příslušná oprávnění, neoprávněně po výdělečném způsobu obstarávali právní záležitosti druhých.¹⁵ Je přitom vlastní každému systému, každému lidskému uspořádání potírat činnosti nekalé přičící se zákonům či jiným obecným normám.¹⁶ Ne jinak tomu bylo i v případě parazitování na činnosti právnických profesí, kdy např. nařízení z roku 1857 (platné až do roku 1950) stanovilo, že obhájcem může být pouze advokát.¹⁷ Praktické uplatnění a vymáhání tohoto zákazu však nebylo účinné.

Pokoutnictví bylo dlouhodobě od Obnoveného zřízení zemského, které zavedlo písemnou formu soudního řízení, neřešený problém. Ze strany advokátů proto byla iniciována snaha o změnu, která vyústila v žádost o zrušení pokoutnictví podanou Sborem vídeňských advokátů k Nejvyššímu soudu roku 1826. Avšak jejich žádost vyšla vniveč. Sbor vídeňských advokátů proto podal k Nejvyššímu soudu opětovnou žádost roku 1840. Tuto žádost již Nejvyšší soud projednal a k žádosti Sboru vídeňských advokátů o zrušení pokoutnictví se roku 1844 vládě adresoval petici ze dne 7. dubna 1844 č. 600, v níž doporučil zavedení moderního institutu

¹⁵ ŽDÁRSKÝ, Zdeněk. Neoprávněně podnikání a pokoutnictví v souvislostech nejen trestněprávních, *Trestněprávní revue*, 2013, číslo 1, str. 1 a násl.

¹⁶ Současná právní úprava pojem „pokoutnictví“ nepoužívá. Orgány činné v trestním řízení však mohou „pokoutníky“ stíhat podle § 251 trestního zákoníku pro trestný čin neoprávněného podnikání. Soudy v občanskoprávním řízení jsou dále oprávněny dle svého uvážení nepřipustit opakované zastoupení účastníka řízení kteroukoli fyzickou osobou. Ústavní soud k tomu dále dodává, že: „*Zájem na ochraně jednotlivců jako účastníků řízení před nekvalifikovaným zastupováním osobami nenacházejícími se ve specifickém (profesionálním) postavení osoby práva znalé (především advokáta) a ochrana (v zásadě) výlučného postavení advokátů v systému ochrany práv, tedy ochrana před tzv. pokoutnictvím (poskytování právních služeb za úplatu osobami práva neznalými, na které se nevztahuje zákonná úprava, především zákon o advokacii), jež je smyslem a účelem napadeného ustanovení, je legitimním cílem demokratické společnosti.*“ In: usnesení Ústavního soudu ze dne 10. února 2009, sp. zn. I. ÚS 2428/08.

¹⁷ BERÁNKOVÁ, Jitka. *Povolání advokáta v České republice a zásadní změny v souvislosti s novelou zákona o advokacii*, Brno, 2010. Rigorózní práce, Právnícká fakulta Masarykovy univerzity. Katedra občanského práva. Vedoucí rigorózní práce Jaruška Stavínohovová.

notářství. Nejvyšší soud zároveň požádal císaře o svolení zahájit legislativní práce na přípravném projednání příslušné právní úpravy.¹⁸

Události spojené s revolučním rokem 1848 však zapříčinily, že žádost Sboru vídeňských advokátů nebyla císařem s konečnou platností vyřešena. Po revolučních událostech přichází tzv. liberální éra, kdy jedním z hlavních cílů byla reorganizace soudů.

Dne 14. června 1849 císař vydal rozhodnutí o nové organizaci soudů, ve kterém výslovně stanovil, že sepisování smluv a dalších soukromoprávních listin bude vyňato z působnosti soudů s tím, že bude zřízen „nový právní institut“. Tehdejší ministr spravedlnosti dr. Antonín Schmerling, zastávající myšlenku zajištění kvalifikované pomoci při sepisování smluv a jiných listin všem laikům, pak navrhl císaři dne 30. dubna 1850 zřízení instituce notářství. Císař poté svým rozhodnutím od 9. května 1850 uznal „*za dobré schváliti, aby uveden byl ústav notářský.*“¹⁹ O čtyři měsíce později byl předložen návrh notářského řádu, který císař dne 29. září 1850 schválil.

2.1. Císařský patent č. 366/1850 ř. z. ze dne 29. září 1850²⁰

Tento patent upravoval výkon notářství v Horních a Dolních Rakousích, Štýrsku, Solnohradech, Korutanech, Čechách, na Moravě, Slezsku, Kraňsku, Gorici a Gradišku, Istrii, na území města Terst, Tyrolsku a Vorarlbersku.

Již v jeho preambuli bylo stanoveno, že právní úprava v něm obsažená je prozatímní a předpokládá se její nahrazení. Přesto někteří autoři vnímají tento patent jako počátek renesance notářství, kdy notáři začali vystupovat jako soudní komisaři v dědickém řízení,²¹ jejichž „*uražení nebo odpor proti nim, když vykonávají úřad*

¹⁸ ČULÍK, Jaroslav. Notářstvo v uplynulém desetiletí, *Ad Notam*, 1999, číslo 1, str. 12 převzato z časopisu Právník, rok 1928, číslo 8.

¹⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona a Jaruška STAVINHOVÁ. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Brno: Doplněk, 1993, str. 3. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 59. ISBN 80-85765-16-0 a FOUKAL, Martin. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 5.

²⁰ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., řád notářský. In: SCHELLEOVÁ, Ilona a Jaruška STAVINHOVÁ. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Brno: Doplněk, 1993, str. 3 - 32. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 59. ISBN 80-85765-16-0.

²¹ WAWERKA, Karel. Naše republika a notářství, *Ad Notam*, 2008, číslo 6, str. 230.

*svůj co komisaři soudní, trestá se podlé obecných zákonů trestních, k ochraně veřejných úředníků vydaných.*²²

2.1.1. Hlava I. – XVII. notářského řádu z roku 1850

Hlava první - K čemu jest zřízen ústav notářů a jaký mají účinek listiny notářské

Působnost notářů byla rozdělena do několika oblastí.

Ze systematiky notářského řádu lze dovodit, že základním posláním notářů bylo na žádost smluvních stran sepisovat listiny, u nichž zákon (tj. nejen notářský řád) vyžaduje zvláštní formu. Takto vyhotovené listiny byly pokládány za listiny veřejné, které bez dalšího požívaly presumpci správnosti. Ta mohla být vyvrácena v případě prokázání úmyslného pochybení notáře či zfalšování listiny, kterou notář sepsal. Presumpce správnosti dále neobstála v případě sepsání listiny osobou, která notářem nebyla, příp. že se opis notářem vyhotovené listiny neshodoval s jejím originálem. Notářské opisy listin byly jinak ve všech ohledech postaveny na roveň originálu.

Naopak minimální prostor notářský řád ponechává pro směnečné protesty, které až doposud byly hlavní notářskou činností, když v § 53 uvádí: „*Při zapisování protestů směnečných má notář šetřiti zvláštních předpisů o tom vydaných.*“

Formu notářského zápisu rovněž vyžadovaly zápisy (vkłady) do veřejných knih, příp. notář musel právní jednání, na jehož základě se zápis provádí, osvědčit. Forma notářského zápisu nebyla vyžadována u zápisů na základě listin, které vydal státní orgán.

V § 4 notářský řád vyjmenovává situace, u kterých byla platnost podmíněna notářským zápisem. Jednalo se např. o smlouvy svatební, směnné, kupní, důchodové, půjčovací a darovací při uzavření bez předání daru. Mezi tyto právní jednání patřilo dále i potvrzení o věnu, smlouvy, které uzavíraly osoby němé, hluché, slepé a ty, co neuměly psát a také jednání spojená se směnečnými protesty.

Zásada teritoriality pak omezovala notáře v jejich činnosti pouze co do stanoveného území působnosti, nikoli účinků, které jimi sepsané listiny mají. Ty byly v plném rozsahu platné i mimo území, na němž notář působil.

²² Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., řád notářský, § 186. In: Schelleová, I., STAVINHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 3.

V § 7 a § 8 jsou pak stanoveny další činnosti, které spadaly do notářské pravomoci. Jednalo se o ověřování pravosti podpisů, data sepsání listin, jejich překladů, opisů či osvědčení, že je někdo na živu. Notáři rovněž směli provádět úřední úschovy listin, a to i za předpokladu, že tyto listiny sami nese-psali. Naopak notářům bylo výslovně zakázáno přijímat do úschovy peníze a dlužní úpisy.

Hlava druhá - O způsobilosti k notářství

Uchazeč o notářský úřad musel splnit podmínky stanovené notářským řádem. Podmínkami byly rakouské státní občanství, plnoletost, plná způsobilost k právním jednáním, bezúhonnost, znalost jazyků používaných v okrese, ve kterém chtěl uchazeč jako notář působit a samozřejmě nutností bylo i složení notářské, resp. advokátní zkoušky.

Notářský řád dále zavedl neslučitelnost výkonu funkce notáře s činností placeného úředníka, dohazovačství, jednatelství, obchodnictví nebo komisionářství. Pokud notář neslučitelnost činností porušil, dopouštěl se kárného provinění, za které mohl být disciplinárně potrestán.

Souběžný výkon advokacie a notářství byl přípustný pouze na venkově a ve městech, které nebyly sídlem krajského soudu. Výkon obecní či jiné funkce ve veřejné správě byl notáři přípustný se souhlasem předsedy vrchního zemského soudu, který o notářově žádosti rozhodoval společně s vrchním státním zástupcem.

Hlava třetí - O dosazování na místa notářská

Počet míst, která měla být obsazena, určilo nařízení ministra práv (spravedlnosti) na základě specifických propočtů. Jednotlivé korunní země habsburské monarchie byly rozděleny na notářské okresy. Každý okres musel zahrnovat minimálně obvod jednoho okresního soudu. Velká města rozdělena do několika soudních okresů byla seskupena do téhož notářského okresu.

V rámci notářského okresu bylo každému notáři přiděleno sídlo „s ohledem na poměry místa a lidnatosti, kde se má stále zdržovati.“²³ Zásada teritoriality byla výrazem ochrany hospodářských zájmů jednotlivých notářů.

²³ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., řád notářský, § 13. In: Schelleová, I., STAVINHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 7.

V případě, že došlo k uvolnění notářského místa, okresní notářská komora na něj vypsalala konkurzní řízení. Nového notáře, který v konkurzu uspěl, jmenoval ministr práv.

Hlava čtvrtá - O kladení jistoty

Ode dne, kdy se notář dozvěděl o svém jmenování (před přistoupením k přísaze), běžela lhůta tři měsíců, ve které byl notář povinen složit jistotu k zajištění náhrady škody způsobené v důsledku výkonu notářské činnosti. Jistota mohla sloužit i k uspokojení jiných pohledávek, avšak pouze v případě, že nebylo ohroženo zajištění škody způsobené v důsledku výkonu notářské činnosti. Pohledávkám vzniklým v důsledku chybného výkonu notářské činnosti rovněž svědčilo právo přednostního uspokojení.

Složení jistoty bylo *conditio sine qua non* složení notářské přísahy.

Výše jistoty byla odvozena od počtu obyvatel v daném městě. Pro hlavní město byla jistota stanovena ve výši 8000 zlatých konvenčních mincí²⁴, pro města s počtem obyvatel nad 30 000 se vyžadovala jistota ve výši 5 000 zlatých k. m., pro města se sídlem krajského soudu 2 000 zlatých k. m. a pro ostatní města byla požadována jistota ve výši 1 000 zlatých k. m.

Notář mohl jistotu složit buď v hotovosti, nebo ve formě státních dluhopisů. Jistota se skládala do pokladnice notářské komory. Notářská komora zároveň podala o složení jistoty zprávu předsedovi vrchního zemského soudu, v jehož působnosti bylo nechat vyhotovit notáři ustavovací dekret.

Hlava pátá - O braní notářů pod přísahu, o zapisování jich a o vydávání zřizovacích dekretů

Notářská přísaha mohla být složena až po jeho jmenování a složení jistoty. V případě, že notář jistotu řádně a včas nesložil, mělo se za to, že se svého jmenování

²⁴ Zlatá konvenční mince byla součástí měnového systému zavedeného od 21. září 1753 v zemích rakouské monarchie a Bavorsku. Jeho zásady definovala mincovní konvence o jednotné váze stříbrných a zlatých mincí podepsaná Marií Terezií a Maxmiliánem III. Josefem. Později k této konvenci přistoupily další německé státy (Württembersko, Sasko, Falc aj.) s výjimkou Pruska. Z jedné kolínské hřivny, která činila 233,855 gramu, bylo raženo buď dvacet konvenčních zlatníků (také nazývané jako zlatky, guldeny, floriny nebo v Uhrách jako forinty), nebo deset konvenčních tolarů, tj. 1 konvenční tolar = 2 konvenční zlaté mince = 120 krejcarů. Aby se nové mince odlišily od starších ražeb, byl za letopočtem vždy vyražen křížek. Platnost zlatých konvenčních mincí byla ukončena až dne 27. dubna 1858.

vzdal. Samotná přísaha se skládala před notářskou komorou, o níž byl sepsán protokol uložený do notářského archivu.

Následně byl notář povinen odevzdat notářské komoře úřední pečeť, kterou si nechal vyhotovit na své vlastní náklady. Povinnými náležitostmi notářské pečeti bylo jméno a příjmení notáře, vyobrazení rakouského říšského orla, místo a korunní země, kde měl notář své sídlo. Zajímavou, a také povinnou náležitostí notářské pečeti bylo vyobrazení osobité notářské vlastnosti (atribut), která nejen že notářské pečeti dávala punc jedinečnosti, ale sloužila i jako poznávací znamení, které jej umožňovalo odlišit od ostatních notářů.

Notářská komora vedla seznam notářů. Každý nový zápis notáře byl přímo v seznamu stvrzen jeho pečeti, jež notář vlastnoručně otiskl ke svému jménu. Podpisový vzor a otisk pečeti byl zároveň zaslán všem soudům a státním zastupitelstvím, které se v sídle notáře nacházely.

Celý proces ustanovování notářů završoval prezident vrchního zemského soudu, který notáři předával zřizovací dekret. Ten sloužil jako formální osvědčení o jeho ustanovení do notářského úřadu. Po předání dekretu notářská komora sdělila den jmenování notáře soudům a státnímu zastupitelství v okrese notáře, pro nějž byl notář jmenován.

Hlava šestá - Kdy počíná vykonávání úřadu propůjčeného a jak dlouho trvá

Nově ustanovený notář byl povinen zahájit svou činnost do tří měsíců od svého jmenování. Nezahájil-li ji, mělo se za to, že se svého jmenování vzdal. Lhůtu bylo možné k žádosti notáře přiměřeně prodloužit. Je zajímavé, že notářský řád nepovažoval jmenování notáře za neplatné, pokud notář nesplnil některou z nutných podmínek pro své jmenování, toliko umožňoval předsedovi vrchního zemského soudu jej z tohoto důvodu odvolat.

V případě, že došlo k přeložení notáře, byl tento povinen doplnit jistotu (bylo-li to zapotřebí), odevzdat stávající notářskou pečeť a zvolit si pečeť novou. Notářský řád neřešil případy, kdy došlo k přeložení notáře do místa, jenž odůvodňovalo nižší výši jistoty, než byla notářem původně složena. Autorka dovozuje, že okamžikem přeložení vzniklo notáři právo na vrácení poměrné části jistoty ve výši rozdílu mezi

původně složenou jistotou a jistotou nově potřebnou. Nic samozřejmě notáři nebránilo, aby jistotu ponechal složenou v původní výši.

Zánik notářského úřadu byl spojen s rozličnými právními skutečnostmi a událostmi. Notář se mohl svého úřadu vzdát, pokud ministr práv toto vzdání se akceptoval. Přijmutí vzdání se úřadu notářského ministrem práv bylo formálním úkonem; nepředpokládalo se, že by ministr práv mohl notáře ve svém rozhodnutí nepřijetím rezignace blokovat i proti jeho vůli.

Notářský úřad dále zanikal, pokud se činnost notáře stala neslučitelnou s jinou činností; v případě, že notář pozbyl rakouské říšské občanství nebo ve stanové lhůtě dostatečně nedoplnil jistotu sloužící k náhradě případné škody. Již v této době bylo výslovně stanoveno, že notářský úřad také zaniká ztrátou způsobilosti k právním jednáním, vyhlášením konkurzu na jeho majetek nebo v případech, kdy notář byl shledán vinným z činů specifikovaných v ustanovení § 32 odst. 6.²⁵

Ukončení notářské činnosti musel vyslovit předseda vrchního zemského soudu, který toto dával na vědomí ministrovi práv a notářské komoře, která tuto skutečnost veřejně vyhlášovala.

Hlava sedmá - Ustanovení obecná o vykonávání úřadu notářského

Notář byl povinen vykonávat svůj úřad bedlivě (tj. s péčí řádného hospodáře) pouze v okrese, pro který byl jmenován. Notářské služby mohl poskytovat jakékoli osobě, která jej o právní pomoc požádala, bez ohledu na to, zda se její bydliště nacházelo v notářském okrese či nikoli. Jakákoli listina sepsaná notářem mimo území jeho působnosti byla stíhána sankcí absolutní neplatnosti; notář byl odpovědný za kárné provinění nebo správní delikt.

Pouze v případech, kdy se v notářském okrese nacházel jediný notář, měl notář se sousedícího okresu možnost poskytovat v takovém okrese své služby, pokud byl k takovému poskytování delegován předsedou krajského soudu po dohodě s krajským státním zástupcem. Tato skutečnost musela být v takto

²⁵ „Když byl uznán za vinného zločinem nějakým, nebo přečinem, kterýž pošel ze zjištěnosti nebo uráží veřejnou mravopověstnost nebo přestupkem takovým, aneb když pro nějaké jiné přestoupení zákona odsouzen byl nejméně k šestiměsíčnímu trestu odejmutí svobody.“ In. Schelleová, I., STAVINHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 10.

vyhotoveném notářském zápise výslovně uvedena. Pomínutí této povinnosti sice nestíhalo notářský zápis sankcí neplatnosti, notář se však stával odpovědný za spáchaný správní delikt.

Notářský řád dále notáři zakazoval jakoukoli činnost v případech své podjatosti, když v ustanovení § 36 stanovil, že: *„Notář nesmí předse vzíti ani jednání, aniž smí napsati spis nějaký, máli v něm nějakého účastenství on sám, jeho manželka, nebo osoba, jemu v pokolení vzhůru nebo dolů stupujícím vůbec, v pokolení pobočím ale ve čtvrtém koleně nebo blíže příbuzná nebo s ním sešvakřená, aneb jestli v něm obsaženo nějaké nařízení k jeho prospěchu nebo k prospěchu osob těchto.“*

Odmítnout poskytnout své služby mohl notář pouze ve výslovně uvedených případech, jimiž byla na příklad žádost o právní služby osoby, která neměla plnou způsobilost k právnímu jednání, která požadovala po notáři trestné jednání nebo jednání „na oko“, kterým se zastíralo skutečné právní jednání.

Porušením svých povinností se notář vystavoval hrozbě uložení správního nebo kárného trestu. Osoba, jež měla za to, že notář jí nedůvodně odmítl poskytnout notářské služby, byla oprávněna si stěžovat u notářské komory. V případě, že kontrolní orgán notářské komory dospěl k závěru, že stížnost je důvodná, vydala rozhodnutí, kterým notáři nařídila, aby notářskou službu stěžovateli poskytl.

Hlava osmá - O napísování spisů notářských a vydávání vyhotovení z nich

Při sepisování notářského zápisu musel být notář osobně přítomen celému jednání a zároveň byl povinen celé jednání řídit. Tuto skutečnost musel výslovně uvést v zápisu. V průběhu jednání byl notář povinen dotazovat se účastníků, zda jejich jednáním je skutečně vyjádřena jejich pravá vůle a tuto skutečnost opět zapsat do notářského zápisu.

Sám notář odpovídal za pravdivost textu, proto musel velice obezřetně zvažovat všechny právní souvislosti a jejich důsledky. Pokud byla nalezena jakákoli nesrovnalost či nesprávnost, ať již způsobená úmyslně nebo omylem, byl notář potrestán buď pozastavením (odsazením) činnosti nebo v případě úmyslného jednání sesazení z notářského úřadu.

Pod sankci absolutní neplatnosti celého notářského zápisu, bylo nutno přizvat k jeho sepisování dvou svědků v případech, kdy účastníky úkony byly osoby, které nebyly notáři osobně známé.

Postavení svědka bylo v notářském řádu svázáno několika podmínkami, které musely být splněny kumulativně. Alespoň jeden ze svědků musel umět číst a psát. Svědkem mohl být pouze zletilý muž, plně způsobilý podle práva, obyvatel rakouského státu, který nesměl být v jakémkoli příbuzenském vztahu s žádným z účastníků jednání, a samotnému notáři musela být notáři osobně známa. Poslední jmenovaná podmínka nemusela být splněna, pokud notář dostal potvrzení o jejich totožnosti od dvou jemu známých svědků. V případě, že se, byť i následně, ukázalo, že některá z podmínek pro postavení svědka nebyla splněna, notářský zápis byl ze zákona absolutně neplatný.

Jednání muselo být obligatorně vedeno v jazyce, který se v zemi užívá. Stejně tak i listiny, jejichž soupis byl žádán, musely být sepisovány v jazyce užívaném na daném území. Pokud účastníci tohoto jazyka neznali, musel být přibrán tlumočnick. Požadavky na osobu tlumočnicka byly stejné jako na osobu svědka.

Podstatnými náležitostmi, které musela každá notářská listina obsahovat, byly označení dne, měsíce a roku, kdy byl zápis sepsán, jméno a příjmení notáře, jméno, příjmení, stav a bydliště svědků nebo potvrzení, že notář zná strany osobně, průběh jednání a potvrzení, že spis byl za přítomnosti dotčených osob přečten. Každý spis musel být označen číslem jednacím, jménem panujícího císaře, místností, kde byl zápis sepsán, a u posledních pořizování (závěti) také přesná hodina, kdy byla učiněna. Číselné vyjádření v textu muselo být vypsáno i slovy.

Jakékoli opravy, škrtnání, vpisování nebo doplňování zápisu, bylo obecně zakázáno. V případě přeškrtnutí a jiných korektur bylo stanoveno, že korigované slovo, např. škrtnáním, muselo zůstat čitelné. V opačném případě platila celá listina za neplatnou. Na okraji textu se napsal počet slov, které byly škrtnuty. Tuto poznámku na okraji textu musel podepsat jak notář, tak i svědkové. Pokud u přeškrtnutého slova chyběla poznámka na okraji textu, platilo, že stále platí slovo přeškrtnuté. V mnoha případech byla notářská listina doplněna přílohou, která musela být opatřena podpisem notáře, stran, svědků a číslem jednacím přiděleného zápisu. Příloha musela být nedílnou součástí zápisu a musela být s ním pevně

spojena. Jednou ukončený a podepsaný zápis se již nesměl měnit. Vystala-li potřeba jakékoli změny již jednou ukončeného a podepsaného zápisu, bylo zapotřebí sepsat notářem nový zápis.

Samostatná (druhá) část hlavy osmé pojmenována jako Zvláštní ustanovení byla věnována závětem - posledním pořízením. Ty mohly být sepsány samotným notářem, anebo si ji pořizovatel přinesl k notáři již sepsanou a za přítomnosti svědků ji u notáře přečetl, čímž bylo prohlášeno, že se jedná o poslední vůli pořizovatele, který ji následně podepsal vlastní rukou. Listinu, na níž bylo poslední pořízení sepsáno, musela být pořizovatelem k notáři přinesena otevřená, a to i tehdy pokud si pořizovatel přál obsah pořízení utajit. Notář a svědci tak mohli osobně, v případě potřeby, stvrdit, že se jedná o pravé poslední pořízení zůstavitele. Pokud podle přání pořizovatele měl zůstat obsah pořízení utajen, bylo stanoveno, že se listina obsahující poslední pořízení nečetla nahlas. I zde však musel notář sepsat zápis a poslední pořízení zůstavitele připojit jako nedílnou přílohu. V případě, že se pořizovatel rozhodl své poslední pořízení vzít zpět, musel tak učinit prostřednictvím notáře, který opět za přítomnosti svědků sepsal o této skutečnosti zápis a na původním spisu poznamenal, že poslední pořízení bylo pořizovateli vydáno zpět.

Třetí (poslední) část hlavy osmé upravoval postup při vydávání autentického vyhotovení. Notář byl oprávněn vydávat autentická vyhotovení pouze u zápisů, které měl ve své úschově a pouze osobě, která byla v zápisu samém jako účastník uvedena. Pro případ, že si autentické vyhotovení vyžádala osoba odlišná od účastníků, mohl notář vydat autentické vyhotovení pouze za předpokladu, že s tím všichni účastníci uvedeni v zápisu výslovně souhlasili. Samotné autentické vyhotovení muselo být zcela čitelné, bez jakéhokoli škrtnání dopisování či opravování. Na závěr muselo být splněno, že: *„Každé vyhotovení autentické musí býti ověřené od notáře, který na konci vyhotovení toho potvrdí, že shledal, že jest docela stejného znění s prvopisem v jeho spisech se nacházejícím; také připomene notář, zdaliž jest vyhotovení psáno rukou jeho nebo rukou někoho jiného, kteréhož má pojmenovati, doloží, že vyhotovení jest autentické, udá osobu, kteréž je vydává, připojí na konci*

*této potvrzovací a vydávací doložka dátum a podepíše se pod ni. Vše to pod neplatností.*²⁶

Hlava devátá - O potvrzování notářském

Notářský řád již tehdy rozděloval notářské potvrzování na legalizaci, vidimaci, potvrzení dat, potvrzení překladu a vysvědčení živobytosti (tj. potvrzení o tom, že je někdo naživu).

Pojem legalizace měl stejný význam, jako má dnes; jednalo se o prohlášení o pravosti podpisu na jakékoli listině, kterou notář sám nesepsal.

Samotný postup při legalizaci byl následující. Osoba se vlastnoručně podepsala před zraky notáře a za přítomnosti dvou svědků nebo listina již byla podepsána a před svědky a notářem podepisující se osoba uznala svůj podpis za vlastní. V druhém případě musel notář a alespoň jeden ze svědků znát osobu, která uznávala svůj podpis za vlastní. Legalizační doložka obsahovala datum, podpis notáře a otisk jeho pečetě.

Pokud si strana vyžádala, aby notář potvrdil, že přepis listiny je doslovného znění, šlo o vidimaci. Vidimační doložka obsahovala podpis, pečeť notáře a také poznámku, zda jde o prvopis nebo přepis.

Potvrzení data notář vykonával u listin, které sám nesepsal. Po jejich předložení notář potvrdil rok, měsíc, den a hodinu, kdy mu byla listina, u níž bylo potvrzení data žádáno, předložena a dále potvrdil osobu, jež listinu notáři předložila. To vše za přítomnosti dvou svědků.

Potvrzení ve formě překladu bylo na notáři žádáno v případech cizojazyčných listin. Potvrzení o překladu mohl učinit pouze notář, jenž měl k této činnosti příslušné jazykové vybavení a měl k těmto jazykům příslušné oprávnění.

Mezi další činnosti patřilo také vydávání vysvědčení o životaschopnosti na žádost osoby, která se k notáři osobně dostavila za přítomnosti dvou svědků, kteří doznali, že se skutečně jedná o osobu, jíž se dané potvrzení mělo týkat. V případě, že notář dotyčnou osobu sám znal, stačilo k vydání potvrzení pouze jednoho svědka.

²⁶ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., řád notářský, § 70. In: Schelleová, I., STAVINHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 11.

Hlava desátá - O přijímání listin cizích k schování u notáře

Notář byl oprávněn přijmout do své úschovy listiny, které mu byly předány. O přijetí listiny byl notář povinen sepsat zápis a vydat schovateli autentické vyhotovení nebo potvrzení o přijetí. Pokud si schovatel přál vydat listinu zpět z notářské úschovy, musel k notáři přivést dva svědky, kteří před notářem dosvědčili jeho totožnost. Samotné vyzvednutí listiny z úschovy bylo notářem poznamenáno ve spise.

Hlava jedenáctá - Jak se mají schovávat spisy a vésti seznamy i pečeti

Na všechny spisy, které měl notář povinnost uschovat, tj. spisy své, spisy od klientů a spisy od notářské komory, musel poznamenat číslo jednacích a vést pečlivě jejich řádnou evidenci.

Pokud nastal případ, kdy osoba požádala o služby dva notáře, pak první notář byl povinen uschovat prvopis a druhý notář uschoval autentické vyhotovení opatřené pečeti a podpisy obou notářů.

Stávalo se, že notář byl přeložen na jiné místo působit. V takovém případě byl notář oprávněn si spisy vzít s sebou v případě, že byl přeložen na jiné místo působit ležící ve stejném okresu jako bylo původní místo jeho působení nebo, kdy byl notář přeložen sice do jiného okresu, ale jeho přeložení se dělo pod záštitou stejné notářské komory a navíc mezi starým a novým působit byla vzdálenost menší, než mezi novým působit notáře a sídlem notářského archivu.

V případě, že notář přestal vykonávat svůj úřad, převzal jeho spisy notářův nástupce, nebylo-li jej, pak notář působící ve stejném okrese, a nebylo-li ani jej, popř. tyto spisy tento notář odmítl převzít, byly tyto spisy uloženy v notářském archivu.

Pravidla pro zhotovení autentických vyhotovení platila i pro vydávání ověřených prepisů a pro vydávání výtahů ze spisů. Výtah ze spisu byl přepsáním pouze určité části či určitých částí spisu. Notář měl zakázáno vydat prvopis spisu. Vydání prvopisu spisu bylo možné pouze na základě nařízení soudu nebo notářské komory v rámci vedeného disciplinárního řízení. V takovém případě notář vyhotovil autentické znění spisu, které založil místo prvopisu. Autentické vyhotovení spisu pak požívalo statutu prvopisu do doby, než byl prvopis vrácen na své místo.

Notář byl dále povinen umožnit nahlížení do prvopisu stranám, jejich nástupcům, osobám zplnomocněným a zákonným zástupcům. O nahlížení mohla požádat i jiná osoba, která získala souhlas osob, kterých se notářský spis týkal nebo souhlas prezidenta krajinského soudu.

Specifická pravidla pak platila pro poslední pořízení. To mohl notář třetím osobám vydat pouze, pokud zůstavitel zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého. Za života zůstavitele tedy nebylo přípustné, aby poslední pořízení notář zpřístupnil komukoli jinému, než právě pořizovateli. Pro notáře platila přísná, časově neomezená povinnost mlčelivosti, s čímž souvisela i povinnost uchovávat své spisy v tajnosti a zabezpečit, aby k nim neměly přístup třetí osoby.

Při archivaci spisů bylo další povinností notáře vedení repertoria. Repertorium byl časově posloupný seznam s pořadovými čísly, kde byly notářem evidovány notářské spisy. Repertorium notáři obstarával notářský archiv. V případě, že notář repertorium plně zaplnil, notářský archiv byl povinen zaplněné repertorium uschovat a notáři vydat nové.

Každé repertorium muselo obligatorně obsahovat šest oddílů: „1. číslo jednací notáře, kteréžto se po celý čas jeho úředního působení v témž místě nebo okresu bez přerušeni pořad vede; 2. datum, tj. den, měsíc a rok spisu; 3. jméno a příjmení, stav a bydliště stran; 4. to, v čem záleží jednání; 5. věc, o kterouž ve smlouvě neb jednání činiti jest s udáním hodnoty, jestli ve spisu vytknuta; 6. Připomenutí, ač jsouli jaká, zvláště pro podpisy při legalisování a při vysvědčení, že jest někdo na živu.“²⁷

Plně popsanou stránku repertoria byl notář povinen vlastnoručně podepsat a na první a poslední stránce otisknout svou pečeť. Notářský archiv byl oprávněn kdykoli (průběžně) a při odevzdání plně popsaného repertoria provést kontrolu.

Kromě repertoria byl notář povinen vést i další seznamy, a to abecední seznam všech osob, kterých se spisy týkaly; speciální seznam osob, které si nechaly u notáře sepsat poslední pořízení nebo si poslední pořízení u notáře uschovaly a seznam osob, které byly v okrese notáře v poručenství či opatrovnictví. Tento seznam notář obdržel od soudu při uvedení do svého úřadu.

²⁷ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., řád notářský, § 98. In: Schelleová, I., STAVINOHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 12.

Poslední ustanovení této hlavy pojednává o notářské pečeti. Každý notář musel svou pečeť uchovávat v bezpečí a zajistit, aby se k ní nedostaly bez jeho svolení třetí osoby. Notářská pečeť nesloužila pouze jako jednoznačný identifikátor notáře, ale i jako prostředek prokazující (ověřující) pravost listin, na nichž byla vyznačena. V případě ztráty byl notář povinen tuto skutečnost ihned nahlásit notářské komoře, která na jeho náklady nechala zhotovit nové vyhotovení. Pozdější nález ztracené pečeti musel být odevzdán notářskému archivu, který ji znehodnotil tak, aby se nadále nedala používat, ale šlo i nadále poznat, o čí pečeť se jednalo.

Hlava dvanáctá - O platech notářům náležitých

Odměna notářů se řídila tarifem vydaným spolu s notářským řádem. Notářský tarif byl nazýván jako přídavek. Pro stanovení konkrétní notářské odměny existovala přesná pravidla. V případě, že si notář určil sazbu vyšší, než určoval notářský tarif, dopouštěl se notář pochybení sankcionovaným pokutou ve výši dvojnásobku toho, co si notář naučtoval navíc, než bylo stanoveno v notářském tarifu. Neoprávněně žádaný rozdíl navíc notář musel vrátit klientovi, kterému notářskou službu poskytoval. Obdobné pravidlo platilo i pro případy, kdy by notář měl v záměru stanovit odměnu menší, než určoval notářský tarif. Pokud dle posouzení notářova: *„některé jednání nad obyčej málo práce a času stálo, nebo se zvláštního ohledu pro některou stranu, za vděk zítí menším platem, i můžeť se náležitého jemu platu zcela odřici, nesmí však pod pokutou peněžitou napřed již smluviti se menší plat.“*²⁸

Samotnou odměnu notáři hradila osoba, která od něj požadovala službu. Pokud těchto osob bylo více, hradily odměnu společně a nerozdílně. V případech autentických vyhotovení a ověřovacích prepisů obdržel notář odměnu oproti jejich předání klientovi. V případě žádosti o sepsání spisu obdržel notář odměnu až po jeho sepsání. Nárok na odměnu vznikl notáři i v případech, kdy nedokončil požadovaný spis, avšak pouze za podmínky, že k nedokončení spisu nedošlo jeho vinou. Notářský řád pamatoval i na situaci, kdy notář při výkonu svého povolání pochybil, v jehož důsledku se notářský úkon stal neplatným. Pro takový případ notáři nenáležela žádná odměna, a pokud již odměna byla vydána, mohla být po notáři žádána zpět. Konečně

²⁸ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., řád notářský, § 108. In: Schelleová, I., STAVINHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 13.

pokud měl klient nebo notář pochybnosti o vyměření odměny, mohli se obrátit na notářskou komoru s žádostí o správné určené výše odměny.

Hlava třináctá - O archivech notářských

V sídle každého vrchního zemského soudu byl zřízen notářský archiv: „*jenž ustanoven bude ku přijímání a stálému uschovávání spisů a pečeti notářů, ježto vystoupili z úřadu nebo zemřeli.*“²⁹

Ministr práv³⁰ jmenoval do úřadu notářského archivu ředitele, adjunkta a tajemníka. Ředitel, jenž řídil notářský archiv, měl svého zástupce – adjunkta pro případ, kdy nemohl osobně svůj úřad vykonávat. V případě dlouho trvající absence byl prezident vrchního zemského soudu oprávněn jmenovat náměstka, jemuž bylo svěřeno dočasné vedení úřadu. Na tyto mohla dosáhnout pouze osoba, která byla „zasloužilým“ notářem.

Další zaměstnanec archivu byl tajemník, který měl na starosti kancelářskou agendu a jemuž byli podřízeni nižší úředníci a služebníci notářského archivu.

Hlavní činností notářského archivu bylo vydávání autentických vyhotovení, ověřených přepisů, výtahů a jejich potvrzení. Dále bylo možné využít institutu nahlížení do spisu. Za všechny tyto úkony byli zaměstnanci archivu oprávněni požadovat odměnu ve výši stanovené notářským tarifem. Odměna se platila do pokladny notářského archivu. Spory ohledně výše odměny řešil vrchní zemský soud.

Ohledně pozůstalostí měl archiv, stejně jako každý notář, povinnost, jakmile se dozvěděl o úmrtí osoby, jejíž spis s posledním pořízením byl u něj uložen, předat jej soudu.

Hlava čtrnáctá - O komoře notářské

Notářská komora se zřizovala tam, kde byl ustanoven notářský archiv. Její působnost zahrnovala věci týkající se notářství stanovené v zákoně, a to pro celý obvod okresu notářského archivu. Všichni notáři v okresu notářského archivu tvořili

²⁹ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., řád notářský, § 117. In: Schelleová, I., STAVINHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 13.

³⁰ Tři kandidáty vybíralo kolegium neboli sbor notářů okresu archivního. Tuto nominaci předalo prezidentovi vrchního zemského soudu, který spolu s vrchním státním zástupcem, pokud s kandidáty souhlasili, předložili tuto nominaci ministrovi práv.

notářský sbor. Ředitel notářské komory byl zároveň ředitelem notářského archivu. Obdobně toto pravidlo platilo i pro tajemníka.

Z organizačního hlediska byla notářská komora složena z ředitele (představeného) a čtyř až osmi zástupců volenými notářským sborem. Polovina z volených zástupců ředitele mohla být z jiného okresu, než byl okres, jehož notáři volili. Funkční období bylo tříleté a funkce byla čestná. Odmítnutí funkce nebylo možné. Pouze z výjimečných důvodů mohl notáře výkonu této funkce zprostit prezident zemského vrchního soudu po souhlasu notářské komory a vrchního státního zástupce.

Náplní činností notářské komory bylo zejména: „*činit návrhy o změnách v organismu notářství, jmenovitě o rozmnožení a zmenšení míst, o spojení nebo rozdělení okresů notářských, o přeložení úředních sídel notářských a.t.p., jakož i o předpisech úředních a o tarifě platů notářských.*“³¹

Notářská komora dále vedla seznam notářů, do něhož byl zapisován den, kdy notář nastoupil do svého úřadu, den, kdy byl výkon jeho úřadu ukončen a případné tresty, pokud byly notáři uloženy. Notářská komora rovněž vedla seznam praktikantů, kde se zapisoval den, kdy praktikant nastoupil svou praxi a den, kdy tuto praktikantskou praxi ukončil. Povinnou součástí bylo i jméno notáře, u něhož praktikant svou praxi vykonával.

Notářská komora se scházela jednou měsíčně na výzvu ředitele. Pokud se notář na tuto schůzi bez omluvy nedostavil, dopouštěl se kárného provinění, za který mu mohla být uložena sankce ve formě domluvy nebo peněžité pokuty. Při opětovném porušení své povinnosti mohl být notář vyloučen z notářské komory.

Při své rozhodovací činnosti notářská komora vydávala rozhodnutí ve formě usnesení. Notářská komora byla usnášeníschopná, pokud byla přítomna alespoň polovina ze všech zástupců komory. Z rozhodovací činnosti notářské komory byl vyloučen zástupce, pokud mu v tom bránila překážka příbuzenství nebo se zástupce stal svědkem záležitosti, kterou notářská komora projednávala.

Proti vydanému usnesení notářské komory byl přípustný opravný prostředek - odvolání k vrchnímu zemskému soudu ve lhůtě osmi dnů ode dne doručení usnesení,

³¹ Rakouské císařství. Císařský patent č. 366/1850 ř. z. ze dne 29. září 1850, řád notářský, § 134. In: Schelleová, I., STAVINOHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 14.

proti kterému odvolání směřovalo. Lhůta osmi dnů byla lhůtou hmotněprávní, tzn. opravný prostředek bylo nutné do osmi dnů doručit k vrchnímu zemskému soudu.

V případě, že nastaly takové okolnosti, které zavdávaly pochybnosti o úkonech notáře, notářská komora ustanovila komisi, která danou věc řádně vyšetřila. O výsledku svého šetření komise notářské komory sepsala protokol, který následně zaslala notářské komoře. Notářská komora byla též oprávněna řešit stížnosti, které byly adresovány na jednotlivé notáře z řad jejich klientů.

Velmi pečlivě byly upraveny i situace zabývající se nepřítomností notáře v jeho úřadu. Pokud notář plánoval být nepřítomen po dobu delší než tři dny, musel tuto skutečnost nahlásit notářské komoře, která mu udělovala svolení, a to maximálně v délce čtyř týdnů. V případě, že nepřítomnost notáře v jeho úřadu přesahovala délku čtyř týdnů (ze zdravotních či jiných důvodů), bylo nutné, aby o této věci rozhodl prezident vrchního zemského soudu.

V době notářovy nepřítomnosti musel být chod notářského úřadu řádně zajištěn. Zastoupení za dočasně nepřítomného notáře vykonával jiný notář z téhož okresu nebo okresu nejbližšího. Plnohodnotnou náhradou mohl být také notářský praktikant, jenž měl úspěšně složenou notářskou zkoušku a notář v nepřítomnosti za něj ručil svou jistotou složenou u notářské komory.

Hlava patnáctá - O vrchním vedení notářství skrze úřady

Vedení notářské komory bylo pod dohledem prezidentů vrchních zemských soudů a vrchních státních zástupců. Mezi jejich hlavní činnosti patřila činnost informační a kontrolní. Jejich pravomoc jim umožňovala, aby nahlíželi do seznamů vedených notářskou komorou a průběžně kontrolovali jejich činnost. Ke kontrolám docházelo i v místě notářského úřadu, nejčastěji kontrolou samotné kanceláře notáře a jejich spisů.

Hlava šestnáctá - O vykonávání moci disciplinární

Notář byl povinen plnit povinnosti, které pro něj vyplývaly jak z notářského řádu, tak z přísahy, kterou složil. Přečiny notářů mohly být sankcionovány dvěma druhy trestů.

Prvním druhem trestů byly pořádkové tresty, které ukládala notářská komora, případné odvolání proti nim projednával s konečnou platností vrchní zemský soud. Mezi pořádkové tresty se řadilo napomenutí (tj. prosté připomenutí notářových povinností), domluva (důtka) nebo pokuta až do výše 100 zlatých. Pořádkové tresty se ukládaly tehdy, nevyžadoval-li zákon přísnějšího potrestání.

Druhým druhem trestů byly tresty disciplinární neboli kárné. Byly jimi pokuta v rozmezí od 100 do 500 zlatých, dále suspenze, tj. dočasné pozastavení výkonu notářského úřadu na dobu, která nepřesahovala tři měsíce nebo sesazení z úřadu.

Pokuta byla k ostatním druhům kárných trestů v subsidiárním postavení a ukládala se pouze za předpokladu, že zákon nevyžadoval suspenzi nebo sesazení z úřadu.

Odsazení z úřadu bylo uloženo notáři, pokud to zákon výslovně stanovil nebo v případě, kdy byl notář již třikrát sankcionován pokutou, přičemž od uložení poslední pokuty neuběhl méně než jeden rok. Odsazení z úřadu bylo dále uloženo notáři, který byl zatčen nebo obžalován v trestním řízení, popř. v situacích, kdy byl notář sesazen z úřadu, které ještě nebylo účinné (pravomocné). Odsazení z úřadu mělo formu dekretu prezidenta vrchního zemského soudu, který byl bez zbytečného odkladu vyvěšen na dveřích notářovy kanceláře, dále u okresního a krajinského soudu s uvedením hodiny, kdy byl dekret vyvěšen. Odsazení z úřadu s sebou neslo i odevzdání notářské pečeti notářskému archivu.

Sesazení bylo nejpřísnějším z kárných trestů. Mohlo být uloženo pouze v případě, kdy tak výslovně stanovil zákon nebo v případě, kdy notáři již bylo dvakrát uloženo odsazení z úřadu a tento opět porušil své povinnosti, za které měla být uložena sankce odsazení z úřadu, přičemž od poslední přečiny neuplynulo více jak tři roky. Trest sesazení z úřadu neukládala notářská komora, nýbrž zvláštní disciplinární senát vrchního zemského soudu. Notářská komora mohla být vrchním zemským soudem pověřena k provedení přípravného řízení, pokud tak vrchní zemský soud nečinil sám. Disciplinární (kárný) sankce ve formě sesazení z úřadu se vydávala formou soudního rozhodnutí - nálezu. Ten předseda vrchního zemského soudu předložil ministrovi práv a nechal jej veřejně vyhlásit v novinách. Stejně jako

u odsazení se dokument přibil na dveře notářovy kanceláře s tím, že jeho notářská pečeť mu byla ihned odejmuta a zaslána k uložení notářskému archivu.

Hlava sedmnáctá - Kdy se notářové mohou bráti za komisaře soudní

Notáři mohlo být okresním soudem uloženo zapisovat úmrtí a projednávat pozůstalosti, provádět soudní odhady ve věcech sporných i nesporných, realizovat dražby neboli soudní prodeje věcí movitých ve věcech sporných a nesporných a realizovat dražby nemovitých věcí ve věcech nesporných, zastával funkci soudního komisaře.³² Takový notář byl většinou ustanoven do místa, kde měl i své notářské sídlo, kde byl znalý místních poměrů, což mnohdy vedlo k urychlení a zjednodušení jeho činnosti.

Jelikož notářský řád k jednotlivým podmínkám jmenování notářů za soudní komisaře mlčí, má autorka za to, že záleželo toliko na uvážení okresního soudu, zda notáře za soudního komisaře jmenuje či nikoli. Okresní soud tak rozhodoval na základě vlastních znalostí místních poměrů a svých možností a potřeb.

Notář v postavení soudního komisaře byl povinen vést při své činnosti zvláštní – samostatné spisy. Ty musely obsahovat náležitosti uvedené v § 182 císařského patentu.

Spisy) notář uchovával ve svém úřadu odděleně od ostatních notářských spisů. O průběhu vyřizování pozůstalosti notář podával zprávy věcně a místně příslušnému okresnímu soudu. Pokud došlo k přeložení notáře na jiné místo působnosti, případně notář ukončil svou činnost, byly spisy, které notář sepsal v postavení soudního komisaře, na rozdíl od ostatních notářských spisů ponechány v sídle původního soudu a nedocházelo k jejich přesunu.

Postavení notáře jako státního úředníka bylo v těchto věcech dále umocněno tím, že při své činnosti notář směl využívat státní aparát pro doručování písemností stranám řízení, a to prostřednictvím starosty obce. V případě průtahů či jiného pochybení v jednotlivých řízeních mohl být notář okresním soudem ze své pozice soudního komisaře bez dalšího odvolán. Okresní soud měl rovněž možnost podat na notáře oznámení pro chybný výkon činnosti k vrchnímu zemskému soudu, který

³² Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 28. června 1850 č. 255/1850 ř. z., o řízení při vyjednávání pozůstalostí vytknutých. Dostupný z <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

posoudil, zda zahájí či nikoli s notářem disciplinární řízení. Pochybení notáře tak automaticky neznamenalo zahájení disciplinárního řízení před kárným senátem vrchního zemského soudu; ten měl na zvážení, zda-li takové řízení zahájí či nikoli.

2.1.2. Shrnutí notářského řádu z roku 1850

Notářský řád z roku 1850 představoval první ucelenou moderní právní úpravu notářství v rakouských zemích, jejíž základy byly převzaty převážně z francouzského notářského řádu z roku 1803. Jeho hlavním cílem bylo zavedení jasné organizace notářství a zamezení pokoutnému poskytování právních a notářských služeb.

Paradoxně snaha o jeho zavedení do rakouských zemí vedla spíše k jeho neúspěchu. Mezi hlavní důvody neúspěchu lze uvést velkou nezávislost notářů na státu a limitace rozsahu jejich pravomocí. V tehdejší rakouské společnosti navíc neexistovali notáři, kteří by disponovali takovými vlastnostmi, které notářský řád předpokládal.

Celkově neuspokojivé situaci nenapomáhaly ani nekalosoutěžní praktiky jiných právnických povolání, zejména advokátů, kterým nový notářský řád odjímal část jejich dosavadní práce a výdělku, který s výkonem této činnosti souvisel. Nebylo proto výjimkou, že právě advokáti využívali jakoukoli vhodnou příležitost, aby v řadách široké veřejnosti vzbuzovali nedůvěru v nově zaváděný systém notářství.

Nedostatečná kvalifikace notářů a snaha o zaplnění volných notářských úřadů byla řešena dosazováním soudních úředníků a zeměpanských úřadů, kteří byli propuštěni z organizačních důvodů. Zásadní výhodou úředníků propouštěných ze státní správy oproti jiným uchazečům o notářský úřad byla jejich finanční zaopatřenost umožňující jim bez větších problémů složit požadovanou jistotu k zajištění náhrady škody.

Na tuto situaci reagovalo ustanovení § 3 notářského řádu, které znamenalo odloučení funkcí advokátních a notářských, když ukládalo povinnost dokládat notářské zápisy do veřejných knih výhradně notářským spisem či jinou veřejnou listinou,³³ ale účinnost tohoto ustanovení byla odložena (článek II.) do doby, než bude zřízen dostatečný počet notářských úřadů. Ustanovení § 3 notářského řádu

³³ ČULÍK, Jaroslav. Notářstvo v prvním desetiletí trvání naší republiky, *Ad Notam*, 1999, číslo 1, str. 12, převzato z časopisu České právo, 1928, číslo 8, str. 67.

nakonec nabylo účinnosti pouze ve třech rakouských zemích, a to v Dolních a Horních Rakousích a v Solnohradsku, kde po roce a půl bylo zrušeno.³⁴

Důvěryhodnost v notářskou instituci navíc mnohdy ohrožovali svým jednáním i sami notáři. Například lze uvést notáře Abdona Šifnera z Jílového u Prahy, který zpronevěřil 20 tisíc zlatých ze sirotčího fondu, za což byl posléze odsouzen na dva roky žaláře. Vzhledem k tomu, že v jílovském soudním okrese býval jmenován pouze jeden notář, ohrozil takový exces důvěru v celou instituci. Notářský úřad pak po Šifnerově zatčení a odsouzení zůstal po několik let neobsazen.³⁵

Silný tlak ze strany advokátů a prohřešky notářů společně se silně zakotvenou a hojně rozšířenou praxí pokoutnictví pak byly hlavními důvody, které již po několika letech nutně musely vést k iniciaci dalších změn v právní úpravě notářství.

Za tímto účelem byl Ministerstvem práv zřízen zvláštní poradní sbor složený ze soudců vrchních zemských soudů doplněný o ministerské úředníky, kteří byli společně pověřeni návrhy konkrétních změn. Ministerstvo práv se tímto krokem rázně postavilo za existenci notářství a trvalo na tom, aby tato instituce byla zachována, čímž byly umlčeny šířící se názory, zda vůbec má být notářství jako samotné povolání zachováno.

Notářský řád z roku 1850 se přesto stal východiskem po budoucí úpravě notářství, přičemž některé z prvků organizace notářství lze nalézt i v současné právní úpravě.

2.2. Císařský patent č. 93/1855 ř. z. ze dne 21. května 1855³⁶

Překotné přijetí právní úpravy z roku 1850, která v mnohém pouze kopírovala francouzskou úpravu, nereflektovala specifické podmínky a potřeby rakouských zemí. „*Osudný omyl tkvěl v tom, že recipovány byly v podstatě toliko vnější obrysy*

³⁴ Šediva shledával nedostatky i v jiných ustanovení: § 4 – notářský spis by potřeba nejen k směnečnému protestu, ale i k platnosti mnohých právních jednání; notářské listiny nebyly nadány vykonatelností, takže nebyly o nic „lepší“ než výrobky pokoutníků; soudní komisařství – notářství se dostalo do područí soudců, kteří ho viděli jako nebezpečí pro sebe a své důchody (ŠEDIVA, V. Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894, str. 54).

³⁵ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie. *Ad Notam*, 2008, číslo 6, str. 225.

³⁶ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 21. května 1850 č. 93/1855 ř. z., řád notářský. In: SCHELLEOVÁ, Ilona a Jaruška STAVINHOVÁ. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Brno: Doplněk, 1993, str. 33 a násl. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 59. ISBN 80-85765-16-0.

*francouzského notářství, kdežto výplň těchto kontur, hluboce založená ve francouzském právu občanském a procesním nedošla náležitého pochopení.*³⁷

Důvodem vydání nového notářského řádu se tedy stala: „*potřeba, aby se v nařízeních o notářství vydaných změny některé učinily,*“³⁸ „*poněvadž řád tento nevyhověl požadavkům naň vloženým.*“³⁹

Císařský patent č. 93/1855 ř. z. ze dne 21. května 1855 zavádějící nový notářský řád vycházel z předchozí koncepce, na kterou v mnoha ohledech navazoval. V tomto směru jej lze chápat jako jeho novelu učiněnou vydáním samostatného zákona (císařského patentu).

Územní působnost notářského řádu byla navíc v letech 1858 až 1860 provizorně zavedena na území Haliče, Krakova, Bukoviny, Chorvatska, Slavonska, Sedmihradska, Srbské Vojvodiny a Temešského Banátu.⁴⁰ V Uhrách byl téhož roku notářský řád zaveden císařským patentem č. 23, kde bez výraznějších změn platil až do roku 1874, kdy byl pro Uhry vydán nový notářský řád zákonným článkem XXXV, o královských veřejných notárech.⁴¹

Nový notářský řád byl s ohledem na předchozí zkušenosti propracovanější a celkově zdařilejší. Posiloval postavení autority notářů a prosazoval zjednodušení některých formalit. Mezi významnější změny, které přinesl, lze řadit následující.

Podmínky pro výkon notářského povolání byly rozšířeny o nutnost být křesťanského vyznání s minimální věkovou hranicí 24 let. Nad to bylo taxativně stanoveno, že notářem mohla být jmenována i osoba, která byla uznána vinným z úmyslně spáchaného přečinu, mravnostního deliktu, přestupku, osoba, která byla propuštěna pouze pro nedostatek důkazů nebo která byla odsouzena za jiný

³⁷ Batěk, K. České právo, 1919 převzato z BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, str. 74. ISBN 978-80-260-5768-0.

³⁸ Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 21. května 1850 č. 93/1855 ř. z., řád notářský, preambule. In: SCHELLEOVÁ, Ilona a Jaruška STAVINHOVÁ. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Brno: Doplněk, 1993, str. 33. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 59. ISBN 80-85765-16-0.

³⁹ SLAVÍČEK, J. O notářství. *Časopis Právník*, duben 1861, str. 17 převzato z KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*, *Ad Notam*, 2013, číslo 2, str. 24.

⁴⁰ BENEŠOVÁ, Petra. *Pardubické notářství v letech 1852 – 1929*, Pardubice, 2010. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Ústav historických věd, 2010, Vedoucí diplomové práce Marie Macková, str. 12.

⁴¹ Staršie právne predpisy a judikatúra do roku 1948 v pôvodnom znení prepísaná do MS Word Dostupný z <http://www.notar.sk/VIN/predpis.htm>.

protiprávní čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání šesti měsíců či déle, pokud: „*Jeho Veličenstvo jmenovitě k tomu dá povolení.*“⁴²

Notářský řád dále opustil výčet právních úkonů, pro které bylo zapotřebí notářského zápisu; na druhou stranu obsahoval velmi podrobný popis povinných náležitostí těchto zápisů. Významnou změnou bylo, že pohledávky, jejichž existence byla osvědčena notářským zápisem (např. ve formě uznání dluhu), bylo věřitelům umožněno vymáhat ve zrychleném soudním řízení zavedeném do civilního procesu již v roce 1851 nařízením č. 95.⁴³ Tato „notářská výhoda“ si však dlouho svou jedinečnost neudržela. Přetížení soudů a zájem na zrychleném rozhodovacím procesu soudů, kterým by se zkrátila doba trvání jednotlivých řízení, bylo hlavním důvodem pro použití tohoto soudního řízení i na případy listin, na nichž byla pravost podpisů smluvních stran úředně ověřena, příp. listin, na jejichž podkladě se prováděl zápis práv do pozemkových knih (nařízení č. 130 ř. z. ze dne 18. července 1859).

Opuštěn byl i striktní požadavek na formu notářských zápisů, které předchozí právní úprava téměř bez výjimky stíhala sankcí absolutní neplatnosti. Nově notářský zápis nebo jiná listina vyhotovená notářem, která postrádala zákonem stanovenou formu, nebyla bez dalšího absolutně neplatná, byla toliko zbavena presumpce správnosti jako listina veřejná. Platnost takové listiny se pak posuzovala podle obecných soukromoprávních předpisů.

Notář mohl na žádost klienta sepisovat podání ve věcech nesporných a soukromé listiny. Tím byla podstatně rozšířena notářská působnost, a to na úkor do té doby dominantního advokátního stavu. Listinám soukromoprávního charakteru mohla být navíc po dohodě smluvních stran přisouzena veřejnoprávní povaha, avšak pouze s účinky *inter partes*, nikoli *erga omnes*. Notáři byli nově rovněž oprávněni provádět úschovy peněz, dlužních úpisů či jiných cenných papírů. Úplata za tyto úkony právní služby, jakož i povinnosti, které notáři museli při sepisování těchto podání dodržet, se řídila notářským tarifem. Ostatní úřední jednání výslovně

⁴² Rakouské císařství. Císařský patent ze dne 21. května 1850 č. 93/1855 ř. z., řád notářský, § 8. In: SCHELLEOVÁ, Ilona a Jaruška STAVINHOVÁ. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Brno: Doplněk, 1993, str. 33. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 59. ISBN 80-85765-16-0.

⁴³ Nařízení č. 95 ř. z. ze dne 21. května 1851, o zrychleném řízení mandátním na základě listin notářských.

neuvedená v notářském tarifu podléhaly smluvní odměně, kterou si strany musely s notářem sjednat. Nedošlo-li k dohodě, na návrh jedné z nich rozhodl soud.

Notářský řád rovněž konkretizoval povinnosti notáře, které však ve své podstatě zůstaly totožné ve srovnání s předchozím notářským řádem. Notářský řád výslovně vyjmenovává povinnost činit právní úkony bedlivě, pilně a poctivě, dále je notář povinen se zdržet předstíraného a zakázaného jednání a jiných pletich. Nově „pod těžkým trestem“ bylo notáři zakázáno zastupovat před soudem jakéhokoli účastníka řízení, pro něhož tento notář sepsal notářský zápis.

V postavení soudních komisařů vyřizovali téměř veškeré nesporné záležitosti, zejména sirotčí a pozůstalostní, které tvořily velice rozsáhlou, složitou a časově náročnou agendu. Jejím převzetím došlo k citelnému zrychlení a zkvalitnění soudního řízení v ostatních oblastech práva. Právě toto byl jeden z hlavních důvodů pro zachování instituce notářství.⁴⁴

Významnou organizační změnou došlo k převzetí dozorcí pravomocí nad notářstvím ze zemských vrchních soudů na soudní dvory první instance.

Zhodnocení kladů a záporů tohoto notářského řádu shrnují manželé Schelleovi následující citací: „*Nicméně ani tento notářský řád právní praxe nepřijala bez výhrad. Spíše naopak, i proti němu se začala uplatňovat kritika a v některých směrech byl dokonce hodnocen jako krok zpět.*“⁴⁵

S tímto závěrem autorka souhlasí jen částečně. Je zřejmé, že pětileté období dělicí přijetí obou dvou právních norem nemohlo být dostačující k přípravě kvalitního právního rámce, který by fungování notářství v českých zemích uspokojivě upravil a zároveň mu poskytl mantinely pro jeho další vývoj. Výhrady k notářskému řádu z roku 1855 jsou tedy z větší části oprávněné.

Na druhou stranu snaha o přijetí další ucelené právní úpravy notářství v tak krátké době přeci svědčí o eminentním chtění notářství jako instituci, která vypomáhá státnímu aparátu v dědických či jiných řízeních, zachovat; byť se legislativně o mnoho vpřed neposunula. Krokem zpět tedy nemůže být vnímáno přijetí právní úpravy, na jejímž základě došlo k upevnění organizace notářství

⁴⁴ FOUKAL, Martin a kol. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 8.

⁴⁵ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. Vývoj advokacie, notářství a soudnictví na našem území (1. část). *Všehrd*, ročník 1996/1997, číslo 3, str. 15.

a k rozšíření působnosti notářů pro další oblasti práva (např. úschovy peněz a jiných cenných papírů, soupis soukromoprávních listin na žádost smluvních stran, atd.).

I z těchto důvodů se proto jako přílehlavější jeví hodnocení Stanislava Balíka, který uvádí: „*Přestože ani notářský řád z roku 1855 nenaplnil v době své šestnáctileté účinnosti zcela všechna v něj vkládaná očekávání, notářství zůstalo definitivně zachováno. Příslušníci notářského stavu se sami zapojili do reformních snah o vydání příznivějšího notářského řádu.*“⁴⁶

2.3. Zákon č. 75/1871 ř. z. ze dne 25. července 1871⁴⁷

S ohledem na stále se vyvíjející společenskou situaci spojenou s kritikou vznášené především ze strany odborné veřejnosti bylo zřejmé, že dosavadní právní úprava bude opět v brzké době podléhat dalším legislativním změnám.

Legislativní proces byl zahájen již na sklonku sedmdesátých let devatenáctého století, kdy 1. května 1869 vláda předložila návrh nového notářského řádu Poslanecké sněmovně. Zároveň s ním byl předložen i návrh zákona o nezbytnosti notářské listiny pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na listinách tabulárních.

Vládní návrhy byly postoupeny nově zřízenému zvláštnímu výboru, který je v únoru roku 1870 nepatrně pozměněné vrátil Poslanecké sněmovně k projednání. Poslanecká sněmovna tyto návrhy ve zkráceném řízení přijala. Po předložení přijatých návrhů Panské sněmovně (horní komoře Říšské rady), však byla Říšská rada rozpuštěna. Po opětovném ustanovení, Prof. Karel Habětínek⁴⁸, nový ministr spravedlnosti, předložil návrhy výše zmiňovaných zákonů Poslanecké sněmovně, která je v dubnu roku 1871 přijala.

Zájem na nové podobě legislativního rámce včetně rozmanitých „lobbystických“ snah byl překvapivě velký. Panská sněmovna vznesla ke znění textu

⁴⁶ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, str. 76. ISBN 978-80-260-5768-0.

⁴⁷ Rakousko - Uhersko. Zákon 25. července 1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský, § 8. In: SCHELLEOVÁ, Ilona a Jaruška STAVINHOVÁ. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Brno: Doplněk, 1993, str. 33. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 59. ISBN 80-85765-16-0, dostupný rovněž z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

⁴⁸ Narodil se 2. března 1830 v Praze, zemřel 20. března 1915 ve Vídni. Profesor civilního procesu a obchodního a směnečného práva. Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 10. 05. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Hab%C4%9Bt%C3%ADnek.

zákonu schváleného Poslaneckou sněmovnou celou řadu připomínek. Ty po vrácení Poslanecká sněmovna nakonec ve zkráceném řízení přijala. Legislativní proces byl završen císařským podpisem. Notářský řád byl vydán pod č. 75 ř. z.

Doprovodný návrh zákona o nezbytnosti notářské listiny pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na listinách tabulárních nesdílel s notářským řádem totožný legislativní osud. Po dlouhých debatách však byl návrh zákona přeci jen přijat; ustanovení o nezbytnosti legalizace podpisů na listinách tabulárních však bylo z návrhu zcela vypuštěno (viz zákon č. 76 ř. z. ze dne 25. července 1871, o požadavku notářského zřízení některých právní jednání).

Ze systematického hlediska čítal notářský řád celkem 11 hlav, které upravovaly působnost notářů, vznik a zánik notářského úřadu, notářskou jistotu (záruku), základní a zvláštní povinnosti při výkonu notářské činnosti, úschovu a spisovou službu, notářské kandidáty a náhradníky, sbory notářů a notářské komory, notářské archivy, dozor a disciplinární řízení proti notářům a notářské poplatky.

Zajímavý je pohled na notářský řád z hlediska jazykového. *„Nesmíme zapomenout, že jde o dobu boje o vlastní český jazyk, která probíhala nejen na poli jazyka obecného, ale i jazyka právního. Společné snahy českých notářů a advokátů konce 19. a počátku 20. století za český jazyk právní mohou sloužit za vzor meziprofesionální spolupráce i v dnešní době.“*⁴⁹

Předchozí právní úpravy notářství byly psány těžce srozumitelným jazykem; notářský řád z roku 1871 je již psán svěží češtinou, která je bez větších obtíží srozumitelná i v dnešní době. Právní terminologie psaná v češtině tedy přestávala být výsadou vzdělaných společenských vrstev a přibližovala se mluvě obyčejných lidí. Podrobnější popis pak podává Stanislav Balík a Petra Krtková v knize *Dějiny notářství v českých zemích*.⁵⁰

2.3.1. Postavení notáře

Zajímavá otázka, která s postavením notáře v jeho úřadě souvisela, byla, zda na notáře pohlížet jako na státního úředníka či nikoliv. *„Kdykoliv jde tedy o nějaký*

⁴⁹ KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938), *Ad Notam*, 2013, číslo 2, str. 24.

⁵⁰ BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, str. 76 - 80. ISBN 978-80-260-5768-0.

*právní poměr, stojí notář nad stranami, advokát při straně a soudce jim pak uděluje právo, za přispění notáře vzniklé a advokátem obhajované.*⁵¹

Hned první věta § 1 hovoří o tom, že notáři jsou: „*státem zřízeni a veřejně pověřeni.*“ Šediva k tomu uvádí, že: „*notář má zvláštní postavení na hranici mezi soukromou osobou a úředníkem, přičemž není ani jedním z nich.*“⁵²

Autorka tuto myšlenku rozvádí tak, že právní úprava notáře vnímala jako správce zákonem daného úseku státní správy, jenž by jinak zastávali státní úředníci. Notář byl tedy chápán jako veřejnoprávní úředník (nikoli státní zaměstnanec), kterému stát zákonem propůjčil pravomoc k projednávání a rozhodování záležitostí výslovně uvedených v notářské řádu. Notářskou pravomoc je nutné chápat nejen jako jeho právo, ale především jako povinnost se určitou záležitostí zaobírat (§ 35 notářského řádu stanovil, že: „*Mimo případy zpředu uvedené nesmí notář úřední úkon, jsa zaň požádán, odepřít*“). Splnění dané povinnosti bylo navíc zajištěno sankcí.

Svým způsobem je postavení notáře výrazem doposud nemyslitelné státem organizované decentralizace státní moci, kdy po Metternichově absolutismus a Bachově neoabsolutismu stát dobrovolně mimo svůj státní aparát a přímou kontrolu přenáší část svých pravomocí na soukromé fyzické osoby. Přenos pravomocí je přitom dočasný, jak plyne z názvu hlavy II. notářského řádu, která používá pojem „*propůjčování.*“

Porovnáním funkce notáře a státního úředníka lze nalézt jak společné rysy, tak i znaky, které jejich postavení odlišují. Je přitom nemyslitelné tyto dvě funkce ztotožňovat, už jen z toho důvodu, že: „*výkon placeného úřadu státního nemůže býti s úřadem notáře spojeno*“ (§ 7).

Notář, stejně jako státní úředník, podléhal soudnímu disciplinárnímu řízení a byl vázán procesními postupy soudního řízení v případě, že vykonával svou činnost v postavení soudního komisaře. Mohl být stíhán za trestný čin, jehož se mohl dopustit pouze státní úředník (tzv. speciální subjekt skutkové podstaty trestného činu). Útok na jeho osobu byl hodnocen z hlediska trestního práva jako útok na státního úředníka. Jako soudní komisař také ze své činnosti odpovídal státu za

⁵¹ FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 9.

⁵² ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894. str. 72.

způsobenou škodu, ovšem stát odpovídal za škodu třetím osobám, pokud jim vznikla v důsledku chybného postupu notáře jako soudního komisaře.

Na rozdíl od státního úředníka notář vykonával samostatnou výdělečnou činnost, jejíž výkon sice nepodléhal živnostenskému zákonu; odměna ale byla předmětem živnostenské daně. Notář byl navíc povinen složit jistotu (záruku) k zajištění náhrady škody, která by vznikla chybným výkonem notářské činnosti.⁵³

Nejasným postavením se zabývali i sami notáři. Na společném kongresu německých a rakouských notářů dospěli ke společnému závěru, že notáře nelze ztotožňovat s funkcí státního úředníka, od kterého se notář odlišuje především tím, že nemá stálý plat, a jím prováděné úkony vykonává na žádost a za odměnu, kterou obdrží od svých klientů. Notář tedy je nadán veřejnou vírou, jež ale své služby poskytuje na žádost třetích osob.⁵⁴

Stejně jako u předchozích úprav, i tato úprava stanovovala neslučitelnost notářského úřadu s výkonem advokacie s výjimkou notářů, kteří byli činní jako advokáti před vydáním tohoto notářského řádu. Zapovězena byla notářům i jakákoli placená státní funkce s výjimkou pedagogické činnosti. Výslovná inkompatibilita s některými povoláními byla dále doplněna o paušální zákaz výkonu jakékoli i činnosti, která by se mohla přičítat důstojnosti notářského stavu nebo by mohla zpochybnit notářovu neustrannost.

Notářský řád dále zavedl princip *numerus clausus*. Přístup k notářskému úřadu nebyl bez dalšího otevřen, naopak byl omezen předem stanovenou číselnou kvótou. Podle statistický údajů uveřejněných v časopise *Juristische Blätter* bylo v roce 1891 v Předlitavsku celkem 1093 notářských míst (z toho 76 neobsazených), přičemž v Čechách působilo 242 notářů, na Moravě 91 notářů a ve Slezsku 25 notářů. V Čechách a ve Slezsku připadalo na jednoho notáře shodně 24 100 obyvatel, na Moravě poté 25 000 obyvatel.⁵⁵

Pro dosavadní notáře platilo, že byli ponecháni ve svých úřadech. Pro nově přistoupení a jejich obsazování již plně platila nová právní úprava. Z tohoto pohledu

⁵³ FOUKAL, Martin a kol. *Z dějin notářství. Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 9.

⁵⁴ SKŘEJPEK, Michal. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, str. 165 - 166. ISBN 978-80-903609-9-0 převzato z NOVOTNÁ, Andrea. *Notář a jeho agenda v konkurenci právnických profesí*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Právnícká fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Katedra právních dějin. Vedoucí diplomové práce Stanislav Balík, str. 6.

⁵⁵ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie 25. Ad Notam*, 2013, číslo 6, str. 66.

posílily kompetence ministra spravedlnosti, který nejen že nové notáře jmenoval, ale svým nařízením i určoval počet notářských míst a jejich sídla. Libovůle ministerského rozhodování byla omezena povinností vyžádat si stanovisko příslušné notářské komory. Ačkoli notářský řád další omezení nestanovil, autorka z dikce notářského řádu dovozuje (výraz: „*budiž především vyžádáno*“), že ministr spravedlnosti musel v rámci principu dobré státní správy vzít při úpravě počtu notářských úřadů v úvahu i jiné skutečnosti či stanoviska (např. demografii obyvatelstva, stanovisko místních soudů).

S principem *numerus clausus* rovněž souvisela nemožnost jednou jmenovaného notáře bez jeho souhlasu přeložit. Nový imperativní zákaz tak kladl zvýšené nároky na ministra spravedlnosti, který musel bedlivě posuzovat počet notářských míst v daném obvodu a zároveň chránil hospodářské zájmy jmenovaného notáře před libovůlí státu, který jej do funkce usadil.

Způsobilost být notářem

Notářem mohla být jmenována osoba s českým státním občanstvím, která dovršila 24 let, byla bezúhonná s plnou způsobilostí k právním jednáním. Na rozdíl od předchozí právní úpravy notářský řád již výslovně neuváděl, že notářem může být pouze osoba mužského pohlaví; společenské klima druhé poloviny 19. století však prakticky vylučovalo, aby notářský úřad byl přístupný i ženám.

Ten závěr podporuje i zpráva v časopise *Zeitschrift für Notariat*, kterou v roce 1883 citoval časopis *Právník* s titulkem *První notář ženského pohlaví*. V této zprávě se uvádí, že ve Spojených státech amerických v okrese Columbia byla k návrhu státního prokurátora a se svolením generálního advokáta Unie poprvé jmenována veřejným notářem žena jménem miss Gillette.⁵⁶

Autorka je navíc přesvědčena, že pomnutí výslovně stanovené podmínky mužského pohlaví nebylo ze strany zákonodárce záměrné, kterým by krůček po krůčku otevíral přístup k notářskému úřadu i ženám. Z autorčina pohledu se jednalo spíše o podmínku tak jasnou a zřejmou, že jí nebylo zapotřebí mezi podmínkami i nadále výslovně uvádět. Svůj závěr pak opírá o výčet požadavků, které notářský řád kladl na svědky notářského zápisu. Mezi těmito požadavky i nadále figurovalo

⁵⁶ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 31. *Ad Notam*, 2014, číslo 6, str. 71.

mužské pohlaví. *Argumentum a minori ad maius* pak platí, že pokud notářský řád výslovně požaduje podmínku mužského pohlaví u svědka, jako osoby z pohledu notářského řádu podružné, tím spíše ji musí požadovat u notáře, o němž celý notářský řád je, seč není jako podmínka v notářském řádě výslovně uvedena.

Další podmínkou bylo dokončení studia právních a státních věd završené teoretickou zkouškou nebo získáním titulu doktora práv (úspěšným dokončením studia na právnické fakultě). Praktické zkoušky se osvědčovaly složením notářské, advokátní nebo justiční zkoušky (pro výkon advokacie nebo soudce však samotná notářská zkouška nebyla dostatečná).

Nově bylo povinné i absolvování čtyřleté právní praxe, z čehož minimálně dva roky musely být vykonány u notáře. Ministr spravedlnosti mohl absolvování notářské praxe prominout, ovšem pouze za předpokladu, že byly kumulativně splněny všechny ostatní podmínky a na místo vypsané notářskou komorou nebyl evidován žádný jiný uchazeč.

Mezi obligatorní podmínky pro jmenování do notářského úřadu patřila i znalost jazyků používaných v místě notářského úřadu, o nějž se uchazeč ucházel. V případě, že v místě působiště notáře bylo užíváno vícero jazyků, musel mít notář od vrchního zemského soudu osvědčení pro každý z užívaných jazyků. Bylo-li zjištěno, že notář jazyk, na nějž získal od vrchního zemského soudu osvědčení, dostatečně neovládal, bylo mu potvrzení odebráno. Odebráním osvědčení zanikla jeho způsobilost poskytovat notářské služby v daném jazyce.

Notáře jmenoval ministr spravedlnosti, a to pro obvod, pro který notářská komora vypsala konkurz. Vypsání konkurzu bylo možné pominout z důležitých příčin. Tyto notářský řád blíže nespecifikoval. Autorka dovozuje, že příčiny ospravedlňující prominutí konání konkurzu musely být objektivního charakteru, které uchazeč o notářský úřad nikterak nezpůsobil. Hodnocení příčin pak náleželo notářské komoře.

Nově jmenovaný notář byl povinen složit záruku a nechat si schválit úřední pečeť. Vzhled úřední pečeti již nebyl výlučnou záležitostí notáře, nýbrž podléhal schválení notářské komory a státního zástupce. Notářský řád opouští atribut, jako povinnou náležitost úřední pečeti, a naopak klade důraz na slovním označení notáře, které muselo být na pečeti přítomno ve všech jazycích, které se v notářově obvodu

obvykle užívaly. Z toho ovšem není možné dovodit, že právní úprava i v tomto drobném ohledu reagovala na zvyšující se gramotnost obyvatelstva, kdy základním rozpoznávacím znakem na úřední pečeti již není vyobrazení jeho specifické vlastnosti, nýbrž slovní označení notář, neboť negramotnost mužské populace k roku 1869 dosahovala 59 procent, u ženské populace dokonce 79 procent.⁵⁷

Záruku za škodu způsobenou výkonem notářské činnosti upravovala samostatná hlava třetí. Její výše byla stanovena podle počtu obyvatel v místě, kde notář sídlil. Obsadit daný notářský úřad tedy nevyžadovalo pouze požadované znalosti a splnění dalších zákonem stanovených podmínek, nýbrž i dostatečný finanční obnos ke složení záruky. Ve Vídni byla její výše 8.000 zlatých, ve městech s 30 000 a více obyvateli činila 5.000 zlatých, ve městech se sídlem sborového soudu první instance 2.000 zlatých a na ostatních místech 1.000 zlatých.⁵⁸

Záruka byla uložena u sborového soudu první stolice, a to v hotovosti, v cenných papírech, nebo zastavením nemovitostí. Její hodnota byla přezkoumávána u notářské komory, do jejíhož obvodu sídlo budoucího notáře spadalo. Pokud záruka vyhovovala všem zákonným požadavkům, vydala notářská komora potvrzení, které předala notáři a zároveň tuto informaci poskytla sborovému soudu první stolice.

Záruka i nadále primárně sloužila jako náhrada škody způsobené chybným výkonem notářské činnosti. Nově záruka sloužila i ke krytí platů, které notář svým zaměstnancům neuhradil. Peněžní nároky notářských zaměstnanců pak požívaly přednostního práva uspokojení před jinými pohledávkami stejně jako osoba, která chybným výkonem notářské činnosti utrpěla škodu.

Na garanci výše záruky dohlížela notářská komora společně se státním zástupcem. Nově notářský řád soudům uložil soudům ve vztahů k příslušné notářské komoře informační povinnost v případě, že se v exekučním řízení oprávněný domáhal uspokojení svých nároků ze složené záruky. Nabytá – li notářská komora jakoukoli vědomost o pohledávce vůči notáři, kterou byl tento povinen uhradit, vyzvala jej, aby pohledávku uhradil, příp. aby doplnil jistinu do zákonem požadované výše, pokud dojde k jejímu snížení. Volba náležela notáři. Jestliže

⁵⁷ KONTLER, László a PRAŽÁK, Radek. Šťastné mírové časy, aneb prelud velikosti In. KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, str. 254 - 279. Dějiny států. ISBN 80-7106-405-X.

⁵⁸ Rakousko - Uhersko. Zákon 25. července 1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský, § 22. Dostupný rovněž z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

složená záruka klesla pod minimální hranici a nebyla doplněna, notářská komora měla oprávnění navrhnout vrchnímu zemskému soudu, aby notáře jeho úřadu zbavil.

Záruka složená notářem byla zásadně vratná. Záruka se vracela notáři; v případě jeho úmrtí oprávněným dědicům. Před samotným vrácením záruky notářská komora tuto skutečnost tři krát veřejně vyhlásila a tázala se, zda neexistuje osoba, která má vůči notáři, kterému se vrací složená záruka, pohledávku či jiný penězi ocenitelný nárok. Tato osoba se mohla ve lhůtě šesti měsíců se svým tvrzeným nárokem přihlásit. Lhůta byla prekluzivní. Po jejím uplynutí již dodatečná možnost uplatnění pohledávky nebyla možná.

Notář posléze skládal přísahu u vrchního zemského soudu nebo u sborového soudu první stolice, který vrchní zemský soud složením přísahy pověřil. Přísaha v druhé polovině 19. století skutečně zavazovala. Ve srovnání s dnešní dobou nebyla jen bezduchým prohlášením, nýbrž morálním závazkem vůči celé společnosti, jehož úmyslné porušení vedlo k veřejnému odsouzení, jehož důsledky byly mnohdy horší než - li případné disciplinární řízení.

Po složení přísahy vydal vrchní soud notáři ustanovovací dekret, který notáře opravňoval k nástupu do svého úřadu. Tento den byl soudem oznámen notářské komoře, státnímu zástupci a všem soudům první stolice v okrese sborového soudu, pro jehož soudní obvod byl notář jmenován. Jeho jmenování bylo vyhlášeno i v novinách. Spolu s ustanovovacím dekretem byl zaslán otisk úřední pečeti a vzor podpisu notáře.

Notář byl povinen zahájit výkon činnosti nejpozději 3 měsíce ode dne vydání dekretu, resp. do doby, o kterou požádal. V opačném případě se mělo za to, že se svého úřadu vzdal. Pokud došlo k přeložení notáře do jiného místa, musel si notář vyzvednout novou pečeť, po případě zvýšit složenou záruku, pokud to počet obyvatel v novém místě působení vyžadoval. Společně s přeložením notáře do nového působiště se přesouvala i jeho kauce k příslušnému soudu první stolice.

Úřad notáře zanikl způsoby stanovenými v § 19 notářského řádu: vzdáním se notářského úřadu podmíněného souhlasem ministra spravedlnosti; zahájení výkonu advokacie nebo jiného státního úřadu, jenž byl neslučitelný s výkonem notářství; pozbytím domovského práva a státního občanství; pozbytím způsobilosti k právním jednáním; nedoplněním byť částečně použité záruky; shledáním vinným

ze spáchání trestného činu; trvalou neschopností vykonávat úřad bez ohledu na to, zda k ní došlo v důsledku fyzické nebo psychické vady nebo trestem sesazení z úřadu soudním rozhodnutím. Případný opravný prostředek notáře neměl odkladný účinek. Pravomocné rozhodnutí se oznamovalo ministru spravedlnosti, soudům, státním zástupcům a notářské komoře, v jejímž obvodu notář působil.

Poprvé se v notářském řádu rovněž objevují ustanovení o zaměstnancích notáře. Zákon s nimi výslovně počítal, aniž by komplexně reguloval jejich práva a povinnosti. Notář mohl zaměstnávat tzv. „pomocníky“. A to notářské kandidáty, jejichž postavení bylo notářským řádem výslovně upraveno a další osoby zákonem neupravené.

Notářský kandidát byl pomocník notáře, u kterého se předpokládalo, že v budoucnu sám bude vykonávat povolání notáře. Kandidátem se mohl stát absolvent dvou teoretických státních zkoušek (jednou z nich musela být justiční zkouška) anebo ten, kdo vystudoval právnickou fakultu (získal titul doktora práv). Registrační princip zavedený notářským řádem dále vyžadoval, aby každý notářský kandidát byl zapsán do seznamu notářských kandidátů, který vedla notářská komora. V seznamu notářských kandidátů se rovněž evidovala délka vykonané praxe, její začátek, konec, příp. přerušení, jméno notáře, u něhož byla notářská praxe vykonávána, jakož i všechny další okolnosti, které by mohly mít vliv na pozdější jmenování do funkce notáře.

Notářský kandidát musel vykonávat praxi výhradně u notáře; nemohl současně vykonávat soudní nebo advokátní praxi, nemohl zastávat jiný státní úřad nebo soukromou činnost, jež by mohla zpochybnit (ať již morálně nebo prakticky) výkon notářství. Na dodržování této povinnosti dohlížela notářská komora v čele s jejím prezidentem. Konečné vysvědčení o výkonu praxe vydával sám notář. Notářská komora toto vysvědčení po předchozí kontrole stvrzovala.

Další osoby, které notář zaměstnával, nemusely splňovat podmínky kladené notářským řádem. Mohly však vykonávat pouze administrativní práce či jiné činnosti, které s chodem notářského úřadu souvisely.

Notářský řád dále upravoval postavení notářova náměstka. Náměstka lze označit za notářova zástupce. Zastupoval jej však pouze v odůvodněných a zákonem

předvídaných situacích (např. pokud byl notář nemocný, čerpal dovolenou, vzdal se úřadu na přechodnou dobu nebo mu byl odňat, došlo k jeho úmrtí, atp.).

Náměstka ustanovoval sborový soud na návrh notářské komory nebo samotného notáře (při nemoci nebo dovolené). Náměstkem se obvykle stal notář, jenž působil ve stejném okresu téže komory nebo jím byl kandidát notáře, který splňoval podmínky pro výkon notářství. Po vykonání přísahy byl náměstkovi vydán sborovým soudem ustanovovací dekret. Ustanovení zákona, která se vztahovala na notáře, se obdobně vztahovala i na náměstka. Vykonával veškeré úkony notáře (agendu) a byl zapsán do seznamu notářů. Jedinou odlišností bylo, že ke svému podpisu byl povinen připojit přídomek „náměstek“. V případě, že neměl úřední pečeť vlastní, používal pečeť notáře, kterého zastupoval.

2.3.2. Působnost notáře – obecná část

Notářský řád ve svém § 1 notáře v první řadě pověřil k tomu: *„aby podle tohoto zákona o prohlášeních a jednáních právních, jakož i též o skutečnostech, z nichž někdo chce vyvoditi nějaká práva, spisovali a vydávali veřejně listiny, pak aby listiny jim někým svěřené měli ve schování a přijímali peníze i cenné papíry k tomu konci by je někomu jinému vydali nebo úřadům složili.“*

Základním posláním notářství bylo zajistit zvýšenou míru právní jistoty při určitých zákonem stanovených právních jednáních.

S podobou hierarchizací notářské činnosti pak přichází např. prof. Skřejpek, když uvádí, že: *„V prvním případě převažovalo sepisování veřejných listin především o právních jednáních, pro jejichž platnost byla předepsána forma notářského spisu (např. smlouvy svatební, kupní, darovací, o utvoření společnosti s ručením omezeným, listiny o právních jednáních osob slepých, hluchých, negramotných), dále přijímání listin a hodnot do úschovy a posléze osvědčování důležitých právních skutečností. V druhém případě se mělo na mysli ověřování podpisů, souhlasnosti prvopisu a opisu, správnosti překladů, osvědčování schůzí, valných hromad a spolupůsobení ve funkci soudních komisařů v dědickém řízení, poručnických záležitostech a při provádění dražeb, tj. Jako výpomocný soudní úřad ve věcech nesporných. A ve třetím případě v zastupování ve věcech nesporných, ale i sporných*

*tam, kde nejsou alespoň dva advokáti u okresních soudů (rozvod, rozluka, trestní zastoupení, sepisování soukromých listin), ale i před správními orgány.*⁵⁹

Základní činností notáře tedy bylo sepisování notářských, tj. veřejných listin, přičemž jejich druhy byly poprvé vymezeny taxativním výčtem. Za notářskou listinu se považoval notářský zápis, notářský protokol a notářské osvědčení.

Notář nesměl sepisovat notářské listiny, ve kterých sám figuroval, popř. ve kterých figurovaly osoby jemu blízké. Osoby blízké přitom pojímaly široký záběr příbuzných jak z linie přímé (*cognatio in linea recta*), tak i z linie pobočné (*cognatio in linea obliqua*). V pojetí notářského řádu osoba blízká tak poměrně výrazným způsobem překračovala meze dnešní právní úpravy.⁶⁰

Notáři bylo dále poněkud dle názoru autorky nadbytečně zakázáno provádět úřední úkony „o jednáních zapověděných“, kterými se obchází zákon, příp. jsou úkony zastřeny. V těchto ohledech notářský řád nijak nevybočil z pravidel předchozí právní úpravy.

Posledním případem, kdy notář měl povinnost odmítnout poskytnutí svých služeb, byla situace, kdy měl pochybnost o způsobilosti účastníků prováděného úkonu, ať již z důvodu věku či jiné skutečnosti.

V případě, že notář odmítnul provést úkon z jiných důvodů, než byly uvedené v zákoně, mohl účastník podat stížnost k notářské komoře.

Nově byla notáři výslovně stanovena povinnost mlčenlivosti o všech skutečnostech, které s poskytnutím notářské služby nabyly. Ta se vztahovala i na jeho pomocníky. Povinnost mlčenlivosti notáře se tak stala součástí souboru povinností spojených s výkonem notářského úřadu. Obecně řečeno, jejím smyslem byla ochrana osob, kterým notář svou službu poskytl. Tato ochrana spočívá v tom, že bez svolení těchto osob nesměly být třetím osobám sděleny skutečnosti či informace, které se notář dozvěděl v souvislosti s výkonem notářské činnosti či poskytováním právní pomoci.

Notářská listina bývala vyhotovena v jazyce, který byl v zemi běžný. Listina musela být napsána jasně a zřetelně, bez prázdných míst, čímž se zamezovalo

⁵⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, str. 166. ISBN 978-80-903609-9-0.

⁶⁰ Česká republika. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 22 odst. 1. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012. částka 33, s. 1026 – 1365. Dostupný také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

pozdějšímu dopsání nežádoucího textu. Zbylá prázdná místa musela být v souladu s obecnou zásadou opatrnosti proškrtnuta čarami.

V samotné listině nebylo dovoleno škrtat, prepisovat ani cokoli vpisovat. Pokud tak muselo být učiněno, musel notář připsat poznámku na okraj nebo konec textu. Slovo, které se přeškrtnulo, muselo zůstat stále čitelné. Vepsané poznámky, jež obsahovaly, kolik slov notář přepsal, přeškrtnul či připsal, musely být notářem vždy podepsané. Listina skládající se z více stran musela být na každé jednotlivé straně očíslována. V případě více listin, musel notář každou podepsat a na konci otisknout svou pečeť. Listiny a přílohy (například plné moci) se mezi sebou šněrovaly a byly opatřeny pečeti.

Původní listinu (osvědčení) byl notář povinen u sebe uschovat a účastníkům mohl vydat pouze tzv. snímky neboli doslovné opisy. Osvědčení notář vydával pouze v případech stanovených zákonem (například vydání osvědčení na příkaz soudu nebo komory). Pokud se tak stalo, osvědčení bylo vydáno s tím, že do spisu musel být vložen ověřený opis. Po vrácení se zanechal ve spise jak ověřený opis, tak i půjčená původní listina. Jakékoli žádosti o snímek v mezidobí, kdy byla původní listina vypůjčena, notář řešil zhotovením nového snímku s tím, že musel uvést, že se jedná o snímek z ověřeného opisu.

Notářský spis jako veřejná listina musel obsahovat místo a datum vydání, jméno a sídlo notáře, jména stran, svědků, důvěrníka a tlumočníka, potvrzení o tom, že notář účastníky osobně zná nebo že mu jejich totožnost byla potvrzena, samotný obsah jednání a přílohy (př. plná moc), poznámku o tom, že spis byl přečten a účastníky schválen, podpisy účastníků a svědků (pokud neuměli psát, připojili znamení své ruky) a podpis notáře, ke kterému připojil otisk své pečeti.

Mezi nejvýraznější prvky nové úpravy patřila možnost sepsání notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti. Ten bylo možné, stejně jako soudem schválený smír, použít jako titul pro okamžité vykonávací (exekuční) řízení. Návrh zákona předložený rakouským ministrem spravedlnosti přitom ustanovení o přivolení povinné osoby původně neobsahoval. Stalo se tak až na základě pozměňovacího návrhu poslanců Říšské rady. Rakouská úprava se odlišovala od současné české

úpravy tím, že připouštěla, aby přivolení povinné osoby v notářském zápise bylo součástí jejího jednostranného právního jednání.⁶¹

Předmětem plnění obsaženém v notářském zápise s doložkou přímé vykonatelnosti však mohly být pouze peníze nebo jiné, genericky určené věci (nejčastěji se jednalo o uznání dluhu podle § 1497 Všeobecného zákoníku občanského vyhlášeného dne 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s.). *Argumentum a contrario* notářský zápis v této podobě nemohl sloužit k vynucení závazků specificky určených (např. závazek namalovat obraz či vykonat jinou tvůrčí činnost) či závazků pasivní povahy, tj. zdržet se něčeho (např. v rámci sousedských práv či služebností). Za tímto účelem musel notářský zápis splňovat všechny formální náležitosti veřejné listiny. Mezi obligatorní náležitosti notářského zápisu patřilo přesné uvedení povinného a oprávněného, vymezení právního titulu (důvodu) k plnění, určení doby, kdy má být plněno a výslovné prohlášení povinného, že souhlasí s tím, aby na základě notářského zápisu byla proti jeho majetku vykonána exekuce.

Formalismus spjatý s celým procesem sepisování notářského zápisu s doložkou přímé vykonatelnosti byl takřka všeobjímající. Dobře lze tuto skutečnost ilustrovat na suspenzivních podmínkách či časovém okamžiku, který nebylo možné určit pomocí kalendáře (např. odpočítáním dnů, první jarní den, začátkem Vánoce, atp.). Byl-li závazek obsažený v notářském zápise podmíněný odkládací podmínkou (např. splatnost peněžitého dluhu po prodeji krávy na tržišti) či závislý na dojití času, který nebylo možné v kalendáři zjistit (např. splatnost dluhu „na viděnou“), bylo zapotřebí ke zdárnému nařízení a výkonu exekuce taktéž notářským zápisem osvědčit splnění oné odkládací podmínky či nastání časového okamžiku.

Obdobný formalismus tížil i sepsání notářského zápisu na základě udělené plné moci. I tato plná moc musela mít formu notářského zápisu, příp. musela být soudem či notářem ověřena. Pouze na okraj autorka dodává, že jasně stanovená forma plné moci v notářském řádu z roku 1871 chybí v soudobé právní úpravě (zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), kdy je nanejvýš sporné, zda plná moc udělená k právnímu jednání, pro které zákon vyžaduje formu notářského zápisu o právním jednání, je či není platná pro nedostatek formy vyžadované zákonem.

⁶¹ FLEISCHER, Jiřík. Doplnění článku „Pár slov k notářskému zápisu se svolením k vykonatelnosti několika větami“, *Ad Notam*, 2004, číslo 5, str. 130.

Jasně rozuzlení této otázky, která je v praxi řešena velmi rozdílně, zatím nepřinesl ani Nejvyšší soud⁶², ani Expertní skupina Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti.⁶³

Mimo povinností stanovené notářským řádem mohli být notáři stejně jako advokáti, profesori a učitelé vysokých a středních škol či osoby s doktorským titulem povoláváni za porotce k porotnímu soudu podle zákona č. 121/1873 ř. z. ze dne 23. května 1873 o zdělávání seznamů porotnických.⁶⁴ „Z dobových zpráv je patrné, že se snažili plnění této povinnosti zprostit. Již v r. 1877 tak dolnorakouská notářská komora, resp. podle textu v časopisu *Právník* „Notářská kolej pro Dolní Rakousko“ navrhla říšské radě, aby změnila ustanovení § 4 citovaného zákona o sestavování listin porotních tak, aby i notáři sprostěni byli úřadu porotního, pakli představená notářská kolej osvědčuje, že jich v povolání a pokud s týče na místě jich úřadu nutně jest zapotřebí, a by notář, který se z obvodu jednoho dvoru soudního přesadil na místo, jež příslušní k obvodu jiného soudu sborového, nemohl býti povolán co porotce na místo, kde dříve úřadoval.“⁶⁵

2.3.3. Působnost notáře – zvláštní část

Hlava pátá nazvaná „Zvláštní předpisy o správě úřadu notářského“ je členěna do pěti oddílů. Autorka má za to, že zákonodárcem zvolená systematika po sobě jdoucích oddílů není náhodná; naopak odráží význam, který zákonodárce jednotlivým notářským činnostem přisuzoval.

Oddíl první upravoval sepisování notářských listin o prohlášeních a právních jednání. Samotný průběh sepisování probíhal následovně.

Notář byl povinen prověřit, zda účastník je k požadovanému jednání plně způsobilý a poučit jej o právních následcích právního jednání, jež po notáři žádá. Notář musel být přesvědčen, že vůle účastníka je skutečná, vážná a prostá omylu.

⁶² Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn 29 Cdo 3919/2014.

⁶³ Česká republika. Ministerstvo spravedlnosti. *Výkladové stanovisko č. 12 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 14. 1. 2014 - k formě plné moci k zastoupení před orgánem právnické osoby a k rozhodování jediného společníka*, 2014. [online]. Ministerstvo spravedlnosti 2014 [cit. 2016-06-01]. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stnovisko-12.pdf>.

⁶⁴ Rakousko - Uhersko. Zákon 23. května 1873 č. 121/1873 ř. z., o zdělávání seznamů porodnických [cit. 2016-06-01]. Dostupný z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁶⁵ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie 13. Ad Notam*, 2011, číslo 6, str. 69.

Prohlášení účastníka poté sepsal a před účastníkem nahlas přečetl. Z důvodu profesní opatrnosti, která jeho úřad tížila, posléze zkontroloval obsah listiny, aby text byl jasný, bez dvojsmyslů anebo ustanovení, která by v budoucnu mohla vést k jakýmkoli sporům. V případě, že klient na doslovném znění i přes notářovo poučení trval, notář zápis opatřil výslovnou poznámkou, že účastníka notářského zápisu na tuto skutečnost upozornil.

Při sepisování notářského zápisu stále přetrvávala z předchozích právních úprav podmínka, podle které: *„notář musí účastníky osobně a dle jména sám znáti anebo musí jemu pravost jejich osoby potvrzena býti dvěma jemu osobně známými svědky nebo přibráným druhým notářem.“*

Dva svědkové byli zapotřebí u sepsání smlouvy dědické nebo jiného posledního pořízení, dále v případě, když některý z účastníků neuměl psát, byl slepý, němý, hluchý nebo neznal jazyk, v němž měl být notářský zápis sepsán.

Svědkem mohl být pouze muž, který dosáhl věku dvaceti let. Znalost písma a umění číst se vyžadovala pouze u jednoho ze svědků. Možnost být svědkem byla dále z pochopitelných důvodů upřena duchovnímu, tělesně postiženému, zaměstnanci notáře a tomu, jemuž ze zápisu plynula nějaká výhoda. Pokud byl účastník slepý, museli být svědkové přítomni při celém úkonu, v klasických situacích stačilo, že svědkové byli přítomni až od okamžiku přečtení spisu či listiny. Pokud byl klient hluchý, ale uměl číst, spis sám přečetl a výslovně potvrdil, že spis obsahuje jeho vůli. Pokud byl účastník hluchý a neuměl psát, byla přibrána další osoba, které účastník důvěřoval a s níž se byl schopen dorozumět posunky.

Účastník mohl požádat, aby spis byl sepsán v jiném jazyce, než bylo v zemi obvyklé. Tato žádost byla možná, ale pouze za přítomnosti tlumočnicka. Tlumočnickem mohl být i sám notář, který měl potvrzení o způsobilosti vykonávat svou agendu v jazyku, v němž účastník provedení úkonu žádal. Tlumočnick musel být přibrán i v případě, kdy některý z účastníků neuměl jazyk, ve kterém byl spis sepsován.

Druhý oddíl hlavy páté upravoval sepisování posledních pořízení, na které notářský řád kladl poměrně detailní požadavky. Právě tyto požadavky jsou dodnes základem moderní úpravy sepisování závětí dle občanského práva a notářského řádu.

Poslední pořízení učiněné ústně muselo být vyřčeno za přítomnosti dvou notářů nebo jednoho notáře a dvou svědků. Takováto pořízení pak byla postavena na roveň posledním pořízením učiněným před soudem. Stejně jako u sepisování listin byl notář povinen upozornit, že poslední pořízení obsahuje ustanovení, která by mohla být dvojsmyslná nebo by v budoucnu mohla zapříčinit spor.

Pokud účastník, i přes upozornění notáře, trval na takto napsaném textu, musel notář poznamenat, že na výše uvedené skutečnosti upozornil. Při sepisování posledního pořízení bylo nutné sepsat protokol, který musel mít stejné náležitosti jako listina či zápis. Obdobně zde platila ustanovení o svědcích, které se týkaly osob hluchých, němých a těch, co neuměli číst a psát.

Poslední pořízení si mohl každý pořizovatel sepsat sám a poté ho odevzdat notáři. Nebylo přitom rozhodné, zda poslední pořízení bylo předáváno notáři již v zapečetěné obálce nebo jako odtajněná listina. Při jeho odevzdání byl notář povinen opět vyhotovit protokol.

Poslední pořízení mohl notář vydat osobě, která jej notáři odevzdala nebo jiné osobě, která byla k tomuto jednání pořizovatelem zmocněna na základě úředně ověřené plné moci. Okamžikem, kdy došlo k vrácení posledního pořízení, ztratilo charakter posledního pořízení učiněného před soudem. Pořizovatel měl kdykoli možnost své poslední pořízení odvolat. Pokud tak učinil před notářem, byla tato skutečnost poznamenána na uloženém posledním pořízení, resp. na obálku zapečetěného posledního pořízení. O tomto jednání notář sepsal protokol.

Oddíl třetí obsahoval ustanovení o osvědčování skutečností a prohlášení. Mezi tyto skutečnosti notářský řád zahrnoval vidimaci, tj. osvědčení o shodě listiny a opisu, ověření správnosti překladu, legalizaci, tj. ověření o pravosti podpisu, osvědčení, že notáři byla předložena listina, osvědčení, že je někdo na živu, dále osvědčením, že něčí prohlášení se má dozvědět ten, jemuž je určeno, osvědčení týkající se usnesení valných hromad spolků nebo protestu směnek a kupeckých papírů a osvědčování o jiných „skutečných dějích“.

Notář byl oprávněn vidimovat listinu, pokud jazyk na listině sám ovládal a opis s listinou pečlivě porovnal. V ověřovací doložce muselo být poznamenáno, zda listina je originálem, snímkem nebo opisem. O nutnosti pečlivého postupu při vidimaci svědčil i fakt, že notář byl povinen poznamenat, že předložená listina je

přetržená nebo jinak poškozená nebo že je v listině škrtnuto nebo vpisováno, příp. jakým kolkem je listina opatřena. Notářský řád vidimaci chápal jako „rutinní“ záležitost, kterou není potřeba zapisovat do jednacního rejstříku či zakládat na něj notářský spis.

Notář měl dále oprávnění sepisovat spisy v jazycích, na které měl vydáno osvědčení, že tyto jazyky ovládá. Toto pravidlo platilo i pro ověřování správnosti překladu. Osvědčení o správnosti překladu notář napsal na překlad a připojil ho k cizojazyčné listině, kterou společně s překladem potvrdil svou úřední pečeti.

Legalizace jako úřední ověření skutečnosti, že určitá osoba listinu před notářem vlastnoručně podepsala nebo svůj podpis na listině uznala za vlastní je hojně využívaná dodnes. Jediný rozdíl od současné právní úpravy tkvěl v tom, že notář musel osobu, která se před jeho zraky podepsala nebo uznal svůj podpis za vlastní, znát nebo mu její totožnost dosvědčili dva svědci. Notářský řád výslovně doplnil, že notář je povinen číst obsah listiny pouze v rozsahu nezbytném pro zapsání listiny, jíž se legalizace týká, do protokolu a že není odpovědný za obsah listiny ani za to, zda listinu vydala osoba k tomu oprávněná.

Zajímavou informaci uvádí JUDr. Balík v časopise *Ad Notam*: „Až k c. k. nejvyššímu soudu se dostal v r. 1876 spor o legalizaci podpisů. Nap počátku byla odmítavá praxe c. k. okresního soudu v Biale, který odepřel legalizovati podpisy stran na listinách tabulárních a činil tak pouze tenkrát, když tamější notář nebyl doma. Stížnost advokátů, kteří tento postup napadli, vrchní zemský soud v Krakov odmrštil, poté však c. k. nejvyšší soud dne 23. ledna 1877 pod č. 11906 dal místa stížnosti z tohoto rozhodnutí podané s odůvodněním, že oprávnění notářů ověřovat podpisy nebyla dotknuta povinnost soudů činiti tak. Bylo poukázáno i na knihovní řád z r. 1871, který dával stranám na výběr, zda si dají podpis ověřit u soudu nebo u notáře.“⁶⁶

U osvědčování doby, kdy byla notáři předložena určitá listina, sepsal notář přímo na tuto listinu den, měsíc, rok, popř. i hodinu, kdy mu byla listina předložena. Podmínka, aby notář osobu předkládající mu listinu znal, nebyla zákonem stanovena, proto o toto jednání mohl notáře požádat kdokoli.

⁶⁶ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 24. *Ad Notam*, 2013, číslo 5, str. 62.

Pokud se k notáři osobně dostavila osoba, která žádala osvědčení o tom, že je naživu, byl notář povinen toto osvědčení vyhotovit. Osvědčení však byl notář oprávněn vydat pouze v případě, že osobu, jíž se osvědčení týká, osobně zná, případně mu jeho totožnost potvrdili dva svědci. Na osvědčení notář vyznačil den, měsíc, rok a hodinu, kdy se k němu osoba dostavila.

V tomto a i u dvou předcházejících případů notář vždy o svém úkonu sepisoval protokol.

Notářské potvrzení, že bylo někomu něčí prohlášení doneseno, je vhodné popsat samotnou citací ustanovení § 83 notářského řádu: *„Chce-li kdo někomu jinému něco prohlásiti, jest notář oprávněn o tom vydati osvědčení, mají-li prohlášení taková míti právní účinek. Byv za osvědčení to požádán, má notář sepsati protokol a v něm doslova uvésti to, co má s někým sděliti. Protokol ten budiž žadatelem podepsán. S tímto protokolem má notář do místnosti, kterou jemu žadatel pojmenuje, k tomu, jemuž prohlášení má býti sděleno, dojíti, a s ním ono prohlášení sděliti. Že skutečně sdělení to provedl a kdy tak učinil, má notář, pokračuje v původním protokole, do něho zapsati. Dostal-li nějakou odpověď od toho, jemuž sdělení učinil, smí ji do protokolu zapsati jen, jestliže tento za to žádá nebo to dovolí a na znamení svého svolení podepíše protokol.“*

Potvrzení, na čem se usnesly schůze (valné hromady) spolků a akciových společností, bylo novum, které doposud nebylo v rámci právní úpravy notářství zakotveno. Notář se schůzí osobně účastnil a při tom sepisoval protokol, jehož obsahem bylo místo a čas konání schůze, zaznamenání toho, co bylo během jeho přítomnosti schůze proneseno a co bylo přijato (např. usnesení). Výsledný protokol vždy podepisoval předseda schůze a další dva členové. Notář dále sepsal osvědčení, jehož součástí musel být celý obsah protokolu. Význam tohoto notářského oprávnění zavedeného notářským řádem z roku 1871 trvá dodnes.

Pojem *„jiné skutečné děje“* není možné vyčerpávajícím způsobem popsat. Samotný notářský řád stanovil pouze demonstrativní výčet těchto skutečností. Jednalo se například o ofertní jednání, losování nebo ohledání předmětů. Tyto skutečnosti mohl notář osvědčit pouze v případě, že měla mít právní účinek a notář byl u nich osobně přítomen. K těmto úkonům si notář přizval dva svědky. Sepsal protokol, jenž obsahoval jména účastníků, místo a čas samotného děje. Protokol

musela podepsat osoba, která o provedení úkonu notáře žádala i oba svědci. I zde notář sepsal osvědčení, do kterého obsah protokolu přepsal.

Posledním úkonem třetího oddílu hlavy páté bylo sepisování směnečných protestů a používání rejstříku. Aby mohl notář tyto úkony provést, musel se řídit nejen předpisy upravujícími výkon notářství, nýbrž i směnečným řádem a obchodním zákoníkem. Pokud notář sepsal protest, musel jej zapsat do všeobecného rejstříku protestů. V případě, že se jednalo o protest kupeckého papíru, postup byl stejný jako u protestu směnečného s tím, že do rejstříku se připsala poznámka, že se jedná o kupecký papír.

Oddíl čtvrtý obsahoval ustanovení o vydávání snímků, výňatků, opisů a vysvědčení. Notář je mohl vydávat pouze v případě, měl-li notářský spis ve svém držení.

Snímky, jež svým obsahem zastupovaly původní spis, mohly být vydávány pouze osobám zúčastněným na sepsání listiny, a to pouze jeden každému z nich, nebylo-li mezi účastníky dohodnuto jinak. *„Snímky musí s původním spisem do slova se srovnávati a čitelně býti psány, bez prázdných mezer a v podstatných věcech bez zkratek. Nic nesmí býti v nich přeškrtnuto nebo vyškrabáno, vepsáno nebo nadepsáno; ale změny, opravy a dodatky, jež ve spisu původním se vyskytují, mohou přímo tam býti psány, kam dle smyslu náleží, aniž by bylo třeba podotýkati, že to jsou změny, opravy nebo dodatky.“*⁶⁷

Na konci snímku figurovala notářova ověřovací doložka obsahující, pro koho byla vydána a informace, že se shoduje s původní listinou, doplněná datem, podpisem notáře a otiskem jeho úřední pečeti. V případě, že při vydání snímku nebyly dodrženy všechny náležitosti, snímek neměl charakter veřejné listiny. Pokud spis obsahoval několik právních jednání, bylo možné vydat výňatek, tedy snímek o pouhé části spisu.

O ověřený opis spisu si mohl zažádat každý účastník spisu, resp. jeho zákonný zástupce, zmocněnec nebo právní nástupce, a to opětovně. Institut nahlížení do spisu mohl využít každý, tedy jak účastník, tak i kdokoli jiný, kdo získal svolení od osob zúčastněných na notářském zápisu.

⁶⁷ Rakousko - Uhersko. Zákon 25. července 1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský, § 98. Dostupný rovněž z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

Zvláštní úprava se vztahovala na poslední pořízení. Notář byl oprávněn vydat prostý i ověřený opis posledního pořízení zůstaviteli či jeho zmocněnci, pokud byl zůstavitel naživu. V opačném případě bylo možné vydat opis až po soudním svolení.

Vysvědčení bylo vydáváno na žádost oprávněné osoby a sloužilo k potvrzení, že notář má určitý spis u sebe v notářské úschově.

Pátý a zároveň poslední oddíl hlavy III. upravoval přijímání listin do úschovy, přijímání peněz a cenných papírů za účelem jejich vydání určité osobě nebo předloženy státnímu úřadu.

Notář byl oprávněn uschovávat všechny druhy listin, tedy i směnky. Specifické podmínky úschovy byly stanoveny pro hotové peníze, dluhopisy a jiné cenné papíry.

Pokud notář přijal osobně jakoukoli listinu, byl povinen o jejím přijetí sepsat protokol. Protokol obsahoval údaje, kde a kdy byla listina notáři odevzdána, jméno, příjmení a bydliště uschovatele, informace o jakou listinu se jednalo a komu má být vydána. Protokol podepsal uschovatel i notář, který navíc připojil k podpisu svou úřední pečeť. V případě, že byla listina notáři zaslána poštou, protokol byl nahrazen tímto dopisem. Uschovatel po složení listiny do úschovy obdržel stvrzenku. Při vydání listiny oprávněné osobě, musel notář napsat poznámku do protokolu. Pokud osobu, které měl listinu vydat, neznal, přibral si dva svědky, kteří museli oprávněnou osobu znát. I o této skutečnosti musel být sepsán protokol.

Notář byl oprávněn přijmout peníze v hotovosti, dluhopisy a jiné cenné papíry, které byly ve veřejném oběhu. O přijetí se sepsal protokol, kde mezi obligatorní náležitosti bylo přesné vymezení částky, druhu cenného papíru, údaje o uschovateli a údaj o tom, komu má být úschova vydána. Uschovateli notář předal stvrzenku o přijetí do úschovy.

Notář mohl přijmout peníze, dluhopisy a jiné cenné papíry pouze za účelem jejich vydání třetí osobě nebo státnímu úřadu. Notář nemohl suplovat depozitní služby bank, kdy by si uschovatel u notáře bezúčelně, resp. pouze za účelem bezpečnosti či zvýšené ochrany složil peníze, dluhopisy či jiné cenné papíry (např. proto, že doma neměl uschovatel trezor). Úschova v tomto případě byla časově omezená. Pokud bylo účelem úschovy odevzdání úschovy soudu nebo jinému úřadu, musel tak notář učinit neprodleně. Pokud šlo o vydání předmětu úschovy jiné osobě,

měl notář na toto vydání 14 dní, nebyla-li uschovatelem určená jiná lhůta. V případě, že notář neprovedl vydání předmětu úschovy, věc vydal uschovateli zpět. Nebylo-li to z jakýchkoli příčin možné, musel jí složit do soudní úschovy.

Činnost notáře jako soudního komisaře nebyla notářským řádem nově upravena a i nadále tak platila ustanovení notářského řádu z roku 1855. Při jeho činnosti bylo nutné, aby notář dodržoval především zákony občanského práva a procesní předpisy, kterými se řídily soudy.

Notáři dále ukládal jednotlivé povinnosti soud, který ho ustanovil. Soud měl oprávnění notáře z funkce soudního komisaře odvolat, uložit mu pokutu či důtku, pokud se notář dopustil porušení svých povinností. Mimo již zmíněné úkony týkající se pozůstalostí a sirotčích záležitostí notář prováděl soudní odhady, a to jak ve věcech sporných, tak i nesporných. Dále realizoval soudní prodeje movitých věcí; u nemovitých věcí pouze v nesporných záležitostech.

V případě, že notář porušil povinnosti vyplývající mu ze zákona závažným způsobem, musel být o tomto porušení informován vrchní soud, který byl oprávněn s notářem zahájit disciplinární řízení. To nevyklučovalo ani zahájení řízení o náhradě škody na návrh poškozené osoby, pokud ji notář svým jednáním způsobil.

Notářům v postavení soudních komisařů se od notářského řádu z roku 1855 zdárně vedlo urychlovat vyřízení pozůstalostí a usnadňovat agendu soudům. Ke zrychlení prací bezpochyby pomáhalo i to, že ustanovený notář měl oprávnění vykonávat úkony na stanoveném území a při úkonech souvisejících s doručováním mohl požádat o pomoc představeného obce nebo samotný soud, který doručování a obesílání zajišťoval prostřednictvím svých soudních úředníků.

Funkce soudního komisaře pro notáře znamenala vedení zvláštního protokolu, kde byla zapisována čísla jednací a průběh jednání soudních věcí. Ty musely být odděleny od protokolů, které notář vedl v rámci vlastní notářské činnosti. I pro tyto spisy a protokoly platilo, že v případě přemístění notáře se jeho spisy stěhovaly s ním.

Ohledně odměny již bylo řečeno, že notář nedostával plat jako státní úředník, ale za svou činnost dostával odměnu, která byla upravena jak v notářském řádu, tak i v tarifu, který vydával ministr spravedlnosti po konzultaci s notářskými komorami.

Notář mohl požadovat za notářský úkon pouze takovou částku, která byla jasně stanovena. Vyšší odměnu si mohl vyžádat pouze, pokud se jednalo o činnost obzvláště obtížnou a rozsáhlou a tuto činnost byl schopen odůvodnit. Zvýšení odměny mohlo nastat i v případě, kdy práci musel notář vykonat ve večerních hodinách či v noci. Přírážka mohla být až padesáti procentní. Spory vzniklé ohledně notářem stanovené odměny rozhodoval sborový soud první stolice určený podle sídla notáře. Notář mohl zcela výjimečně žádat i odměnu nižší, dohodl – li se tak s klientem. Cílem této dohody však nemohl být nekalosoutěžní praktika v podobě predátorských cen.

V případě, že jedna listina obsahovala více právních jednání, neplatilo pravidlo, že by notář mohl odměnu vypočítat prostým součtem tarifních hodnot všech úkonů, které učinil. Předpisy stanovily, že mohl požadovat pouze takovou odměnu, která se rovnala jednomu právnímu jednání, který byl pro notáře nejvýhodnější.

Odměnu notář požadoval až po dokončení úkonu. Předem byl notář oprávněn požadovat přiměřenou zálohu. O přijetí odměny musel notář vydat potvrzení. Sazby uvedené v tarifu mohl ministr spravedlnosti na návrh komory změnit. V případě zvýšení sazeb však maximálně o dvacet procent oproti původnímu stavu.

S rozrůstající se agendou notářského úřadu úměrně stoupaly i požadavky na administrativní agendu notářského úřadu. Mimo hlavní jednací rejstřík, jehož ověřený opis byl notář v prvních deseti dnech každého kalendářního čtvrtletí povinen předložit prezidentovi notářské komory, musel notář dále vést abecední seznam všech stran, jichž se notářské zápisy v jednacím rejstříku týkají; abecední seznam všech osob, které u notáře sepsaly poslední pořízení nebo jí u něj uložily; seznam přijatých peněz či jiných cenností; rejstřík protestů; seznam všech osob, které byly omezeny v nakládání se svým majetkem, ať již pro blbost, šílenost, marnotratnost nebo konkurz či prodloužení opatrovnictví.

2.3.4. Organizace notářství

Základním stavebním kamenem notářské organizace byl sbor notářů, který tvořili všichni notáři, kteří měli své sídlo v obvodu téhož sborového soudu první stolice. Notářská komora byla zřízena tam, kde sbor notářů čítal alespoň patnáct členů. Ústřední sídlo měla notářská komora v sídle sborového soudu.

V případě, že pro obvod sborového soudu bylo zřízeno méně než 15 notářských míst, mohl se sbor notářů sloučit s jedním i více sousedních sborů za účelem zřízení notářské komory.⁶⁸ Sloučené notářské sbory však musely být v obvodu téhož vrchního soudu, jinak sloučení nebylo možné. Pokud v obvodu notářského sboru nebylo možné zřídit notářskou komoru, úkoly a agendu notářské komory vykonával sám sbor notářů. Tato situace mohla nastat i v případě, kdy sice notářská komora byla zřízena, ale nepodařilo se obsadit jednotlivými členy notářského sboru její vedoucí orgány. Sbor notářů však mohl pravomoci notářské komory vykonávat pouze se souhlasem ministra spravedlnosti, pokud tento k tomu vydal příslušné nařízení.

V českých zemích toho času existovaly jen tři sbory notářů, pro něž byly zřízeny notářské komory, a to v obvodu soudu chebského, kutnohorského a pražského. Později se počet notářských komor s ohledem na možnosti slučování notářských sborů rozrůstal a roku 1878 fungovalo na českém území již deset komor: pražská, táborská, hradecko-chrudimská, mostecko-litoměřická, českolipsko-litoměřická, písecko-plzeňská, budějovická, mladoboleslavsko-jičínská, chebská či kutnohorská.⁶⁹

Postupné rozšiřování komor v českých zemích mělo bohužel za následek přílišné roztržité notářské samosprávy. Tento stav byl konsolidován až zákonem Prozatímního Národního shromáždění č. 138/1946 Sb., o úpravě některých otázek týkajících se notářství, který zřídil pouze dvě komory, a to pražskou a brněnskou.

Mezi pravomoci notářského sboru patřilo volit prezidenta komory, členy komory a jejich náhradníky, dále podávat zprávy o stavu vývoje práva, podávat návrhy zákonů a jiných opatření týkající se notářství, činit návrhy a doporučení na sloučení sborů do notářských komor, stanovit a kontrolovat účetnictví komory, dále stanovit platy členů komory a vypracovat jednací řád sboru, který musel schválit ministr spravedlnosti.

⁶⁸ „(...) Sloučení takové nařídí ministr spravedlnosti po slyšení sborů notářů, jež sloučeny býti mají, a také, má-li některý ze sborů těch už svou komoru, tuto komoru. On stanoví též úřední sídlo společné komory (...).“ Rakousko - Uhersko. Zákon 25. července 1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský, § 126. Dostupný rovněž z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁶⁹ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 10. 11. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Not%C3%A1%C5%99sk%C3%A1_komora.

V čele notářské komory byl prezident, který rovněž předsedal sboru notářů. Počet dalších členů závisel na počtu notářů v jednotlivém notářském sboru. Pokud měl notářský sbor 25 a méně notářů, pak notářská komora měla vedle prezidenta ve vedení další čtyři členy. V případě, že notářů bylo více než 25, měla notářská komora dalších šest členů. Výjimkou byla vídeňská notářská komora, která měla vedle prezidenta osm členů.

Notářský řád ohledně organizace notářské komory dále stanovil, že prezident i členové byli voleni notáři tajným hlasováním a jejich funkční období bylo tříleté. V případě, že na první pokus nebyl zvolen prezident nebo dostatečný počet členů komory, hlasování se muselo opakovat. Pokud ani poté nebylo hlasování úspěšné, postupovali do dalšího kola hlasování ti, co obdrželi největší počet hlasů.

Volba se vztahovala i na náhradníky, kteří do funkce nastupovali v případě, že zvolený člen nemohl svou funkci v notářské komoře vykonávat nebo sám z funkce odstoupil. Náhradník svým nástupem do funkce získával práva a povinnosti jako ostatní již zvolení členové notářské komory. Jeho volební období se však odvíjelo od volebního období člena, kterého náhradník nahrazoval.

Členství v komoře bylo čestné a bezplatné. Notář měl nárok pouze na náhradu ušlého zisku, který byl stanoven jednacím řádem příslušné notářské komory.

Dle notářského řádu bylo stanoveno, že notářská komora se musela scházet minimálně jednou měsíčně, příp. vždy, kdy o to požádal její prezident. Usnášení schopnost komory byla stanovena podle záležitosti, o níž se mělo hlasovat. V případě hlasování o pořádkových deliktech a návrzích zákonů bylo zapotřebí minimálně čtyř, resp. ve Vídni šesti, členů komory. V ostatních případech museli být přítomni alespoň dva, resp. ve Vídni čtyři členové.

Člen nemohl hlasovat ve věci, která se týkala jeho samotného nebo osob jemu blízkých. Komora rozhodovala usnesením nebo nařízením, proti nimž byl přípustný opravný prostředek ve formě stížnosti k vrchnímu soudu, a to ve lhůtě dvou týdnů od jejich vydání.

Komoře příslušelo vést seznam notářů⁷⁰ a vykonávat nad nimi dozor. Komora dále působila jako arbitr mezi notáři a soukromými stranami nebo mezi samotnými

⁷⁰ Do seznamu se zapisovalo datum nástupu notáře do úřadu, výše záruky, tresty a den zániku činnosti a informace o tom, jak bylo naloženo s jeho spisy. In: Rakousko - Uhersko. Zákon ze dne 25. července

notáři ve svém obvodu, dohlížela nad chováním notářů a kandidátů jako čestný soud, potvrzovala absolvovanou praxi notářských kandidátů, vyřizovala stížnosti v případech daných zákonem, obstarávala různé záležitosti komory a podávala návrhy a připomínky týkající se zákonodárství.

Komora měla také oprávnění dát notáři na jeho žádost dovolenou až na šest týdnů. Pokud notář potřeboval dovolenou na dobu delší, mohl mu vrchní soud k jeho žádosti vyhovět a dát mu dovolenou až na tři měsíce, ministr spravedlnosti pak na dobu delší než tři měsíce. Rozpustit notářskou komoru mohl pouze ministr spravedlnosti.

K výkonu nejvyššího dozoru nad notářství byl oprávněn ministr spravedlnosti. Dozor nad úřadování notářů a komor byl svěřen prezidentovi sborového soudu první a druhé stolice. Notářské komory pak dohlížely na činnost svých členů. Všechny jejich kroky měly být vedeny snahou o zachování důstojnosti a čestnosti notářského stavu. V rámci dozoru byla notářská komora oprávněna namátkově provádět kontrolu notářských spisů. Pokud našla nepatrné vady, upozornila notáře, aby je odstranil. Pokud se jednalo o vady závažnějšího charakteru, komora o tomto pochybení informovala vrchní zemský soud, který byl oprávněn zahájit s notářem disciplinární řízení.

S ohledem na disciplinární řízení upravoval notářský řád dva druhy trestů: *„Na notáře, jehož chování jest na újmu cti a důstojnosti jeho stavu, má komora nastupovati tresty pořádkovými.“*, *„Poruší-li notář některou z povinností, jež tento zákon notářům ukládá, neb poruší svým chováním čest anebo důstojnost stavu, má na něho nastupováno býti pořadem disciplinárním a má jemu býti uložen trest disciplinární.“*⁷¹

Mezi pořádkové tresty patřilo připomenutí povinnosti stavu (napomenutí) a písemná důtka. Notář, resp. notářský kandidát, kterému byl komorou uložen pořádkový trest, neměl možnost se odvolat či podat jiný opravný prostředek. O uložení trestu byl informován státní zástupce.

1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský, § 135. Dostupný rovněž z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

⁷¹ Rakousko - Uhersko. Zákon 25. července 1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský, § 155 a 157. Dostupný rovněž z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

Disciplinární tresty byly na rozdíl od těch pořádkových ukládány výrokem vrchního zemského soudu. Notářský řád mezi tyto tresty řadil písemnou výtku, peněžitou pokutu až do výše pěti set zlatých, sesazení z úřadu na dobu nejdéle jednoho roku a zbavení úřadu. K trestu sesazení z úřadu mohla být notáři navíc uložena peněžitá pokuta. Písemná výtka a peněžitá pokuta mohly být uloženy i kandidátovi, který zastával funkci náměstka.

Uložení trestu bylo individuální a záleželo na konkrétních skutečnostech daného případu. Vždy bylo nutné posoudit, do jaké míry byly notářem porušeny právní povinnosti, v jakém rozsahu škoda vznikla a zda byl notáři již v minulosti uložen pořádkový či disciplinární trest.

Uložení trestu předcházelo řízení za účasti vrchního státního zástupce. Každé usnesení o zahájení disciplinárního vyšetřování a každý „osvobozující“ nebo „odsuzující“ nález zemského vrchního soudu musel být oznámen komoře. Tresty zbavení či sesazení z úřadu byly též uveřejněny v novinách. Opravný prostředek se podával k nejvyššímu soudu (např. v roce 1894 c. k. nejvyšší soud řešil celkem 74 disciplinárních věcí, z čehož se 20 týkalo úředníků, 48 advokátů a 6 notářů⁷²).

Dohled nad dodržováním uloženého trestu měl sborový soud první stolice, do jehož obvodu notář příslušel. V případě uložení písemné výtky nebo pořádkového trestu byl notář oprávněn po třech letech „*slušného chování*“ požádat komoru o výmaz z „*rejstříku trestů*“. Pokud soud během disciplinárního řízení dospěl k závěru, že jednáním notáře mohlo dojít ke spáchání trestného činu, neprodleně o tom podal zprávu příslušnému trestnímu soudu. Nebylo přípustné, aby zároveň probíhala souběžně dvě řízení o stejném skutku, proto „disciplinární soud“ přerušil řízení a vyčkal na rozhodnutí trestního soudu.

Notářský řád pamatoval i na situaci, kdy bylo vhodné, aby notář dobrovolně svůj úřad opustil, přestože tak neučinil. Jednalo se konkrétně o ustanovení § 169, které uvádělo, že: „*Stane-li se notář pro vady tělesné nebo duševní trvale neschopným, aby svůj úřad zastával, má ho notářská komora, jestliže tato této povinnosti nedostojí, president sborového soudu první stolice v sídle komory vyzvati, aby se ve lhůtě, jež jemu přiměřeně má býti vyměřena, svého úřadu notářského vzdal. Nevyhoví-li notář tomuto vyzvání, má notářská komora, po případě president*

⁷² BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 32. *Ad Notam*, 2015, číslo 1, str. 64.

sborového soudu podati zprávu vrchnímu soudu zemskému. Vrchní soud zemský má pak o vykonání kázně nad soudními úředníky – vyřknouti, že úřad notáře pominul.“

2.3.5. Shrnutí notářského řádu z roku 1871

Oba notářské řády z roku 1855 a 1871 upravovaly zastupování klientů notáři. Konkrétně se jednalo o § 6 notářského řádu z roku 1855 a § 5 notářského řádu z roku 1871. Obě ustanovení rovněž opravňovaly notáře k sepisování soukromých listin a podání úřadům ve věcech nesporných. Dřívější úprava (1855) vycházela jednak z notářského řádu, tak i z nařízení ministra spravedlnosti č. 23961 ze dne 25. ledna 1859, popř. dalších nařízení, které byly vydány před účinností notářského řádu z roku 1855.

Právní úprava zastupování zakotvená v notářském řádu z roku 1871 byla omezenější, navíc notářský řád ve svém úvodu zrušil všechny zákony a nařízení, které se vztahovaly k předchozímu notářskému řádu. Zastupování notáři tak bylo omezeno pouze na činnost sepisování soukromých listin. Tuto změnu lze odůvodnit i vlivem francouzské úpravy notářství. *„Mám za to, že právě jen tomuto úplnému odloučení notariátu od právního zastupování děkovati sluší zkvět francouzského notariátu; notariát zajisté jest funkcí rozhodně veřejnou funkcí, která již principiálně neshoduje se s obstaráváním soukromého zastupování stran, a tam kde notář soukromým zastupováním pozbývá potřebné nestrannosti, potřebného rozhledu ze stanoviska přísně objektivního, tam patrně přece míti nemůže ani jednak stejné důvěry obou stran ani jednak spůsobivosti k úplně objektivnímu posuzování, momenty to, z nichž první i druhý nezbytnou jest podmínkou, aby notář svůj veřejný úřad vhodně vykonávati mohl.“*⁷³ Osvobození notariátu od všeho soukromého je podle názoru autorky vhodné a s tím souvisí i to, že tato činnost by měla být v pravomoci právních zástupců - advokátů. Tím se také nepřímou rozdělují právnická povolání a vymezují se jejich pravomoci.

⁷³ BÜRCEL, K. O některých zákonodárných novotách v notářském řádě ze dne 25. července 1871 č. 9 říš. zák. a v zákoně ze dne 25. července 1871 č. 76 říš. zák. Právník, 1872, roč. XI., s. 229.

Dále: „*Na základě spisů notářských, jimiž stanoven jest dluh na penězích nebo dluh jiných věcí zastupitelných..., lze rovněž, jako na základě listiny té pro uznáný v ní dluh exekuce ihned byla vykonána.*“⁷⁴

Ale nejdříve pár slov, jaké důsledky exekuční doložka měla. Pokud notářský spis splňoval všechny náležitosti stanovené notářským řádem, bylo možné ihned bez předchozího sporného řízení závazek, resp. dluh po povinném vymoci exekucí. Tyto exekuční listiny lze postavit na roveň pravomocného soudního rozsudku. Odlišnost od francouzské právní úpravy lze spatřovat v samotném průběhu exekuce. Ve Francii exekuční řízení začínalo tím, že dlužníkovi bylo doručeno nařízení (*commandement*). V případě, že měl dlužník nějaké námitky, mohl je uplatnit a zabránit tak provedení samotné exekuce. Dle rakouské úpravy se nebylo možné zahájení exekučního řízení vůbec ubránit. Pro Bürgela představovalo toto ustanovení zákonodárný poklesek, neboť privilegium udělené notářským aktům v takové míře bylo velice problematické, a to z důvodu, že notář nebyl naprosto zbaven veškerého práva k zastupování stran a nebylo možné jej pokládati za osobu zcela nestrannou, které by mohla být svěřena funkce, vzhledem k níž jen osobnost nad stranami stojící podává dostatečných garancí.⁷⁵ Přímá vykonatelnost práva obsaženém v notářském zápisu nebyla „*obmezena pouze na právní jednání dvou nebo několika účastníků, nýbrž přísluší notářským spisům i při jednostranném doznání dluhu a při jednostranné přípovědi placení, při čemž také není zapotřebí, aby oprávněný (věřitel) při zřizování spisu přítomen byla doznání nebo slib přijal, neboť může to projevit i jiným způsobem po zákonu dovoleným, aniž jest zapotřebí, aby spis sám podepsal.*“⁷⁶

Notářský řád z roku 1871 přinesl i další změny. Do jeho účinnosti neexistovala smlouva, jež by k platnosti vyžadovala notářské vyhotovení. V ustanovení notářského řádu lze nalézt tři skupiny smluv, které bez notářského vyhotovení byly stíhány sankcí absolutní neplatností.

Jednalo se o smlouvy vztahující se k právu manželského jmění (svatební smlouvy, smlouvy o trh, darovací smlouvy, směnu, potvrzení a přijetí věna, a to

⁷⁴ Rakousko - Uhersko. Zákon 25. července 1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský, § 3. Dostupný rovněž z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

⁷⁵ BÜRCEL, K. O některých zákonodárných novotách v notářském řádě ze dne 25. července 1871 č. 9 říš. zák. a v zákoně ze dne 25. července 1871 č. 76 říš. zák. Právník, 1872, roč. XI., s. 803 - 804.

⁷⁶ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894, str. 86.

komukoli, dále důchod nebo zápůjčku mezi manželi anebo přiznání dluhu, který jeden manžel vydal druhému); smlouvy o darování, nebyla-li věc skutečně odevzdána a smlouvy učiněné mezi osobami s jistou tělesnou vadou stíženými (tj. osoby, jež jsou stíženy nějakou formou tělesné vady).⁷⁷ Mezi tyto osoby se řadily osoby hluché, které neuměly číst, hluchoněmé, které neuměly psát ani číst a němé, které neuměly psát.

V tomto ohledu vyvstával výkladový problém, kdy nebylo v notářském řádu stanoveno, zda smlouva, která byla notáři předložena již napsaná a notář tuto smlouvu „sdělal“ (§ 54) má stejné postavení jako listina, kterou notář vyhotovil a sdělal sám, tj. že se jednalo o originální notářské jednání (§ 52). V samotném notářském řádu nenajdeme zmínku o tom, že by listiny podle § 54 měly „nižší postavení“ než listiny uvedené v § 52. Na tento výkladový problém existovaly protichůdné názory. První, Bürgel, ve svém článku uvádí, že tzv. sdělení notáře podle § 52 a § 54 je totožné, proto má stejné právní účinky. Naproti tomu Šediva ve svém komentáři uvádí: *„Pokud pak zřízení notářského spisu jest nezbytnou podmínkou platnosti právních jednání písemných, sluší tomu zajisté rozuměti tak, že beze této podmínky ani platně vzejíti nemohou čili že všechny listiny k učinění právních jednání těch určené musejí býti spisy notářskými. Ona právní jednání sama musejí tedy býti zřízena spisem notářským a není tudíž podmínce vyhověno, byl-li notářský spis sepsán nikoliv o právních těch jednáních samých nýbrž pouze o stvrzení listiny, jež o nich zřízena byla způsobem neplatným.“*⁷⁸ V průběhu praxe se však názory ustálily a prostřednictvím gramatického a logického výkladu bylo vykládáno, že ustanovení §§ 52 a 54 mají stejné právní účinky.

Po vlastním zkoumání obou řádů jsem našla ještě pár dalších odlišností. Chybí zde ustanovení o písemném styku mezi komorami a soudy, neboť dříve veškerá komunikace probíhala formou zpráv a dopisů. Tato praxe sice zůstala zachována, ale byla osvobozena od kolků a poštovného. Dále je zde absence jakéhokoli ustanovení, které by promíjelo nebo zmírňovalo uložené tresty po nabytí právní moci. Méně významná změna, kterou přinesl pozdější notářský řád, byla, že

⁷⁷ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894, str. 804.

⁷⁸ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894, str. 360.

uchazeč o notářský úřad již nemusel být křesťanského vyznání, když tato podmínka byla zrušena již v roce 1863.

Další formalita byla, že notář již na své listiny neuváděl: „*Ve jménu Jeho Veličenstva.*“ Tato formulace mohla být uváděna pouze na rozhodnutích soudů. Notář mohl vykonávat pedagogickou činnost za předpokladu, že tato činnost časově nekolidovala s výkonem jeho notářského úřadu. Jako poslední novum notářská komora nemohla notáře donucovat peněžitými pokutami, pokud dlužil opis, vysvědčení nebo výňatek. Notářská komora byla maximálně sto pro učinění tohoto jednání ustanovit jiného notáře a toho nečinného potrestat disciplinárním trestem. Společně s tímto trestem musel notář uhradit veškeré náklady spojené s jeho nečinností.

Notářské řády z roku 1855 a 1871 však nebyly vždy hodnoceny pouze pozitivně; kritického nazírání se jim dostalo na příklad od vynikajícího notáře té doby JUDr. Jaroslava Čulíka – horlivého zastávce notářského stavu, který je neváhal z důvodu značné omezenosti působnosti notářů titulovat jako „paskvil.“⁷⁹

Další ucelené právní úpravy se však již notářství na dlouhou dobu nedočkal, a to i přesto, že rakouský ministr Klein v roce 1910 vypracoval novou osnovu notářského řádu, která byla jako vládní předloha č. 1045 předložena ve XXI. sezení rakouské poslanecké sněmovně ke schválení. K jejímu uzákonění ale již z důvodu politických konfliktů znamenajících předzvěst první světové války nedošlo.⁸⁰

2.4 Spolková činnost do roku 1918

Počátek samotného vzniku spolkové notářské činnosti lze spojovat s rokem 1867, kdy byla dne 21. prosince vyhlášena tzv. prosincová ústava, která posílila postavení parlamentu v politickém systému habsburské monarchie.⁸¹ Prosincová ústava byla tvořena souborem sedmi ústavních zákonů,⁸² z nichž především zákon

⁷⁹ ČULÍK, Jaroslav. Notářstvo v prvém desetiletí trvání naší republiky, *Ad Notam*, 1999, číslo 1, str. 12, převzato z časopisu České právo, 1928, číslo 8, str. 67 a násl.

⁸⁰ ČULÍK, Jaroslav. Notářstvo v prvém desetiletí trvání naší republiky, *Ad Notam*, 1999, číslo 1, str. 12, převzato z časopisu České právo, 1928, číslo 8, str. 67 a násl.

⁸¹ Citace. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>

⁸² Zákon č. 141/1867 ř. z. (zákon o říšském zastupitelstvu) – ponechal v platnosti kuriální systém, říšská rada se proměnila ve skutečný parlament; zákon č. 142/1867 ř. z. (zákon o všeobecných občanských právech) – svoboda vyznání, osobní, stěhování, zaměstnání, rovnost všech občanů před

č. 142/1867 ř. z., zákon o všeobecných občanských právech spustil dosud nevídanou vlnu přijímání zákonů a prováděcích předpisů.⁸³

V této vlně byl dne 15. listopadu 1867 vydán zákon č. 134/1867 ř. z. o právu spolčovacím.⁸⁴ Svým zněním poměrně jednoduchý a obsahem poměrně stručný zákon umožnil ve svých 39 paragrafem v českých zemích tolik žádaný rozvoj spolkové činnosti. „*Notáři rakouští záhy pochopili, že sami musejí býti ústavu notářskému největší oporou a že – odkázáni jsouce pouze na sebe samy – jen vhodným sdružováním se poměry své, svých rodin i svého stavu mohou ustáliti a zabezpečiti.*“⁸⁵ Zákon o právu spolčovacím byl posléze převzat do Československého právního řádu.

Spolková činnost se začala výraznějším způsobem rozvíjet na konci devatenáctého století; v období První republiky pak notářská spolková činnost dosáhla svého vrcholu.

Martin Kopal pak na spolčování notářů nahlíží jako na jejich profesní sdružování do notářských komor,⁸⁶ s čímž lze do značné míry souhlasit.

Svou organizací byly spolky poměrně jednoduché, schopné pružně jednat a scházet se podle potřeby, příp. se dále členit na vedlejší spolky (filiálky). Každý spolek měl své shromáždění, představenstvo, předsedu, příp. jiné stanovami zřízené orgány.⁸⁷

zákonem apod.; zákon č.143/1867 ř. z. (zákon o zřízení říšského soudu) – nově zřízen ve Vídni; zákon č. 144/1867 ř. z. (zákon o soudcovské moci) – zajišťovala se nezávislost soudců, veřejnost procesního řízení apod.; zákon č. 145/1867 ř. z. (zákon o výkonné a vládní moci) – vymezení postavení císaře („posvátný, nedotknutelný a nikomu neodpovědný“); zákon č. 146/1867 ř. z. (zákon o společenských záležitostech všech zemí monarchie) – vlastní vyrovnávací zákon, tzv. „delegační“, vymezil celostátní kompetence, definoval společná ministerstva Rakouska-Uherska (Ministerská rada pro společné záležitosti) a delegace coby sbory zástupců parlamentů obou součástí monarchie pro rozhodování o společných otázkách; zákon č. 147/1867 ř. z. (dualismus). Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 31. 03. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Prosincov%C3%A1_%C3%BAstava.

⁸³ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In: *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 51. ISBN 978-80-7357-750-6.

⁸⁴ Citace. In: *Společnost pro církevní právo* [online]. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>.

⁸⁵ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek. 1894, str. 57.

⁸⁶ KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938), *Ad Notam*, 2013, číslo 2, str. 24 a násl.

⁸⁷ Citace. In: *Společnost pro církevní právo* [online]. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>.

Na prvním místě mezi spolky figuroval ústřední orgán Rakousko - Uherského notářství, jímž byl Rakouský spolek notářský, který se dále dělil v rámci jednotlivých korunních zemí. Při neexistenci decentralizované notářské samosprávy tvořil tento spolek základní pojící článek mezi všemi Rakousko – Uherskými notáři.

Nadšení ze založení Rakouského spolku notářského v roce 1881, jehož zasedání se ovšem z Čech účastnilo pouze několik členů,⁸⁸ nejlépe charakterizuje dobová zpráva, která uvedla následující: „28. září 1881 se v Praze konala zakládající schůze Spolku rakouských notářů, které předsedal Leone Roncoli. Rozsáhlým, velkolepým úsilím neúnavně činní duchové slavili úspěch; pesimismus, kdy se zdálo, že rakouské notářství tvoří jen kusy inventáře, psychóza, ve které se tento stav po desetiletí nacházel, stav tento nenechal se vlastním dluhem zlomiti a na doposud neplodném těle beznadějně stavovské činnosti, byl z důvěry ve vlastní sílu zasazen plodný strom.“⁸⁹

V období Rakouska-Uherska byly hojně zakládány i další spolky, a to i v českých zemích. Jmenovitě zejména Jednota notářů v království českém, Spolek notářů pro království české a v neposlední řadě Spolek pro vdovy a sirotky notářů v království českém.⁹⁰

Jednota notářů v království českém byla založena roku 1867. Dr. Jaroslav Rilke, který založení Jednoty inicioval,⁹¹ ve zprávě z první valné hromady napsal: „Poprvé od času, kdy zaveden byl ve vlasti naší ústav notářský, sešli se dnes zástupcové všech notářů v Čech, aby majíce posud za orgán k hájení zájmů svých toliko komory, bezprostřednímu vedení skrze úřady podrobené, nyní ve valném shromáždění se radili o prostředcích a cestách, aby z vlastní iniciativy v společném sboru pracovali k polepšení postavení svého a k podporování zájmů svých.“⁹²

Členem Jednoty notářů v království českém se mohl stát každý notář, popř. jeho praktikant, za předpokladu, že sídlil v Čechách. Ve výjimečných

⁸⁸ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 5., *Ad Notam*, 2009, číslo 4, str. 155.

⁸⁹ Zum 25jährigen Jubiläum des Österreichischen Noarenvereines, *Zeitschrift für Notariat und Freiwillige Gerichtsbarkeit*, 1906, číslo 39, str. 306.

⁹⁰ ALTMANOVÁ, Petra. *Notářství v 2. pol. 19 st. V Plzeňském kraji*, Plzeň. Diplomová práce. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, Katedra právních dějin, 2014 Vedoucí diplomové práce Vendulka Valentová, str. 12 až 15.

⁹¹ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 10. 05. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jaroslav_von_Rilke.

⁹² RILKE, Jaroslav. *Časopis Právník*, rok 1867, str. 695.

případech se členem mohla stát i jiná osoba, pokud se významnou měrou zasloužila o rozvoj notářství v českých zemích. Hlavním cílem spolku byla snaha o zlepšování odborných vědomostí svých členů a sjednocování úrovně znalostí, jimiž jednotliví notáři a jejich praktikanti disponovali.

Dobou zprávu o činnosti Jednoty notářů pak přináší v časopise *Ad Notam* Stanislav Balík: „*Od dubna do konce června roku 1913 pořádala Jednota notářů a kandidátů notářství v Království českém již čtvrtý běh bezplatných kurzů pro „pomocné úředníky notářské a pro ty, kteří hodlají se jimi státi“* Podmínkou přijetí bylo podle informace, zveřejněné v časopisu *Právník*, předchozí absolvování alespoň čtyř ročníků střední školy, případně měšťanské školy. Přijati mohli být i zaměstnanci notářů, kteří pouze „odbyli si školu obecnou.“ Frekventanty kurzu se mohli stát „příslušníci obou pohlaví.“ O kvalifikačních požadavcích na dobového pomocného notářského úředníka vypovídá nepřímou okolností, že k osvojení byla vedle teoretických a praktických vědomostí zájemcům o kurz nabízena i průprava v „psaní na stroji, na cyklostylu, hektografu atd.“⁹³

Zatímco činnost Jednoty notářů v království českém se orientovala především dovnitř notářského stavu na jeho členy, snahou zástupců Spolku notářů pro království české bylo prosazení samostatnosti veřejného úřadu notářského, požadavek osobní účasti notáře při určitých právních jednáních jako podmínka jejich platnosti a vykonatelnost notářských zápisů.⁹⁴

Třetí výše zmiňovaný Spolek pro vdovy a sirotky notářů v Království českém byl založen již v roce 1858 dr. Václavem Bělským.⁹⁵ „*Jednalo se o první model sociálního zabezpečení notářů, resp. jejich rodinných příslušníků, na území Rakouského císařství, jehož cílem bylo hmotně zabezpečit rodinu notáře v případě jeho úmrtí.*“⁹⁶

„*Spolek pro vdovy a sirotky notářů v Království českém podle zprávy v časopisu Právník z r. 1866 měl 64 členů, z nichž 36 platilo roční příspěvek*

⁹³ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 24., *Ad Notam*, 2013, číslo 5, str. 62.

⁹⁴ FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 8.

⁹⁵ Spoluzakladateli byli dr. František Josef Schütz, dr. Stradal, dr. Grandl a další. „*V roce 1866 se na valné hromadě konaly volby, starostou spolku byl opětovně na další tři roky zvolen Václav Bělský, členy výboru pražští notáři Eduard Schubert, Gustav Gradl, Jan Volket a dále Antonín Weber z Litoměřic, Karel Schubert z České Kamenice a Jan Fortwängler z Plzně.*“ Citace. In: BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 13., *Ad Notam*, 2011, číslo 6, str. 69.

⁹⁶ BORSKÝ, Daniel. Vltava - Dunaj 2014, *Ad Notam*, 2014, číslo 6, str. 46.

21 zlatých, 16 platilo 31 zlatých 50 krejcarů a 12 dokonce 42 zlatých. Spolek vyplácel v té době penzi ve výši 150 zlatých ročně třem vdovám po notářích.⁹⁷ „Bohulibá idea ovšem narážela na finanční aspekt zabezpečení, kterýžto byl primárně naplňován členskými příspěvky společníků. Počet notářů (schopných a ochotných) přispívat do spolkové pokladny nebyl trvale vysoký.“⁹⁸

Mimo hlavní činnost spolku, jíž bylo hmotné zajištění vdov a sirotek po zemřelých notářích, se jeho činnost dále zaměřovala na zvýšení úrovně společenského života v Praze. Zasluhou spolku bylo na příklad zřízení pojišťovny, městské plynárny či výstavby mostu přes Vltavu. Roku 1866 byl dr. Bělský za své zásluhy povýšen do rytířského stavu.⁹⁹ Během svého života působil jako děkan na pražské právnické fakultě, byl členem Právnické jednoty a jeden ze zakladatelů a posléze dlouholetý starosta Spolku pro vdovy notářů v království českém.¹⁰⁰

Spolek pro vdovy a sirotky notářů v království českém se v čele s Dr. Václav Bělským zasloužil o celospolečenský rozkvět. Zápisy ze schůzí nebo valných hromad byly uveřejňovány v časopisu Právník, kde je možné dohledat jak obecné informace z každodenní činnosti spolu týkající se notářské činnosti, tak i specifické údaje o volbě orgánů spolku či objemu financí, které byly vdovám a sirotkům z fondu spolku přidělovány.

Do stejné skupiny jako výše uvedený spolek lze zařadit i Výpomocný spolek advokátních a notářských úředníků v Království českém „Unitas“, jehož popis činností vyjádřil dr. Jana Sutnara v jednatelské zprávě následovně: „*Ony šlechetné idee, jež na mysli tanuly budovatelům jednoty naší, pěstování totiž kolegiality a podporování členů pro čas jich nemoci a udělování podpor rodinám jich pro případ úmrtí...zpráva naše počíná s nejdůležitější otázkou spolku, totiž otázkou finanční. Nehledě k četným podporám v nemoci, pohřebnému a odbytnému vdově a sirotku po činném členu spolku, nehledě k značným výlohám spojeným se zadáním žádosti za schválení stanov spolkové nemocenské pokladny a různým jiným*

⁹⁷ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 13., *Ad Notam*, 2011, číslo 6, str. 69.

⁹⁸ KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938), *Ad Notam*, 2013, číslo 2, str. 23.

⁹⁹ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Praha: Svoboda, 1982. Členská knižnice (Svoboda). str. 668.

¹⁰⁰ Citace. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 10. 11. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_B%C4%9Blsk%C3%BD.

*nezbytným výdajům, vykazuje zpráva pokladniční za uplynulé půlletí přebytek 551 z. 59 kr.*¹⁰¹

Za zmínku stojí i Penzijní ústav pro notáře a notářské kandidáty. Tento spolek vznikl z iniciativy Spolku rakouských notářů roku 1883.¹⁰² Činnost Penzijního ústavu se s postupem času omezovala v důsledku přijímaných legislativních změn, na jejichž základě některé z povinností Penzijního ústavu přejímal stát. Roku 1906 tak bylo zavedeno penzijní pojištění pro zaměstnance soukromých subjektů a roku 1926 byl přijat soubor opatření, který zahrnoval úrazové, nemocenské a penzijní pojištění. Tato opatření platila nejen pro zaměstnance, ale i pro notářské pracovníky. V Československé republice pak pojištění zaměstnanců bylo zavedeno zákonem č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří.¹⁰³

¹⁰¹ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie. *Ad Notam*, číslo 6, 2010, str. 46.

¹⁰² DULAVA, Radim. *Notářství ve Slezsku v letech 1871 - 1948*, Plzeň. Diplomová práce. Fakulta právnická, Západočeská Univerzita v Plzni, Katedra právních dějin, 2014, Vedoucí diplomové práce Stanislav Balík, str. 13.

¹⁰³ Citace. In: Česká správa sociálního zabezpečení. [online]. Praha (Česká republika): last modified on 31. 05. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf.

3. KAPITOLA - Vývoj notářství v českých zemích v letech 1918 až 1936

Historické období vymezené vznikem samostatného Československého státu dne 28. října 1918¹⁰⁴ a končící přijetím Mnichovské dohody dne 29. září 1938¹⁰⁵ je již tradičně v naší literatuře vymežováno jako období První republiky.¹⁰⁶

Recepční normou¹⁰⁷ byl Rakousko - Uherský notářský řád převzat do nově vznikajícího právního řádu Československé republiky, kde zůstal v platnosti po dobu další třiceti let. Časté volání po nové právní úpravě notářství, příp. sjednocení právní úpravy v Čechách, na Slovensku a Podkarpatské Rusi nedošlo, ani přes četné legislativní snahy, svého naplnění. Období První republiky tak lze charakterizovat přijímáním dílčích právních úprav, které na samotnou podstatu fungování notářství neměly zásadní vliv. Dne 14. června 1949 byl v souvislosti s překotnými a radikálními politickými změnami v naší společnosti vydán zákon č. 201/1949 z. a n., o notářství¹⁰⁸, který dosavadní právní úpravu notářství z roku 1871 společně se všemi pozdějšími legislativními změnami na dobro zrušil.¹⁰⁹

¹⁰⁴ PROKŠ, Petr. Přehled základní literatury o vzniku Československa In: *Reflexe dějin první Československé republiky v České a Slovenské historiografii*, Historický ústav Akademie Věd České republiky, Praha, 1998, str. 14 – 23.

¹⁰⁵ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938: hra o Československo*. Praha: Dr. Eduard Grégr a syn, 2001. ISBN 80-902023-9-X nebo HAHN, Hans Henning, HAZDRA, Zdeněk (ed.). *Mnichov 1938 a česká společnost: sborník z mezinárodního sympozia k 70. výročí mnichovské dohody*. Překlad Lukáš Vlček. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9 nebo NĚMEČEK, Jan (ed.). *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě = Munich agreement : the way to destruction of democracy in Europe*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0923-1.

¹⁰⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Praha: Libri, 2003. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-119-1.

¹⁰⁷ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o řízení samostatného státu československého ze dne 28. října 1918. Citace. In: *Společnost pro církevní právo* [online]. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/11-18.htm>.

¹⁰⁸ NEMEC, R. Zaciatky premeny československého notářstva – zákon č. 201/1949 Zb. o notářstve, str. 194 - 206. In: VOJÁČEK, Ladislav a Jaromír TAUCHEN (eds.). *I. česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva: sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6381-5.

¹⁰⁹ Tento zákon ve spojení s prováděcím nařízením ministra spravedlnosti č. 202/1949 Sb. sjednotil právní úpravu notářství pro území České a Slovenské republiky, zrušil notářskou organizaci v podobě notářských komor, které byly nahrazeny krajskými sbory, či nepočítal s možností sepsání notářského zápisu s doložkou přímé vykonatelnosti, která byla obnovena až novelizací současného občanského soudního řádu od 1. 1. 1992.

Právní úprava notářství za První republiky „trpěla“ právním dualismem, kdy na Slovensku a Podkarpatské Rusi platila odlišná právní úprava.¹¹⁰ Notářský řád byl pro tyto země obsažen v uherských zákonných člancích XXXV. z roku 1874¹¹¹ a VII. z roku 1886.¹¹²

Samotný rozpad Rakouska - Uherska vzbudil u notářského stavu v českých zemích velký ohlas. Již dne 29. října 1918 pražská notářská komora vzdala hold revolučnímu Národnímu výboru a nabídla mu zdarma své služby. Revoluční národní výbor však tuto nabídku nepřijal a při tvorbě Národního shromáždění byl notářský stav bez dalšího vysvětlení zcela opominut.¹¹³

Přestože recepční norma zdárně vyřešila přechod právní úpravy Rakouska - Uherska na samostatnou Československou republiku, bylo zřejmé, že předchozí právní úprava jako celek nemůže obstát v podmínkách nově se rodícího státu.

Na zasedání Národního shromáždění československého konané dne 15. února 1919 přednesl zpravodaj dr. Klouda zprávu právního výboru o vládním návrhu zákona, kterým se mění některá ustanovení dosavadního notářského řádu. Ve zprávě právního výboru bylo konstatováno, že nutnou podmínkou pro trvání nově vzniklého státu je zachování kontinuity dřívějšího právního stavu s právním stavem novým. Proto byly prozatímně ponechány v platnosti veškeré zákony, které však v mnoha případech vytvořily: *„vnitřní rozpor mezi právními ustanoveními prozatímně v platnosti ponechanými a mezi skutečným životem nového státu, právním cítěním a potřebami jeho obyvatelstva byl také příčinou, že ihned s dokonáním převratem státním povolání zástupci stavu notářského domáhali se neodkladné změny těch ustanovení notářského řádu, pro něž za nových poměrů již místa nebylo.“*¹¹⁴

¹¹⁰ VALENTOVÁ, Vendulka. *Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918 - 1938*, Praha, 2010, str. 98 a násl. Rigorózní práce, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra právních dějin. Vedoucí rigorózní práce Jan Kuklík.

¹¹¹ Staršie právne predpisy a judikatúra do roku 1948 v pôvodnom znení prepísaná do MS Word Dostupný z <http://www.notar.sk/VIN/predpis.htm>.

¹¹² Staršie právne predpisy a judikatúra do roku 1948 v pôvodnom znení prepísaná do MS Word Dostupný z <http://www.notar.sk/VIN/predpis.htm>.

¹¹³ ČULÍK, Jaroslav. Notářstvo v prvním desetiletí trvání naší republiky, *Ad Notam*, 1999, číslo 1, str. 12, převzato z časopisu České právo, 1928, číslo 8, str. 67 a násl.

¹¹⁴ In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Zpráva právního výboru o vládním návrhu, aby byl vydán zákon, kterým se mění některá ustanovení notářského řádu (tisk 285). Tisk 552. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index06.htm>.

Notářský stav požadoval i symbolické odstranění označení notářů „c. k.“ a používání rakouského orla na úřední notářské pečeti, jež „v širší veřejnosti vyvolávalo odpor.“¹¹⁵ I z této skutečnosti bylo jasně patrné vlastenectví českých notářů.

Některá ustanovení notářského řádu se jevila jako příliš zastaralá, symbolizující přežitek nechtěné minulosti. Z tohoto důvodu vláda vyhověla oprávněným požadavkům a předložila Národnímu shromáždění osnovu zákona (novely), kterým se mění některá ustanovení notářského řádu a který doprovázela jednomyslně uznána nutnost provedení částečné úpravy notářského řádu bez zřetele na připravovanou celkovou právní úpravu notářství.¹¹⁶ Předkládaný zákon měl zabezpečit jednotnost úřadování notářů a platnost notářských spisů.

Právní výbor vládní předlohu projednal a doplnil o další ustanovení, která se výboru jevila jako účelná a nezbytná pro přechodnou dobu. Jednalo se o ustanovení o používání dosavadních úředních notářských pečetích, o přísaze již ustanovených notářů a o platnosti listin sepsaných nebo ověřených notáři až do vydání nového zákona.

Aby bylo zákonodárství na celém území Československé republiky jednotné, uznal právní výbor na svém zasedání dne 13. února 1919 za nutné rozšířit působnost navrhovaného zákona i na Slovensko, na jehož území dosud platil notářský řád obsažený v zákonném článku XXXV. z roku 1874 a v zákonném článku VII. z roku 1886.

Na Slovensku se doposud používal jako úřední titul notářů „veřejný notář“, z toho důvodu právní výbor dále navrhnul, aby rovněž byla zachována jednotná terminologie na celém území, a to ve formě používání všeobecného názvu „notář.“¹¹⁷

¹¹⁵ In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Zpráva právního výboru o vládním návrhu, aby byl vydán zákon, kterým se mění některá ustanovení notářského řádu (tisk 285). Tisk 552. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index06.htm>.

¹¹⁶ In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Zpráva právního výboru o vládním návrhu, aby byl vydán zákon, kterým se mění některá ustanovení notářského řádu (tisk 285). Tisk 552. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index06.htm>.

¹¹⁷ In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Zpráva právního výboru o vládním návrhu, aby byl vydán zákon, kterým se mění některá ustanovení notářského řádu (tisk 285). Tisk 552. Praha (Česká republika) Last modified on 12. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index06.htm>.

Dne 18. března 1919 pak Národní shromáždění přijalo zákon č. 155/1919 Sb.,¹¹⁸ kterým se částečně mění ustanovení notářských řádů ze dne 25. července 1871 ř. z. a čl. zák. XXXV. z roku 1874 a čl. VII. z roku 1886 (uherského notářského řádu).

Zásadní změna stanovená v čl. 6 schváleného zákona uváděla do souladu organizaci notářství s novým státním zřízením.¹¹⁹ V zásadě se jednalo o stanovení podmínek pro transformaci rakousko-uherských notářů na notáře československé, když dotýčný článek stanovil, že: „*Veškerí notáři, v území Československé republiky již ustanovení, jsou povinni do jednoho měsíce po tom, kdy tento zákon nabude účinnosti, vykonati přísahu.*“¹²⁰

Nevykonali-li notář tuto přísahu, mělo se za to, že se svého úřadu vzdává posledním dnem, kdy mohl přísahu složit. Zákon neupravoval jakékoli *remedium*, kterým by se včasné nesložení přísahy dalo později konvalidovat. Autorka proto dovozuje, že nevykonání notářské přísahy nemohlo být odůvodněno žádnou formální omluvenkou, indispozicí, déle trvajících zdravotními problémy nebo pracovní vytížeností. Pokud chtěl notář ve svém úřadě i nadále pokračovat, musel bezpodmínečně svou přísahu v předepsaném termínu složit. Jinak bylo možné notářský úřad obnovit pouze za podmínek, které notářský řád stanovil pro nově nastoupivší notáře.

Nesložení přísahy v řádném termínu nemělo navíc pouze osobní důsledky pro notáře samého, nýbrž i pro všechny listiny, které tento notář sepsal nebo ověřil. Takové listiny posledním dnem přípustným pro složení přísahy pozbývaly způsobilosti být veřejnými listinami a dále se na ně pohlíželo jako na kteroukoli jinou soukromoprávní listinu.¹²¹

„*Na právní úpravu přísahy notářů navazoval zákon z 2. prosince 1919, č. 13/1920 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení o služební přísaze praktikantů,*

¹¹⁸ ČESKOSLOVENSKO. Zákon ze dne 18. března 1919, jímž se prozatímně mění ustanovení notářských řádů ze dne 25. července 1871, z. ř. č. 75 a čl. zák. XXXV: 1874 a VII: 1886. [on line]. Citace. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [cit. 2016-06-01]. Dostupný z: www.psp.cz.

¹¹⁹ FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo. str. 11.

¹²⁰ Přísaha byla stanovena v čl. 3. a zněla: „*Přisáhám, že budu československé republice vždy věren a vlády její poslušen, že budu veškeré zákony a platná nařízení zachovávat i svůj úřad jako notář podle zákonných ustanovení řádně a svědomitě zastávat.*“

¹²¹ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 155/1919 Sb. článek 7, [on line]. Dostupný z <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1054&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

*auskultantů, soudních notářů, soudců a advokátů. Ten byl proveden nařízením vlády ze 17. ledna 1920, č. 34/1920 Sb. z. a n.*¹²²

Dne 6. dubna 1919 se na 43. zasedání Národního shromáždění projednával další návrh změn notářského řádu. V této hektické době se opět jednalo o naléhavou a okamžitou potřebu, která byla vyvolána společenskými událostmi. Nelze tedy v žádném případě hovořit o promyšlených koncepčních změnách; změny byly činěny živelně, byly vedeny všeobecnou nutností, kterou nebylo možné odstranit např. výkladem dosud platných ustanovení, a odůvodněny národnostními požadavky nově vzniklého státu.

Návrh opět uvedl zpravodaj dr. Klouda následujícími slovy, které komplexně ilustrují další navrhovanou změnu notářského řádu: *„Lze totiž očekávati, že v krátké době uprázdněno bude více notářských míst na Slovensku, pro něž nebude dostatečného počtu způsobilých uchazečů z řad dorostu notářského. Valný počet notářů na Slovensku jest národnosti maďarské, z největší části slovenský jazyk neovládá buď vůbec, anebo jen nedostatečně. Jazyk slovenský, tedy jazyk lidu, pro který povolání jsou úřadovati. Jest tedy na biledni, že takovéto nezpůsobilé a neschopné úředníky nemůže stát náš na příště potřebovati a zaměstnávati a lze tedy očekávati, že v brzku uprázdni se celá řada notářských míst na Slovensku. Avšak v dorostu notářském na Slovensku není dostatečného počtu kandidátů, kteří by vykazovali způsobilost potřebnou národní, zejména jazykovou, mezi všemi kandidáty notářství na Slovensku jest toliko jediný národnosti slovenské, ačkoliv bude v dohledné době obsazeno na 60 míst notářů. Tedy při tomto nedostatku schopných a způsobilých uchazečů jedná se o zjednání nápravy, a sice o zjednání nápravy brzké a neodkladné. Naproti tomu u nás, v zemích bývalé koruny české, jest dostatečný počet kandidátů notářských, kteří vykazují již dlouholetou praxi a mají tedy dostatečně i odborné, i životní kvalifikace, aby mohli notářský úřad zastávati. Většině však našich kandidátů notářských vadí jedna okolnost: nemají zkoušky, která podle uherského notářského řádu jest předepsána. Jest totiž stav takový: Podmínkou, lépe: jednou z podmínek způsobilosti pro notářský úřad na Slovensku podle uherského*

¹²² BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, str. 124. ISBN 978-80-260-5768-0.

*notářského řádu jest - stejně jako tomu jest u nás - aby uchazeč s prospěchem složil zkoušku soudcovskou, anebo advokátní.*¹²³

Přestože se připravovala revize celého notářského řádu, právní výbor doporučil prozatím navrhovanou novelou umožnit, aby se čeští notáři a notářští kandidáti mohli ucházet o notářské úřady i na Slovensku. Méně pravděpodobnou alternativou bylo obsazení těchto úřadů slovenskými soudci a advokáty, u nichž však nebylo možné předvídat s dostatečnou určitostí, zda o slovenské notářské úřady projeví svůj zájem či nikoli.¹²⁴

Z pochopitelných důvodů vláda nemohla spoléhat na chuť slovenských soudců a advokátů věnovat se notářské profesi a riskovat tak kolaps celého slovenského notářství.¹²⁵

Dle důvodové zprávy k navrhované novele bylo na Slovensku systemizováno 60 notářských míst, z nichž drtivá většina byla zastávána notáři maďarské národnosti, u nichž se nepředpokládalo složení přísahy věrnosti Československému státu. Naopak v českých zemích působilo více jak 100 notářských kandidátů se sedmi a víceletou notářskou praxí, kteří s ohledem na *numerus clausus* prozatím marně čekali na své jmenování do notářského úřadu. Nebylo přitom ani přílišnou výjimkou, že někteří kandidáti již vykonávali svou praxi po dobu patnácti let. Někteří z nich navíc plynně ovládali jak slovenský, tak i maďarský jazyk.¹²⁶

Dne 8. dubna 1919 Národní shromáždění proto přijalo zákon č. 196/1919 Sb., o způsobilosti k notářskému úřadu na Slovensku.

Ustanovení § 1 pak stanovilo, že: *„Pro úřad notáře v území Československé republiky na Slovensku jsou způsobilí také žadatelé, kteří jsou příslušníky Československé republiky, vyhověli podmínkám § 6 notářského řádu ze dne 25. července 1871, čís. 75 ř. z. a vykonali zkoušku notářskou, soudcovskou neb advokátní před některou zkušební komisí v obvodu, ve kterém tento zákon platil, do*

¹²³ Citace. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna 1848 – až současnost.* [online]. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0703_00.htm a http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0582_00.htm.

¹²⁴ Citace. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna 1848 – až současnost.* Důvodová zpráva k zákonu č. 196 ze dne 8. dubna 1919. [online]. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0582_00.htm.

¹²⁵ MIKL, M. *Notářstvo na Slovensku 1874 – 1993*, Bratislava, 2012. ISBN: 978-80-88883-40-1.

¹²⁶ Citace. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna 1848 – až současnost.* Důvodová zpráva k zákonu č. 196 ze dne 8. dubna 1919. [online]. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0582_00.htm.

28. října 1918 a po tomto dnu před zkušební komisí u vrchního zemského soudu v Praze nebo v Brně.“

Toto ustanovení je nutné vykládat v tom smyslu, že v první řadě byli jmenováni na uvolněná notářství na Slovensku ti kandidáti, kteří vykazují způsobilost podle dosavadního uherského notářského řádu.¹²⁷

Notářský stav rovněž začal usilovat o rozšíření autonomie ve věcech kárných. Vyhověním tohoto požadavku bylo přijetí zákona (novely) ze dne 6. dubna 1919 č. 216, kterým se změnil zákon o nejvyšším soudu.¹²⁸

Do kárných senátů Nejvyššího soudu pak byli dosazováni z jedné poloviny soudci a z druhé právě zástupci notářského stavu.¹²⁹ V poslední instanci kárných řízení tak došlo k uplatnění alespoň částečné zásady stavovského soudu.¹³⁰

K provedení tohoto zákona (novely) bylo vydáno nařízení vlády ze dne 18. května 1919 č. 273,¹³¹ kterým bylo stanoveno, že přisedící ze stavu notářského jsou voleni na dobu jednoho roku. Volbu vykonávala notářská komora na základě tajného hlasování. Zvolen mohl být pouze notář, u kterého uplynulo nejméně deset let od jeho ustanovení. Na notáře jako přisedícího u Nejvyššího soudu platila stejná práva a povinnosti jako u soudců tohoto soudu.

Dalším požadavkem notářského stavu bylo zvýšení sazeb notářského tarifu. I tento požadavek se notářskému stavu zprvu podařilo zdárně prosadit. Roku 1923

¹²⁷ „Tedy, nalezne-li se dosti uchazečů nejen v samotném dorostu notářském, ale také mezi advokáty a soudci, kteří mají zkoušku advokátskou nebo soudcovskou, kteří vykazují zákonem předepsanou praxi a budou-li mít tito advokáti a soudcové dostatek dobré vůle a ochoty, zaměnití svá dobrá místa a své dobré úřady za úřad notářský, pak v každém případě ceteris paribus budou mít tito uchazeči, kvalifikovaní podle uherského notářského řádu, přednost před těmi kandidáty notářskými, kteří by zkoušku soudcovskou nebo advokátskou nevykazovali.“ Citace. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna 1848 – až současnost*. [online]. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0703_00.htm.

¹²⁸ Citace. In: *ASPI*. [online]. Praha (Česká republika), last modified on 10. 11. 2015 [cit. 2016-06-01] Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/043-1919.pdf>.

¹²⁹ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 216/1919 Sb., o nejvyšším soudě, § 10, který stanovil „(....) V disciplinárních věcech advokátů a advokátních kandidátů neb notářů a notářských kandidátů bud'to ustanovení na místě dvou členů nejvyššího soudu dva členové advokátních, neb notářských komor ze členů komorami těmito zvolenými.“ Citace. In: *ASPI*. [online]. Praha (Česká republika), last modified on 10. 11. 2015 [cit. 2016-06-01] Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/043-1919.pdf>

¹³⁰ Citace. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna 1848 – až současnost*. [online]. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0752_00.htm.

¹³¹ Citace. In: *ASPI*. [online]. Praha (Česká republika), last modified on 10. 11. 2015 [cit. 2016-06-01]. Sbirka zákonů a nařízení státu československého, ročník 1919, částka LVIII. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1923/043-1923.pdf>.

však byla vládním nařízením o poplatcích (veřejných) notářů č. 102 ze dne 11. května velmi podrobně stanovena maximální hranice odměn.¹³²

Samotné nařízení stanovilo, že výkon notářské činnosti je úplatný. Výše úplaty se stanovila pomocí mimosmluvní sazby za úkony samé, a to buď podle hodnoty předmětu úkonu nebo jako pevná sazba za úkon nebo za vynaložený čas při úkonu, dále sazbami za vzdálení se, stravné a promeškání času a sazbami za manipulační práce.

Základní sazba náležela notáři vždy, a to za úkony svou povahou jednoduché a připouštějící průměrné ocenění. V případě, že notář vykonával úkony neobyčejně rozsáhlé, zvláště obtížné, vyžadující odpovědnost, jakož i činnosti, které vyžadovaly velmi obširných příprav či nepoměrně mnoho času, byl notář oprávněn požadovat poměrně vyšší odměnu, než byla stanovena základní sazbou nařízením. Zvýšenou odměnu byl notář rovněž oprávněn požadovat i v případě, kdy obvyklý výkon notářské činnosti byl modifikován zvláštními příkazy strany nebo zvláštními okolnostmi. Zvýšená odměna tedy byla přípustná např. v případech úkonů s mezinárodním prvkem, v cizím jazyce, konanými mimo pracovní dobu notáře, o svátcích či víkendech.

Na druhou stranu vládní nařízení nikterak neupravovalo možnost snížení odměny, a to např. na základě volního jednání notáře. Rozhodnutí o snížení odměny tedy dle názoru autorky bylo zcela v rukou notáře. Pro toto jednání se notář mohl rozhodnout např. ze sociálních či jiných bohu libých důvodů. Snížení odměny notářem však nesmělo být součástí obchodní taktiky, která by naplňovala znaky nekalé soutěže.

Notář nebyl oprávněn kumulovat odměny za úkony obsažené v jedné listině, nýbrž mohl účtovat pouze sazbu za ten z úkonů, který byl pro něho podle sazby nejvýhodnější. Obdobné pravidlo platilo i pro určení výše cestovních náhrad notáře a stravného, jestliže při jediné cestě bylo pro klienta vyřízeno vícero věcí. Do sazby odměny za učiněný úkon dále notář nemohl započítávat příslušenství, pokud nebylo předmětem samostatného právního jednání. Za nedokončené jednání mohl notář žádat zpravidla toliko polovinu stanovené odměny.

¹³² ČESKOSLOVENSKO. last modified on 10. 11. 2015 [cit. 2016-06-01]. Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Vládní nařízení ze dne 11. května 1923 č. 102/1923 Sb. [on line]. Dostupné z <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3311&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

Za První republiky dále finanční správa Československého státu stanovila novou povinnost některým vybraným pražským notářům, kteří byli ustanovováni jako soupisné úřady pro soupis knihovních pohledávek k dávce (dani) z majetku. Další povinnost byla notářům stanovena z důvodu přetrvávajícího přetížení soudů. Notářům bylo svěřeno projednávání pozůstalosti namísto soudů. Avšak tato pravomoc jim nezůstala dlouho a po dvou letech byla zrušena.¹³³

Největší snahou notářů však byla celková reforma notářského řádu, o čemž svědčí i fakt, že samotný zákonný rámec této reformy byl připravován již od roku 1919. Jeho návrh byl zaslán notářskému stavu k připomínkám a na jeho základě byl roku 1924 vypracován vládní návrh notářského řádu. Vládní návrh nové úpravy notářského řádu však měl u samotných notářů negativní odezvu, neboť návrh, který předložila pražská notářská komora spolu se Spolkem československých notářů, dalece překračoval vládní návrh předložený říšské radě roku 1911, a to zejména myšlenkou uspořádat samosprávu podle vzoru organizace advokátního stavu.

Vládní návrh sice obsahoval podstatné myšlenky, které byly uvedeny v návrhu pražské notářské komory (vytvoření pouze 4 velkých komor, účast notářských kandidátů na samosprávě, rozšíření vykonatelnosti notářských spisů a upuštění od skládání notářských kaucí), ale také obsahoval myšlenku, jíž bylo ponechání koncepce notariátu jako orgánu veřejné správy. To se samozřejmě promítlo i do původně navrhovaného rozsahu autonomie notariátu, kde byl dozor nad výkonem notářské činnosti ponechán sborovému soudu druhé instance.¹³⁴

Jak v období před, tak i po vzniku Československé republiky platil pro notáře *numerus clausus*, kdy počet a sídla notářů byla pevně stanoven kvótou Ministerstva spravedlnosti. V oblasti státní správy byl Ministroví spravedlnosti dále ponechán nejvyšší dozor nad notářskou činností a zároveň měl výlučné oprávnění jmenovat notáře do jejich úřadů.

Výkon činnosti notáře jako soudního komisaře byl dozorován krajskými nebo vrchními soudy. Dozor nad jinými úseky notářské činnosti náležel notářským komorám.¹³⁵

¹³³ ČULÍK, J., Notářstvo v uplynulém desetiletí. *Ad Notam*, 1999, číslo 1, str. 12.

¹³⁴ FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 12.

¹³⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Notářství*. Zlín: Živa, 1994, str. 10. ISBN 80-901745-1-5.

Notářskou činnost lze v tomto období druhově rozdělit na činnost veřejnoprávní a soukromoprávní. Veřejnoprávní činnost obnášela sepisování a vydávání veřejných listin o právních jednáních a prohlášeních, k níž patřilo i braní listin do úschovy. Činnost soukromoprávní spočívala zejména v sepisování různých podání na žádost účastníka v nesporných věcech adresových úřadům nebo sepisování soukromoprávních listin.¹³⁶

Notářství lze označit za svobodné povolání s určitými prvky oficiality, které se projevovaly zejména u pořizování listin, ověřování a osvědčování. Výrazně veřejnoprávní charakter měla činnost notáře v postavení soudního komisaře jako pomocníka soudního orgánu v dědickém řízení. Notáři dostávali odměnu od účastníků jednání, kteří žádali o jejich služby. Zajímavostí bylo, že odměnu od účastníků dostávali i v případě, že vykonávali funkci soudního komisaře, jakožto státního orgánu v dědickém řízení.

Notáři byli organizováni v notářských sborech, které vznikaly v obvodech každého sborového soudu první stolice. V případě, že v obvodu sborového soudu první stolice figurovalo alespoň 15 členů, zřizovala se v daném místě notářská komora.¹³⁷ Notářská komora však nezahrnovala všechny notáře, kteří pod ni dle územního hlediska spadali. Funkce v notářských komorách vznikala zvolením a byla výlučně reprezentativní.

Notářská samospráva sice neměla ústřední notářskou komoru (orgán), s postupem času si však vůdčí postavení vydobyla komora pražská, která úzce spolupracovala se Spolkem československých notářů. Jednotlivé pravomoci komor pak bez větších rozdílů zůstaly nezměněny.

Přesné počty notářů a jejich míst byly uveřejňovány ve Věstníku ministerstva spravedlnosti, v němž byl uváděn celkový počet míst, počet míst skutečně obsazených s údajem, odkdy notář svůj úřad začal vykonávat a počet notářů každoročně jmenovaných ministrem spravedlnosti v jednotlivých zemích.

Věstník rovněž sloužil k vyhledávání konkurzů a k oznamování zřízení nových notářských míst. Každý rok navíc vycházel společný seznam notářů

¹³⁶ KADLECOVÁ, Marta. *Československé dějiny státu a práva: (1918-1945)*. Brno: Doplněk, 1991, str. 75.

¹³⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie: vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997, str. 254. ISBN 80-7201-051-4.

a advokátů v celém Předlitavsku, který vydávalo ministerstvo spravedlnosti. V období první republiky (statistické údaje z roku 1929) bylo zřízeno 453 notářských úřadů. Z toho 258 v Čechách, 100 na Moravě, 64 ve Slezsku, 61 na Slovensku a 10 v Podkarpatské Rusi.¹³⁸

Nejpočetnější byla pražská notářská komora (138 notářů), následovaly komory bratislavská (71), brněnská (50) a olomoucká (50). Podle národností bylo 288 notářů národnosti československé, 135 německé, 7 maďarské, 5 ruské, 3 židovské, 1 rusínské a 1 polské. Notářských kandidátů bylo v Čechách zapsáno 138, na Moravě 42, ve Slezsku 11, na Slovensku 16 a na Podkarpatské Rusi 4.¹³⁹

Situace na území Slovenska a v Podkarpatské Rusi byla poněkud odlišná. InSTITUTE notářství na Slovensku a v Podkarpatské Rusi se nevyvíjela samostatně a izolovaně od jiných právních úprav. Příprava nového zákona o notářích v Uhersku sice započala již roku 1870, přesto byl zákonný článek XXXV, o královských veřejných notářích vyhlášen až dne 16. prosince 1874 s tím, že jeho účinnost byla stanovena na 1. května 1875. Původně stanovený termín účinnosti však nebyl dodržen a článek nabyl účinnosti až dne 1. srpna 1875 (§ 215).¹⁴⁰

Tato ustanovení však velmi brzy přestala vyhovovat praktickým potřebám každodenního života a roku 1886 došlo k jeho novelizaci zákonným článkem VII.¹⁴¹ Koncepce tohoto zákona byla na svou dobu pokroková a ve svých 51 paragrafech detailně reagovala na změnu poměrů v oblasti výkonu notářství (zákonný článek XXXV. měl 215 paragrafů). Pokrokovost zákonného článku VII. lze spatřovat zejména v procesním ustanovení o nařízení exekuce na základě notářské listiny, jež přetrvalo v právním řádu až do roku 1964.

Institute veřejného notáře fungovala po vzoru Uher. Funkce veřejného notáře doplňovala činnost obecního úředníka (tajemníka), který se primárně staral o obecní agendu a zároveň mohl vykonávat vedlejší povolání veřejného notáře. Povolání notáře mohl zastávat i absolvent střední školy, který úspěšně složil zkoušku

¹³⁸ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 2. *Ad Notam*, 2009, číslo 1. str. 34.

¹³⁹ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 2. *Ad Notam*, 2009, číslo 1. str. 34.

¹⁴⁰ Staršie právne predpisy a judikatúra do roku 1948 v pôvodnom znení prepísaná do MS Word Dostupný z <http://www.notar.sk/VIN/predpis.htm>.

¹⁴¹ Staršie právne predpisy a judikatúra do roku 1948 v pôvodnom znení prepísaná do MS Word Dostupný z <http://www.notar.sk/VIN/predpis.htm>.

z notářského kurzu, který navazoval na středoškolské studium.¹⁴² Tato praxe trvala pouze do roku 1920, kdy byl vydán zákon č. 211/1920 Sb., o obecních a obvodních notářích na Slovensku, kdy byla zřízena slovenská notářská komora s působností pro celé slovenské území.

Notáře jmenoval do úřadu ministr spravedlnosti, který určoval jejich počet a sídlo. Každý notář byl povinen před začátkem své činnosti složit kauci, aby následně mohl požádat o složení přísahy. Složení přísahy předcházelo povinné předložení vzorového podpisu a schválení notářské pečeti.¹⁴³ Notář byl povinen otevřít svou kancelář tři měsíce od přijetí jmenovacího dekretu. Otevření kanceláře musel notář oznámit příslušnému soudu, finančnímu úřadu a notářské komoře.

Notáři i notářští čekatelé byli zavázáni platit notářské komoře roční členské poplatky. Pro doplnění lze uvést, že v letech 1927 až 1929 činil roční členský poplatek 500 korun českých. V roce 1930 byl poplatek snížen na 400 korun českých.

Každý notář musel být členem notářské komory, která musela mít nejméně 15 členů. Notářskou komoru tvořili předseda, čtyři řádní členové a dva náměstci. Do funkcí notářské komory byli notáři voleni tajným hlasováním na dobu jednoho roku valným shromážděním notářů daného obvodu.

O disciplinárních prohřešcích notářů rozhodoval disciplinární soud. Název tohoto soudu se měnil s politickým a státoprávním uspořádáním. Například roku 1925 byl disciplinárním soudem pro notáře „Súdna tabula v Bratislavě“. V období Slovenského státu byl disciplinárním soudem pro notáře „Hlavný súd v Bratislavě“.

Z dochovaných rozhodnutí disciplinárního soudu vyplývá, že řízení před tímto soudem se týkala zneužití úřední pečeti, pozměňování veřejné listiny, neoprávněné používání úřední pečeti po sesazení z úřadu či provozování notářské činnosti mimo úřední sídlo.

Mezi obvyklými prohřešky notářů proti jejich zákonným povinnostem se však vyskytly i kuriózní disciplinární provinění. Například roku 1935 disciplinární soud v Bratislavě řešil v disciplinárním řízení případ kárného přečinu Dr. Leva Šiposa, notáře v Parkane, ve kterém mu bylo kladeno za vinu, že dne 18. října 1934

¹⁴² BRÁZDA, Jiří. BÉBR, Richard a ŠIMEK, Pavel. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, str. 47.

¹⁴³ Pečeť měla kruhový tvar. Uprostřed byl vyobrazen znak Uherska. Okolo znaku bylo uvedené jméno a příjmení notáře, jeho funkce a sídlo.

vyhotovil na maďarském území veřejnoprávní listinu o zplnomocnění pro Emanuela Schmidta, na kterého byl vydán zatykač. Disciplinární soud však byl nucen notáře v duchu zásady *in dubio pro reo* osvobodit s odůvodněním, že v disciplinárním řízení se nepodařilo prokázat, zda notář vyhotovil listinu o zplnomocnění na slovenské straně mostu nebo již tak učinil na jeho maďarské straně.

Další uherský předpis, který upravoval činnost notářů v souvislosti s dědickým řízením, byl zákonný článek XVI z roku 1894 o dědičném postupu (o dědičnom postupu) a k němu vydané prováděcí nařízení ministerstva vnitra a spravedlnosti č. 43.194/1895 I.M.

Za výkon notářské činnosti dostával notář náležitou odměnu. Zásady ohledně výpočtu notářské odměny obsahoval zák. čl. XXXV/1874 (hlava XVIII.). Paragraf 210 tohoto zákona ukládal uherskému ministrovi spravedlnosti, aby do třech let od nabytí účinnosti tohoto zákona předložil sněmu návrh zákona o úpravě notářských odměn. Roku 1880 tak byl vydán notářský tarif (zákonný článek LI/1880).

Během první světové války zmocnil zákonný článek XII/1918 uherského ministra spravedlnosti, aby dočasně upravil odměny notářů. Stalo se tak nařízením č. 42.200/1918 I.M., které zvýšilo odměny notářů přiměřeně k hospodářským poměrům vzniklým během války.

Toto nařízení bylo zrušeno nařízením vlády Československé republiky č. 273 ze dne 11. srpna 1921.¹⁴⁴ V § 1 bylo stanoveno, že: *„Poplatky veřejných notářů na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, ustanovené nařízením bývalého uherského ministra spravedlnosti č. 42.200/1918, zvyšují se s výjimkami v následujících ustanoveních uvedenými o 200% ní drahotní přírůžku.“*

3.1. Spolková činnost

Období První republiky je rovněž charakterizováno notářskou spolkovou činností a významnými osobnostmi, které s notářskými spolky velmi úzce spolupracovaly. V období První republiky i nadále dochází ke sdružování notářů do různých stavovských organizací a spolků s rozličným zaměřením. V oblasti práva

¹⁴⁴ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 600/1919 Sb. z. a n., kterým se mění dosavadní ustanovení o notářských sazbách. Citace. In: *ASPI*. [online]. Praha (Česká republika), last modified on 10. 11. 2015 [cit. 2016-06-01] Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919.html>.

a právní vědy měly tyto organizace a spolky shodný cíl, jímž bylo povznesení úrovně právní vzdělanosti.

Nejvýznamnějšími spolky se za První republiky staly: Jednota právnická - spolek českých právníků, Jednota notářů v království českém, Spolek notářů československých, Spolek německých notářů československé republiky a Všehrd.

Právnická jednota v Praze (později Jednota českých právníků) byla povolena za silné podpory profesora Antonína Randy, a to výnosem c. k. náměstnictví č. 4269 ze dne 19. července 1864.¹⁴⁵ Trvalo však téměř půl roku od povolení Právnické jednoty, než se sešel dostatečný počet přihlášek, aby mohlo být svoláno valné shromáždění.¹⁴⁶

První valné shromáždění se konalo dne 15. prosince 1864 v pražském Karolinu; jeho jednání slavnostně zahájil Antonín Randa. Na tomto jednání byl jednomyslně zvolen starosta JUDr. Matěj rytíř Havelka, první náměstek dr. Josef Fryč a druhý náměstek prof. dr. Randa. Prvním jednatelem se stal dr. Jan Kučera, druhým pak dr. Jaroslav Kotovic.¹⁴⁷

Roku 1864 bylo profesorovi¹⁴⁸ Antonínu Randovi „pouhých“ třicet let a byl teprve na vzestupu své profesní kariéry, kdy začínal přednášet v českém jazyce a publikovat své práce. Navzdory jeho činnosti však v této době působilo na poli akademickém či praktickém mnoho dalších právnických osobností, jež byly starší a měly již v očích právnické veřejnosti zasloužený ohlas. Randa se posléze stal prvním náměstkem a roku 1890 byl postaven do čela Spolku českých právníků.¹⁴⁹

Hlavním cílem činnosti Jednoty byla výchova mladých českých právníků tak, aby byli nejen schopni uplatnit své vědomosti v každodenní praxi, ale i dále rozvíjet teoretické vnímání práva a právní vědy.¹⁵⁰ Své poslání Jednota českých právníků v čele s prof. Randou naplnila i založením nadace roku 1876 v době hospodářské

¹⁴⁵ KURKOVÁ, Jana. Kdo byl JUDr. Antonín rytíř Randa?, *Ad Notam*, 2006, číslo 3, str. 91.

¹⁴⁶ Citace. Blíže In: *Jednota českých právníků* [online]. Praha (Česká republika): last modified on 10. 05. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.jednotaceskychpravniku.cz/historie-jednoty>.

¹⁴⁷ Citace. Blíže In: *Jednota českých právníků* [online]. Praha (Česká republika): last modified on 10. 05. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.jednotaceskychpravniku.cz/historie-jednoty>.

¹⁴⁸ Habilitoval se v r. 1860 na pražské právnické fakultě vědeckou prací o držbě. In: BROŽ, Vladislav. Randova medaile Jednoty českých právníků., *Ad Notam*, 1998, číslo 1, str. 23.

¹⁴⁹ Citace. Životopis Antonína Randy. Dostupný z: <http://www.historie.hranet.cz/heraldika/crsc/crsc1940-rg1.pdf>.

¹⁵⁰ K současné podobě Jednoty českých právníků např. In: Redakce: Informace o Jednotě českých právníků a Pražském sdružení, *Ad Notam*, 2004, číslo 6, str. 198.

krize, kdy podporovala mladé a nadané studenty práv, aby mohli dokončit svá studia. Její činnost byla přerušena až v důsledku 2. světové války a nástupu komunismu.

K navázání na činnost Jednoty českých právníků došlo až po roce 1990, kdy z iniciativy dr. Baitlera ve spolupráci se spolkem Všehrd byla zahájena obnovená nadační činnost. Svými aktivitami spolek Všehrd plně navázal na prvorepublikovou činnost Jednoty českých právníků, když se začal angažovat v pomoci sociálně slabších studentů a organizoval mnohé kulturní akce.

Dne 23. srpna 2001 byla rovněž založena Randova nadace, která se snaží v nové podobě navázat na nadaci z roku 1864.¹⁵¹ Randovo působení v Jednotě českých právníků lze tedy shrnout slovy Mgr. Marie Stupkové: *„Je s podivem, odkud se vzala všechna energie, kterou Randa vyvíjel ve své mnohostranné činnosti, ať už se týkala oblasti pedagogické, akademické nebo politické. Spolek českých právníků byl sice pouhou jednou částí Randovy bohaté činnosti, ale byl jeho výplodem, který si vypěstoval od jeho založení a do konce života nespustil z očí.“*¹⁵²

Právníká jednota v Praze představovala vzor notářským spolkům, kdy právě mnoho jejich členů pocházelo z notářského stavu. Důvod založení je zřejmý z úryvku z časopisu Právník: *„Přihlížejíce k tomu, že nejen denně se množící potřeby praktické... neodkladně vymáhají, aby se pěstovaly v jazyku českém také vědy právní a státní, pro veškeren život občanský tak veledůležití, nahlížejíce pak zároveň, že právnictví u nás posud více méně ladem leží...že zvláště právníký život v Praze patrné známky ochablosti na sobě nese, čehož nejlepším důkazem jest, že v Praze není ještě žádné jednoty k pěstování věd právních, ano, že až na poslední dobu ani žádného časopisu právníkého nebylo, kdežto potřeba obého na jevě jest: umluvili se pánové Tomáš Černý, Antonín Haas, Josef Hochmann, Jaroslav Katovic, Jan Kučera, Josef Prachenský, Antonín Randa, Jakub Škarda, Josef Tylš a Rudolf Wolf, vesměs doktoři veškerých práv v Praze, že se pokusí o založení právníké jednoty, jež by za účel měla, aby se v řeči české pěstovaly vědy právní a státní.“*¹⁵³

¹⁵¹ Citace. In: *Všehrd: Spolek Českých Právníků* [online]. Praha (Česká republika). Last modified on 25. 7. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.vsehrd.cz/cs/randova-nadace/>.

¹⁵² STUPKOVÁ, Marie. *Antonín Randa a Jednota českých právníků*. Memorabilia iuridica sv. 6. Prof. dr. Antonín Randa – zakladatelská osobnost pražské civilistiky. Pražské sdružení Jednoty českých právníků. 2009, str. 85.

¹⁵³ In: *Časopis právník*, 1864, str. 253.

Jednota právnická organizovala přednášky, sjezdy a konference. Zasloužila se o vydávání časopisů, mezi nimiž vyčínal časopis Právník. Za podpory ministerstva spravedlnosti vydávala rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a Nejvyššího soudu. Zasloužila se o vydání mnohých titulů odborné právnické literatury.¹⁵⁴

Jednota hojně spolupracovala s jinými spolky, zejména se spolkem Všehrd. Spolupráce vyvrcholila přijetím spolku Všehrd za člena Spolku českých právníků jako organizace.¹⁵⁵ Postupem času se členská základna spolku podstatně rozrostla oproti svému původnímu stavu. Organizace spolku byla rozdělena na Prahu, Brno a Bratislavu.

Nově se spolek zaměřil na zvýšení úrovně české právní terminologie. Za tímto účelem byla zřízena Komise pro uspořádání právnické terminologie a frazeologie v čele s Karlem Jaromírem Erbenem.¹⁵⁶ Komise byla pod záštitou dr. Jana Strakatého, který činnost Komise uvedl na schůzi spolku slovy: „*Komise tak pokračovala u vypisování frází a termínů ze starších památek práva českého, 3000 proskoumávala v četných schůzích cedulí, obsahující výpisky z knihy starého pána z Rožmberka, z jednání a dopisů konsistoře, ze spisů Karla ze Žerotína, ze zemských desek, ze smlouvy sv. Václavské, nálezů práv zemských, z Koldína a Zřízení zemského krále Ferdinanda I.*“¹⁵⁷

Samotná myšlenka založení spolku Všehrd se zrodila z touhy po vzdělání v rodném jazyce, které se tenkrát českým studentům nedostávalo.¹⁵⁸ Již roku 1867 se studentstvo scházelo v hostinci U Fáfů.¹⁵⁹ Dne 21. ledna 1868 byla svolána schůze právníků do Akademického řečnického a čtenářského spolku, kde byly předloženy

¹⁵⁴ BALÍK, Stanislav. *Formování české právnické obce v letech 1861 – 1914 (Advokátní komory, právnické spolky a časopisy)*, Brno, 2016. Dizertační práce. Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity, Historický ústav, Vedoucí dizertační práce Jiří Malíř, str. 67 - 75.

¹⁵⁵ Citace. In: *Ústav státu a práva Akademie věd ČR*, v.v.i.[online]. Praha (Česká republika): Časopis Právník/Historie časopisu, last modified on 25. 4. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné na <http://www.ilaw.cas.cz/index.php?page=61>.

¹⁵⁶ BALÍK, Stanislav. *Formování české právnické obce v letech 1861 – 1914 (Advokátní komory, právnické spolky a časopisy)*, Brno, 2016. Dizertační práce. Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity, Historický ústav, Vedoucí diplomové práce Jiří Malíř, str. 73.

¹⁵⁷ In: *Zum 25jährigen Jubiläum des Österreichischen Noarenvereines, Zeitschrift für Notariat und Freiwillige Gerichtsbarkeit*, 1906, č. 39, str. 306.

¹⁵⁸ RILKE, D. Spolek českých právníků Všehrd 1868-2004, *Ad Notam*, 2004, číslo 3, str. 70 nebo Redakce: Spolek českých právníků Všehrd, *Ad Notam*, 1999, číslo 1, str. 22.

¹⁵⁹ *Památník spolku českých právníků Všehrd*. V Praze: nákladem spolku českých právníků „Všehrd“, 1918, str. 259.

první stanovy spolku.¹⁶⁰ Tyto však „neprošly“ u c. k. místodržitelství a až na další schůzi dne 4. března 1866 byly přijaty stanovy nové. Protože c. k. místodržitelství spolek nezakázalo, nebránilo nic svolání valné hromady spolku. Ta se uskutečnila 6. května 1868 symbolicky v hostinci „U Fáfů“, kde byl jako první starosta zvolen Alfréd Hrdlička a jako náměstek byl zvolen Jaroslav Čelakovský.¹⁶¹ Protože se jednalo o spolek studentský, členská základna se velmi rychle rozrůstala.¹⁶² Za pouhý první rok trvání se počet členů vyšplhal na 150 studentů.¹⁶³

Hlavní činnost spolku spočívala ve vydávání významných děl. Prvním vydaným dílem (rok 1871) bylo dílo Viktorina Kornela ze Všehrd „*O práviech, súdiech i o dskách země české knihy devatery.*“¹⁶⁴ Ke konci devatenáctého století se vydavatelská činnost zaměřila na vydávání učebních pomůcek, což vedlo k tomu, že roku 1905 měl spolek prakticky monopol na vydávání litografií. K dalšímu nárůstu počtu členů došlo o rok později, kdy valná hromada spolku schválila, že vydávané litografie budou prodávány pouze členům spolku. Toto se samozřejmě projevilo i v nárůstu obrátu a vydávání litografií se stalo významným příjmem spolku.¹⁶⁵

Situaci, jež byla ve spolku v období první republiky, velmi dobře zmapoval její člen JUDr. Jindřich Smolek, jenž byl požádán roku 1999, aby napsal své vzpomínky na členství v tomto spolku. Jeho článek s názvem „*Vzpomínky na mé působení ve Všehrdě v první polovině třicátých let*“ byl uveřejněn v časopisu, který vydával samotný spolek.¹⁶⁶

¹⁶⁰ *Národní listy*. 25. 1. 1868, roč. 8, str. 2.

¹⁶¹ STŘELEČEK, Jakub. *Spolek právníků „Všehrd“ ve 20. letech 20. století*, Praha. Bakalářská práce. Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Ústav českých dějin, 2015, str. 14 a násl. Vedoucí bakalářské práce Magdaléna Pokorná.

¹⁶² Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 29. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Spolek_%C4%8Desk%C3%BDch_pr%C3%A1vn%C3%ADk%C5%AF_V%C5%A1ehrd.

¹⁶³ Zprávu o počtu členů přináší *Národní listy*. 11. 10. 1868, č. roč. 8, str. 3. Podrobný seznam členů z let 1868–1881 lze najít v Archivu UK, Všestudentský archiv, kart. B 213.

¹⁶⁴ ADAMOVÁ, Karolína a SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86898-04-0. str. 90 - 92.

¹⁶⁵ Citace. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 29. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Spolek_%C4%8Desk%C3%BDch_pr%C3%A1vn%C3%ADk%C5%AF_V%C5%A1ehrd.

¹⁶⁶ Každý, kdo se účastnil vydávání časopisu Všehrd, považoval tuto aktivitu za přední činnost vykonávanou pro spolek. Časopis připravovaly tři redakce (Praha, Brno a Bratislava). Spolek na vydávání časopisu přispíval částkou 20 000 Kč.

J. Smolek nastoupil na právnickou fakultu roku 1930 a zanedlouho poté se stal členem tohoto spolku. „*Cíle a zaměření spolku se pochopitelně postupně měnily vlivem změn státoprávních a politických. V době, jejímž jsem pamětníkem, se stal centrem studentských snah o budování a zdokonalení republiky jako státu prosperujícího a demokratického.*“¹⁶⁷

Jak právnická fakulta, tak i zázemí spolku, se přestěhovaly do nové budovy u Čechova mostu, kde spolek získal značné prostory. Na šedesáté páté valné hromadě byl JUDr. Smolek zvolen starostou spolku na akademický rok 1933/1934. Atmosféru té doby lze popsat slovy rezoluce, přijatou na výše uvedené valné hromadě: „*Studentské spolky jako představitelé mládeže mají povinnost zaujímat stanovisko ke všem důležitým otázkám, jež doba přináší národu a státu. V této činnosti budiž úzkostlivě dbáno, aby studentské spolky nezasahovaly do stranicko - politických sporů a dbaly jen zájmů národního celku, který musí zůstat povznesen nad spory denní politiky.*“¹⁶⁸

Závěrem lze shrnout, že spolek Všehrd je nejstarším, v současné době činným, českým právnickým spolkem, jenž je ryze studentský. Mezi jeho členy lze jmenovat mnoho známých jmen, jako jsou Dr. Albín Bráf, Dr. Jaroslav Preiss či JUDr. Alois Rašín.¹⁶⁹

Významnou osobností konce devatenáctého století byl také bezesporu JUDr. Jaroslav Rilke, jenž byl iniciátorem, a zároveň i vůdčí osobností spolku Jednoty notářů v království českém (později Jednota notářů a notářských kandidátů). Tento spolek byl založen roku 1867.¹⁷⁰ Na jeho ustavující schůzi se sešlo 21 c. k. notářů, 4 pražští a 17 venkovských a jednomyslně zvolili právě doktora Rilkeho

¹⁶⁷ SMOLEK, Jindřich. *Vzpomínky na mé působení ve Všehrdu v první polovině třicátých let*, Všehrd, č. 1, ročník XXX., 1999, str. 44.

¹⁶⁸ SMOLEK, Jindřich. *Vzpomínky na mé působení ve Všehrdu v první polovině třicátých let*, Všehrd, č. 1, ročník XXX., 1999, str. 45.

¹⁶⁹ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 29. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Spolek_%C4%8Desk%C3%BDch_pr%C3%A1vn%C3%ADk%C5%AF_V%C5%A1ehrd.

¹⁷⁰ PRCHLÍKOVÁ, Lucie. *Právnická povolání v justici*, Praha, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra občanského práva, Vedoucí diplomové práce Alena Macková, str. 9.

starostou spolku. Činnost spolku byla zaměřena především na vzdělávání formou přednášek.¹⁷¹

Nejvýznamnějším počinem spolku bylo pravidelné sestavování seznamů notářů sídlících v Praze a jejich notářských kandidátů. Zvláštnost tohoto spolku spočívala v tom, že členem se mohl stát i ten, kdo se zasloužil o rozvoj notářství a nebyl povoláním notář. Jedinou podmínkou bylo, že členství muselo být schváleno valnou hromadou spolku.

Je zapotřebí uvést, že Prvorepubliková situace nebyla nikterak růžová. Všechny oblasti společenského i právního života procházely nejistým obdobím.

Pro období První republiky byl nejvýznamnější, co se týče stavu notářského, Spolek notářů československých. Tento spolek úzce spolupracoval s již výše zmíněným spolkem Jednoty notářů v království českém. Ústřední postavou byl dr. Emil Svoboda, který byl u vzniku prvního československého notářského časopisu – Českého práva, a zároveň byl hybnou silou redakční rady časopisu.

Stejně jako Spolek rakouských notářů v období monarchie, tak i Spolek notářů československých plnil funkci propojovací, neboť po vzniku Československé republiky neexistoval žádný ústřední orgán, který byl administrativně či organizačně spravoval jednotlivé notářské komory. Výše uvedené lze shrnout slovy Jaroslava Čulíka: *„Vědomi si toho, že všechna síla spočívá v organizaci, založili jsme ihned Spolek notářů československých a jeho spolkový orgán „České právo“, při jehož redakci podařilo se nám naléztí nejosvědčenější sílu, pana prof. Emila Svobodu. Doufali jsme, že ve spolku tom seskupíme notářství celého našeho státu, tak jako notářství celé cislaitanie bylo seskupeno v Rakouském spolku notářů.“*¹⁷²

Členem spolku se mohl stát notář z Čech, Moravy i ze Slovenska. Členství bylo dobrovolné a je samozřejmé, že členové spolku byli povinni přispívat na činnost spolku svými členskými příspěvky. Výše příspěvku byla dvojitá. Jedna pro notáře a druhá pro kandidáty. Kandidáti platili v porovnání s notáři příspěvky nižší.

Spolek měl mnoho členů. Hlavními orgány byl výkonný výbor a představenstvo, které bylo složeno z prezidenta, místopředsedů, jednatele a pokladníka. Spolek zřizoval i nestálé orgány, tzv. výbory pro konkrétní záležitosti.

¹⁷¹ „...tedy přispívati k zvelebení všeobecných zájmů stavu notářského...“ (Výňatek ze stanov Jednoty notářů v Království českém – časopis *Právník*, roč. 1867, str. 698).

¹⁷² ČULÍK, J., Notářstvo v prvém desetiletí trvání naší republiky. *České právo*, 1928, číslo 8, str. 67.

S nárůstem počtu členů spolku docházelo k vytváření odborů (filiálek). Největším a zároveň nejvýznamnějším odborem, byl odbor pražský.

Hlavní cíle v období První republiky lze shrnout do následujícího výčtu: kladení důrazu na českou státní příslušnost, snaha o zamezení pokoutnictví a snaha o vydání nového notářského tarifu.

Vyjma dr. Emila Svobody ve spolku působilo mnoho dalších významných osobností období První republiky. Na předních místech lze zmínit Jaroslava Čulíka, Antonína Mokrého, Karla Batěka nebo Andělu Kozákovou-Jírovou. O zmíněných osobnostech bude pojednáno dále.

Spolek německých notářů Československé republiky vznikl v roce 1920 v Praze. Jak již sám název napovídá, sdružoval notáře (sídlicí na území Československa), jež se hlásili k německé národnosti. Z národnostního pohledu jej proto lze považovat za protiklad Spolku československých notářů.

V prvních letech existence Československé republiky bylo zapotřebí, aby notáři k prosazení svých zájmů postupovali jednotně. Vzniklá situace však tomu příliš nenasvědčovala. Proto i reakce českých notářů na vznik tohoto spolku byla poměrně rozpačitá: „*Pokládáme tento krok německých našich kolegů za nesprávný a za nešťastný. Nešťastný proto, že se tím posice našeho spolku notářů československých jen oslabuje a že význam nového spolku německého pro stav notářský nebude pražádný.*“¹⁷³

Spolek německých notářů československé republiky prosazoval především své nacionální zájmy, publikoval pouze v německém jazyce a předkládal návrhy nových právních předpisů, které se svým obsahem od návrhů českých notářů značně lišily.

I přes tuto ne příliš vhodnou situaci se čeští notáři snažili zájmy obou spolků vzájemně propojit a Spolku německých notářů nabízeli společný postup alespoň v základních otázkách, jež se notářství dotýkaly. Rovněž přistoupili ke změně svých stanov, aby němečtí notáři mohli kdykoli k českému spolku přistoupit. Národnostní otázka však byla příliš velkou překážkou stojící na cestě ke vzájemné spolupráci, kterou oba spolky nikdy nedokázaly překonat. Spolek německých notářů československé republiky proto více inklinoval ke spolupráci se Spolkem rakouským

¹⁷³ Reakce českých právníků uveřejněná v časopisu *České právo*, 1920, str. 7.

notářů, se kterým společně vydávali časopis Notariatszeitung (*Notářské noviny*). Časopis vycházel ve Vídni od roku 1921.

„Jako ostatní notářské časopisy se pak zabýval jak teoretickými, tak právníckými problémy notářů, avšak s ohledem na propojení s menšinou notářů německé národnosti, dospíval k jiným názorům a řešením, než byly vlastní většině notářů národnosti české, resp. československé. Z pražských notářů (...) do tohoto německého odborného časopisu přispíval například Karel Batěk.“¹⁷⁴

Aby byl výčet spolků za období První republiky úplný, je zapotřebí zmínit i Spolek československých kandidátů notářství, který v porovnání s výše uvedenými sehrál ve spolkové činnosti notářů spíše marginální úlohu, o čemž svědčí i fakt, že v právně historické literatuře je mu věnován velmi skromný prostor.¹⁷⁵

Spolek velmi úzce spolupracoval se Spolkem československých notářů. Členové spolku vydávali vlastní periodikum nazvané Věstník. Významnější a zásadnější informace byly publikovány v Českém právu. *„Boj kandidátů notářství spočíval nejen v jejich úsilí o získání notářského úřadu; kandidáti byli činní na poli sociálním. Nutno podotknout, že spolek kandidátů plnil funkci volně řečeno prvních notářských odborů.“¹⁷⁶*

3.2. Publikační činnost

Koncem devatenáctého století se již notářství jako právnícké povolání dostatečně etablovalo v obecném povědomí obyvatelstva. K povzbuzení svébytnosti notářského stavu a upevnění jeho pozice mezi dalšími právníckými profesemi přispívala i odborná periodika vydávána od přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Neznámější z nich byly časopisy České právo a Právník.

¹⁷⁴ PELZLOVÁ, Barbora. *Významní pražští notáři a jejich přínos na poli právním, kulturním, zejména pak literárním*, Praha, 2012, str. 46. Rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy Univerzity. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí rigorózní práce Stanislav Balík.

¹⁷⁵ Např. KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938), *Ad Notam*, 2013, číslo 2.

¹⁷⁶ KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938), *Ad Notam*, 2013, číslo 2, str. 27.

České právo byl československý notářský časopis, jehož první číslo vyšlo v dubnu roku 1919¹⁷⁷ a jeho další vydávání bylo zastaveno po únoru 1948.¹⁷⁸ Poté, až do zahájení vydávání časopisu AD NOTAM notáři neměli celých dlouhých 46 let své vlastní periodikum.

V úvodním čísle Českého práva se objevil manifest českých notářů, který vyjadřoval nejen jejich program, ale i vřelý vztah k novému vzniknuvšímu státu a nadšení z českého jazyka stejně jako možnost spolupodílet se na tvorbě českého práva.

Část tohoto manifestu zní: „*Výraz, kterým jsme nazvali svůj časopis, je zároveň programem naším. Říjnová revoluce osvobodila národ československý od věkovitého, tvrdého jha, osvobodila vývoj právní v území republiky od cizího poručení. Kdyby byly zvítězily ústřední mocnosti, byly by se neodolatelně uplatnily vlivy, hledající úplné sjednocení rakouského práva s německým. Český právník byl by se ocitl ještě krutějším způsobem v cizích službách... Na troskách Rakouska nadějně se vyvíjí obrozený svobodný stát československý a klade do rukou svých právníků úkol vábný a odpovědný zároveň. Aby vedli dobrými cestami právní vývoj republiky – aby se stali tvůrci moderního práva českého... Jen zničte skleníky, pusťte volný vzduch, aby pronikl všemi záhyby a kouty: ukáže se, co je způsobivé u nás žít, co je naše, nebo co se přizpůsobilo našemu ovzduší. Jiné cesty není, než věřiti pravdě života, dáti této empirické pravdě přednost před bezkrevnou pravdou logickou. Neznásilněný život český nemůže, než vytvořiti české právo.*“

Časopis České právo vycházel každý měsíc s výjimkou prázdnin. Ročně tedy vyšlo celkem 10 čísel. Jednotlivé číslo mělo 8 stran textu.¹⁷⁹ Časopis vydával Spolek československých notářů (v době protektorátu Čechy a Morava pak Spolek notářů českomoravských). Zprvu se obsah jeho článků zaměřoval výhradně na oblast notářství. Později se jeho obsah rozšířil i na jiná témata, která si kladla za cíl zabývat se aktuálními právní problémy, aniž by musely nutně souviset s výkonem notářské činnosti.

¹⁷⁷ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 30. 06. 2013 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A9_pr%C3%A1vo_\(%C4%8Dasopis\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A9_pr%C3%A1vo_(%C4%8Dasopis)).

¹⁷⁸ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 15., *Ad Notam*, 2012, číslo 2, str. 49.

¹⁷⁹ WAWERKA, Karel. Listování, *Ad Notam*, 2012, číslo 4, str. 63.

Odborné články se týkaly především institutů soukromého práva, v menší míře i oblasti práva veřejného. Do časopisu přispívali mnohé významné osobnosti té doby, jako byl Emil Hendrich či Emil Svoboda. Dále je záhodno vzpomenout Jaroslava Čulíka, Andělu Kozákovou-Jírovou, Antonína Mokrého či Gustava Kreimla. Tyto osobnosti nebyly pouhými notáři, ale zabývaly se i mimoprávními disciplínami, což se promítlo i do obsahu časopisu, kde se začaly objevovat odborné články z oblasti ekonomie, politiky nebo hospodářství.

Časopis byl velice oblíbený a nabýval na významu i tím, že kromě článků obsahoval komentáře k právním předpisům, jež souvisely s notářskou činností. Byly v něm obsaženy také příklady z praxe a jejich možná řešení, judikatura Nejvyššího správního soudu, Nejvyššího soudu, popř. významná rozhodnutí soudů nižší instance. Důležitou součástí časopisu bylo zveřejňování informací o nově jmenovaných notářích, o uvolněných a nově zřízených místech, o přeložení notářů, ale i o jejich úmrtích, kdy byly příležitostně zveřejňovány i jejich nekrology.

Jelikož se jednalo o spolkový časopis, bylo nezbytnou částí časopisu také zprávy o konání schůzí a o činnosti spolku. Časopis sloužil k informování o pořádání debat a přednášek na nejrůznější témata, která souvisela s činností spolku nebo notářskou činností. Rubrika „ze dne“ obsahovala zprávy z právního života. Též obsahovala seznam vydávané odborné literatury. V časopise byly taktéž zveřejňovány vyhlášky jednotlivých notářských komor, což mělo za následek, že postupně byly vytlačovány komorní oběžníky, které tyto vyhlášky také obsahovaly. Časopis uzavírala rubrika pod názvem „listárna“, ve které redaktoři odpovídali na otázky čtenářů. V úplném závěru se čtenář mohl dočíst o nabídce a poptávce volných míst v právnických odvětvích.

Dnešní časopis AD NOTAM vydávaný Notářskou komorou České republiky a Bulletin Advokacie vydávaný Českou advokátní komorou svým tematickým zaměřením v mnohém kopírují obsah časopisu České právo z období vzniku Československé republiky.

České právo si kladlo za cíl, aby svým programem přispělo k vytvoření moderního českého práva. Odmítalo převzetí dosavadního práva rakouského a snažilo se vytvořit vlastní právo, které by odpovídalo postavení nově vzniklého samostatného státu. Tuto snahu dokládá i úryvek z časopisu: „*Zlé vysvědčení si dává,*

*kdo ztotožňuje dva výrazy: znáti cizí – nemíti vlastního. Vše možno znáti a při tom přece zůstatí svým. Právem skutečně českým nazveme jen takové právo, ve kterém se bude vyjadřovati český duch, uvažující o spořádání věcí hospodářských, sociálních, kulturních. Nejen v umění, i ve filosofii a v právu odráží se duše národa.*¹⁸⁰

Několikrát v rigorózní práci zmíněný časopis Právník začal vycházet dokonce již v roce 1861 jako první ryze český právnícký časopis.¹⁸¹ „Právem stěžováno namnoze, že teorie našich dob příliš málo ukazuje se býti praktickou, a že naproti tomu praxe příliš zřídka všímá si teoretických výzkumů. Kéž by přispěl časopis náš k tomu, aby k společné činnosti blahodárné spojily se oba tyto faktory, o kterých dosud zhusta s mylným setkáváme se názorem, jako by vylučovaly se vzájemně.“¹⁸²

Snoubením řešení praktických otázek s teoretickými časopis Právník podporoval právní vědu, vědecké bádání v českých zemích a jazyk český, když jednotlivé příspěvky do něj byly podávány výlučně v českém jazyce.

O samotné založení časopisu se zasloužila skupina intelektuálů, do níž náležel i český spisovatel, právník a historik 19. století Karel Jaromír Erben, právník a představitel vlastenecké šlechty Rudolf, kníže z Thurn-Taxisu, a zástupce mladých právníků Jan Jeřábek.¹⁸³

Posláním nového časopisu bylo obnovení pověsti právní vědy v českém jazyce a přispění k celkovému rozvoji českého právníckého bádání. Z hlediska historie časopis Právník jedinečným způsobem ztělesňuje tradici českého právního bádání.¹⁸⁴

Časopis Právník vycházel první tři roky v nepravidelných intervalech (5 až 7 nedělník). Až roku 1864 začal být časopis vydáván v pravidelných pětíměsíčních intervalech. Téhož roku se redakce časopisu rozhodla spojit s Jednotou právníckou. Jednota právnícká si jej zvolila za svůj časopis a postarala se o jeho další existenci, když od roku 1878 (od 17. ročníku) byl časopis vydáván na její vlastní

¹⁸⁰ SVOBODA, Emil. *České právo*, 1919, číslo 1, str. 1.

¹⁸¹ Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i.: Časopis Právník/Historie časopisu, Dostupné na <http://www.ilaw.cas.cz/index.php?page=62>.

¹⁸² In: Časopis *Právník* – ročník 1873 – předmluva.

¹⁸³ Citace. In: Právník [online]. Praha (Česká republika), last modified 02. 03. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.pravnik.eu/index.php?page=416>.

¹⁸⁴ Citace. In: Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i. [online]. Praha (Česká republika): Časopis Právník/Historie časopisu, last modified 02. 03. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://www.ilaw.cas.cz/index.php?page=61>.

náklad.¹⁸⁵ Časopis Právník byl rovněž dostatečně zajištěn i z pohledu odborné základny, která do jeho jednotlivých vydáních přispívala svými články.

Časopis Právník se tak stal základním odborným periodikem právnického stavu v českých zemích. Prostřednictvím časopisu se velmi rychle rozvíjela právnická jazyková kultura a zejména pěstování, dotváření či rozšiřování českého právního názvosloví s pokusy o obrození dřívějšího odborné terminologie.

Za největší rozmach časopisu lze považovat období, kdy redakci vedl prof. Randa. Rozkvět časopisu pokračoval i pod vedením Jakuba Škardy, významného praktikujícího právníka. Jeho vysoká úroveň byla následně roku 1904 oceněna, kdy první kongres českých právníků ocenil časopis Právník za mimořádný přínos pro povznesení české právní vědy i české terminologie.¹⁸⁶

Co se týče obsahu, lze říci, že články a různé příspěvky byly velmi různorodé. Bylo možné v něm nalézt články ryze teoretické i právně - teoretická pojednání. Tyto příspěvky vycházely z právní vědy, ústavního práva a zejména z právní historie. Kromě teoretických článků, v něm mohli čtenáři nalézt i různé vzory podání k soudům či státním úřadům, popř. vzory jejich rozhodnutí. Tato část časopisu měla praktický význam.¹⁸⁷

Časopis Právník dále obsahoval zprávy ze schůzí Jednoty právnické nebo zprávy týkající se činnosti Spolku pro vdovy a sirotky notářů v království českém. Čas od času časopis obsahoval dokonce i seznamy absolventů právnické fakulty. Nedílnou součástí byly rovněž pozvánky na společenské události, jako byl pohřeb dr. Emila Purkyněho, položení základního kamene k Národnímu divadlu nebo sedmdesáté narozeniny „otce národa“ Františka Palackého. Opomenuty nebyly ani informace o nově vydaných odborných knihách vycházející jak v českém, tak i v německém jazyce. Inzerenti byli dokonce časopisem veřejně vyzváni k podání svých pozvánek, poptávek a inzerátů slovy: *„Vyhovujeme přijímáním inserátů přáním, častěji z různých stran projeveným, a vyzýváme přátele listu našeho, by tohoto prostředku k ohlášení hojným způsobem užili. Zejména ohlášení*

¹⁸⁵ Citace. In: Právník [online]. Praha (Česká republika), last modified 02. 03. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.pravnik.eu/index.php?page=416>.

¹⁸⁶ Citace. In: Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i. [online]. Praha (Česká republika): Časopis Právník/Historie časopisu, last modified 02. 03. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z <http://www.ilaw.cas.cz/index.php?page=61>.

¹⁸⁷ Jako příklad lze uvést: vyhlášení dražby, vzor pro podání ohledně zřízení opatrovníka atd.

*uprázdněných míst v praxi právnické, otevření kanceláře advokátské apod. dojde časopisem našim mezi českým obecnstvím právnickým nejlepšího rozšíření.*¹⁸⁸ Od roku 1880 se inzerce začala v tomto periodiku objevovat pravidelně.

Časopis Právník se v konkurenci odborných časopisů udržel i v následujících – krizových dobách, kdy České země byly zkoušené První světovou válkou nebo procházely nacistickou okupací.¹⁸⁹

Dějiny Českých zemí na konci devatenáctého a počátkem dvacátého století jsou neoddělitelně spjaty s koexistencí dvou národů: českého a německého. A jak již bylo uvedeno výše i příslušníci německé národnosti měli své spolky, které vydávaly svá periodika.

Prvním z německy psaných notářských časopisů na českém území byl Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit in Österreich. S tímto časopisem byl od svého prvopočátku spojován Spolek rakouských notářů. Časopis byl psán výlučně v německém jazyce. Časopis vycházel na našem území i po rozpadu Rakouska - Uherska, neboť Spolek německých notářů Československé republiky převzal činnost Spolku rakouských notářů. K jeho založení došlo již roku 1859 dr. Karlem Ritterem von Kisslingem, notářem z Neumarktu, od něhož jej roku 1863 koupil Rakouský spolek notářů.¹⁹⁰ Výše uvedený název se začal používat až od roku 1883. Původní název časopisu zněl Zeitschrift für das österreichische Notariat.

V. Šediva v úvodu své knihy Notářství dle práva rakouského k tomuto časopisu uvádí: „z pomůcek k tomuto spisu použitých přísluší význačné místo časopisu *Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit in Österreich*, v němž obsažen jest bohatý podklad látky odborné.“

Stejně jako předchozí časopisy, i tento časopis obsahoval inzertní rubriku a poptávku a nabídku volných notářských pozic. Rovněž zde byla oznámení o jmenování nových notářů, jejich ukončení činnosti nebo jejich přesazení.

„Zánik tohoto časopisu jest důsledkem rozpuštění rakouského spolku notářského, tedy důsledkem války světové. Zanikl koncem roku 1918 po 60leté pouti.

¹⁸⁸ In: Časopis *Právník*, ročník 1879, str. 252.

¹⁸⁹ Např. BALÍK, Stanislav. České právnické časopisy v Protektorátu Čechy a Morava, in: TAUCHEN, Jaromír a Karel SCHELLE (eds.). Odras německého národního socialismu ve třicátých letech v Československu a ve státech střední Evropy: (sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty MU, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně). Ostrava: Key Publishing, 2013. ISBN 978-80-7418-181-8, str. 19-26.

¹⁹⁰ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 15. *Ad Notam*, 2012, číslo 2, str. 49.

*Do výboru nového spolku Deutschoesterreichischer Notarenverein zvoleni mimo jiné též notáři z Chebu a Olomouce. Podle prohlášení předsedy mají volby ráz prozatímní. Orgánem spolku má býti měsíčník: Deutschösterreichische Notariats-Zeitung, jenž vyjde koncem ledna 1919.*¹⁹¹

Časopis Notariatszeitung, Fachblatt des Vereines deutscher Notare für die Tsechoslowakische Republik, v překladu Notářské noviny, odborný časopis Spolku německých notářů Československé republiky, vycházel od roku 1921. Tento spolek sdružoval notáře, kteří žili na území Československé republiky a hlásili se k německé národnosti.¹⁹² Časopis řešil teoretické i praktické případy, k nimž je nutné upozornit, že ve většině případů dospěl k jiným řešením, než by došli notáři, kteří se hlásili k národnosti české. Nebylo výjimkou, že do tohoto časopisu přispívali i významní čeští zástupci, jako například Karel Batěk, o němž bude pojednáno níže.

¹⁹¹ Časopis *Právník*, ročník LVIII., rok 1919, str. 32.

¹⁹² PELZLOVÁ, Barbora. *Významní pražští notáři a jejich přínos na poli právním, kulturním, zejména pak literárním*, Praha, 2012, str. 46. Rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy Univerzity. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí rigorózní práce Stanislav Balík.

4. KAPITOLA – Osobnosti působící v letech 1918 až 1936

„Není snad druhého stavu, který by byl vítal převrat roku 1918 s větší radostí, nežli stav notářů. Neznamenal převrat ten nám pouze osvobození od otrockého jha, v němž úpěl národ náš po tři staletí, nýbrž my spojovali s převratem naději, že zánikem nespravedlivého Rakouska zanikne za vlády Habsburků a že i my dosáhneme splnění svých oprávněných tužeb tak, jako národ náš svých svatých práv.“¹⁹³

Již koncem roku 1918 v českých zemích dochází ke společenskému rozkvětu, který významnou měrou poznamenává právě i právnickou oblast a v něm obsažené notářství.

O celospolečenský vzestup práva se zasloužilo mnoho významných osobností. Na straně jedné stála zkušená generace, která doposud působila v rámci právnických profesí Rakousko - Uherského systému. Na straně druhé zde vyvstávala nová, mladá generace složená zejména z řad absolventů právnické fakulty Univerzity Karlovy, která čerpala ze základů mnohdy těžce budovaných předchozí generací a posunovala je vpřed směrem k upevnění základů, na nichž soudobé notářství již bylo postaveno.

Řada notářů viděla ve vzniku Československé republiky naději, jak upevnit svou pozici ve všeobecném právním povědomí tak, aby se stav notářský stal plnohodnotnou právnickou profesí a nebyla, tak jako doposud, po dlouhá léta přehlížena. Notáři se v tomto období prosazovali jak na poli právním, tak i na poli politickém, společenském a kulturním. Mnohé osobnosti notářství svým multidisciplinárním zaměřením daleko přesahovali obor notářské činnosti. Mezi oblíbené činnosti patřilo především ochotnictví, sokolnictví, cestovatelství nebo také publikační a vydavatelská činnost.

4.1. Antonín Mokřý (13. 5. 1855 – 18. 9. 1925)

Svůj úřad zastával Antonín Mokřý v Jilemnici, v Hlinsku a později i na pražských Vinohradech. Povolování notáře, stejně jako jeho bratr Otakar,

¹⁹³ ČULÍK, J., Notářstvo v prvém desetiletí trvání naší republiky. *České právo*, 1928, číslo 8, str. 67.

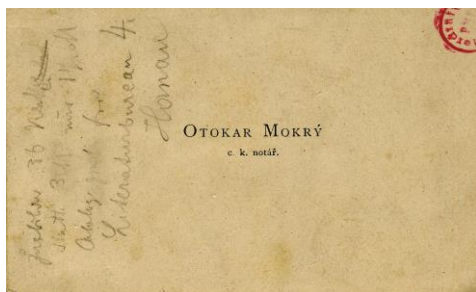
„podědil“ po svém otci, který jako notář působil ve Vodňanech a zastával i funkci poslance říšského sněmu.¹⁹⁴

Antonín Mokřý byl spolu se svým bratrem Otakarem vůbec jedním z prvních významných činitelů v oblasti notářství na území českých zemí. Zastával mnohé funkce na půdě stavovské. Byl zvolen členem pražské notářské komory a posléze se stal jejím viceprezidentem. Mimo to byl i členem Spolku československých notářů a zároveň zastával funkci v jeho ústředním výboru. Jako každý člen Spolku, i Antonín Mokřý publikoval své články především v časopisu Právník a České právo. Svým zaměřením kladl důraz na teoretické otázky spojené s notářstvím. V jeho publikační činnosti však nalezneme i odborné názory na praktické otázky.

Rodina Mokřých vykonává právnická povolání již po šest generací (z toho pět přímo notářství). Z rodu Mokřých je na místě zmínit Antonína Mokřého, který byl v letech 1992 - 1993 předsedou Nejvyššího soudu České republiky, prvním předsedou Vrchního soudu v Praze v letech 1993 - 1999 a také v roce 2009 byl uveden do právnické síně slávy v rámci soutěže Právník roku pořádané Českou advokátní komorou (za celoživotní přínos právu).¹⁹⁵

4.2. Otakar Mokřý (25. 5. 1854 – 1. 1. 1899)

Stejně jako jeho bratr Antonín, Otakar Mokřý Českobudějovický rodák, vystudoval právnickou fakultu, po níž se začal připravovat na profesi notáře v několika notářských kancelářích. Mezi nimi byla i notářská kancelář významného pražského notáře Jana Stránského nebo

notářská kancelář českého vlastence Aloise Pravoslava

Trojana.¹⁹⁶ Notářský úřad zastával po svém otci ve Vodňanech v jižních Čechách. Funkci notáře zprvu zastával svědomitě, ale „po

¹⁹⁴ BERKA, Rudolf. Vodňanští Mokři. *Rodopisná revue*. 2006, číslo 4, str. 5 – 7.

¹⁹⁵ Citace. In: *Česká advokátní komora*, last modified on 10. 11. 2010 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2637>.

¹⁹⁶ KOTOUS, Jan. Otakar Mokřý, notář a Básník, *Ad Notam*, 2014, číslo 6, str. 34 a násl.

matce zdědil snivé citlivé srdce se sklonem k melancholii a po otci vroucí lásku k vlasti, něžnou až sentimentálností.¹⁹⁷ Tyto dispozice vedly Otakara Mokrého k životu, který se příliš neslučoval s povoláním notáře. Otakar Mokrý rád cestoval po Pošumaví či jiných částech českých zemí (Tatry, Beskydy). Účastnil se společenského dění, do kterého rád aktivně zasahoval.

Vedle své notářské profese se pomalu začal věnovat i literární činnosti. K tomuto mu notnou měrou pomohlo i přátelství s tehdejšími spisovateli Františkem Heritesem a Juliem Zeyerem. Později bude toto období života Otakara Mokrého nazýváno jako období „vodňanského trojlístku.“¹⁹⁸ Svou tvorbou se Otakar Mokrý řadil do skupiny lumírovců.¹⁹⁹ Jeho básně byly plné experimentátorství a neobvyklých básnických forem. Se svými básnickými sbírkami získal v tehdejší době velký ohlas, a to zejména kvůli svému citlivému a melancholickému cítění. Mezi jeho díly odrážející jeho citlivé vnímání lze citovat Jihočeské melodie (1880), Básně (1883), Jasem a šerem (1893), Na dívčím kameni (1885), Dumy a legendy (1888). Otakar Mokrý je rovněž autorem básní Máj, Mojí lyře, Rozleť se volně písni má a Řím zařazené do almanachu Anemonky s podtitulem Básně omladiny jižních Čech (1871), které publikoval pod pseudonymem Otakar Halina.

Z prózy lze citovat dílo Povídky a arabesky (1883) nebo Povídky a drobné kresby (1886).²⁰⁰ „Bohužel dnes se jen málo ví, že Otakar Mokrý byl také vynikajícím překladatelem z polštiny a z francouzštiny. Z polštiny překládal zejména díla předního básníka polské emigrace Juliusza Slowackiho.“²⁰¹

U Otakara Mokrého tak můžeme vysledovat, že propagaci notářství a jeho činnosti nebylo vždy nutné dělat skrz notářskou činnost samotnou, nýbrž i prostřednictvím umělecké tvorby.

¹⁹⁷ MAJER, A. V., Otakar Mokrý – ke třicátému výročí jeho smrti. *Otavan, obrazový měsíčník pro národní, kulturní a hospodářské zájmy města Písku a kraje prácheňského*, 1959.

¹⁹⁸ KOTOUS, Jan. Otakar Mokrý, notář a básník, *Ad Notam*, 2014, číslo 6, str. 37.

¹⁹⁹ GALÍK, Josef, MACHALA, Lubomír a Eduard PETRŮ (eds.). *Panorama české literatury: (literární dějiny od počátků do současnosti)*. Olomouc: Rubico, 1994, str. 141 - 146. ISBN 80-85839-04-0.

²⁰⁰ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 13. 03. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikisource.org/wiki/Autor:Otokar_Mokr%C3%BD.

²⁰¹ KOTOUS, Jan. Otakar Mokrý, notář a básník, *Ad Notam*, 2014, číslo 6, str. 39. K Juliuszu Slowackimu blíže např. In: MAKOWSKI, Stanisław. *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*. t. 2, Warszawa 1985, str. 376.

4.3. Karel Batěk (27. 7. 1860 – 19. 9. 1924)

Karel Batěk se narodil do vlivné notářské rodiny. Otec Karla Batěka byl prezidentem Královéhradecké komory, který reprezentoval české (resp. rakouské) notářství jako člen stálého výboru mezinárodního kongresu notářů i jako místopředseda rakouského notářského spolku.²⁰² Karel Batěk si: „*Notářství nezvolil jen proto, aby následoval v šlépějích svého otce, nýbrž z přesvědčení o krásném poslání notářství, jež jde, jak sám uváděl, za ideou jistoty a zachování míru.*“²⁰³

Notářské povolání hrálo v životě Karla Batěka ústřední úlohu. Notářství začal vykonávat roku 1904 a ještě téhož roku se stal předsedou Pražského odboru spolku notářů. Toto předsednictví vykonával až do roku 1919. Byl rovněž prezidentem pražské notářské komory a stal se vůbec prvním notářem, který byl jmenován členem komise pro státní zkoušky na Karlo-Ferdinandově univerzitě. Kromě členství v komisi pro státní zkoušky Karlo-Ferdinandovy univerzity, vykonával mezi léty 1904 a 1922 funkci zkušební komisaře pro notářské zkoušky.

Svou činnost a úsilí Karel Batěk také zaměřoval na činnost spolkovou a publikační. Již od roku 1823 byl členem výboru Jednoty notářů a kandidátů notářských a roku 1906 se stal členem Ústředního výboru Rakouského spolku notářů. Jeho publikační činnost se objevovala v nejvýznamnějších právnických časopisech, kde ve svých odborných článcích se zaměřoval především na otázky spojené s každodenní notářskou činností. Příspěvky zasílal hlavně do časopisu Právník a České právo. Karel Batěk měl mimořádné jazykové znalosti. Bravurně, kromě českého jazyka, ovládal německý, anglický i francouzský jazyk. Proto není divu, že mnoho článků publikoval i v cizojazyčných časopisech, kde přispíval zejména do Zeitschrift für Notariat a Notariatszeitung. Např. pojednání Eine Kritik der Novelle zum ABGB (Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit, 1908), stat' Über

²⁰² FOUKAL, Martin. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 12 převzato z PELZLOVÁ, Barbora. *Významní pražští notáři a jejich přínos na poli právním, kulturním, zejména pak literárním*, Praha, 2012. Rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy Univerzity. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí rigorózní práce Stanislav Balík.

²⁰³ FOUKAL, Martin. Z dějin notářství. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, str. 12.

die Frage der Legalität der Vertretungsfähigkeit der Notare in Streitsachen (In Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit, 1903) aj.

*„Již za Rakouska stál v popředí stavovského ruchu, vyniknův zejména na kongresu notářů rakousko-uhersko-německých, ve Vídni roku 1907. Jeho úsilí zdařilo se udusiti úmysl vlády zrušiti notářství a prosaditi u ministra Kleina, že vypracován za jeho spolupůsobení nový řád notářský.“*²⁰⁴ Byl považován za vzdělanou osobnost, která využívala svého postavení k prosazení změn v organizaci samosprávy notářství. Za největší slabinu notářské organizace považoval přílišnou roztržičnost zemských notářských komor. Podle jeho názoru tato roztržičnost oslabovala sílu a reprezentaci stavu notářského, což vedlo k nedostatečnému hájení a prosazování jeho zájmů vůči ostatním stavovským organizacím a státním orgánům.

Karel Batěk si byl vědom, že jeho předností je energičnost, houževnatost ve vystupování a také jeho široké vědomosti a znalosti. Působil jako vychovatel a řečník, jenž u své práce velmi přemýšlel a učil se ze svých chyb. Výše uvedené potvrzují slova Gustava Kreimla: *„Jeť mužem hluboké erudice, orator širokého epického stylu se skvělými záblesky ducha, debatteur nevšední parádnosti, který dovede posluchače nejen oslniti, ale i partnera zprvu k souhlasu méně ochotného sugestivně ku svému názoru shrnouti.“*²⁰⁵

Díky všem svým vlastnostem a dovednostem si získal již za svého života respekt a uznání. Profesně i osobně se přátelil s Gustavem Kreimlem, na jehož pohřbu pronesl tyto věty: *„Pochopil, že úzká jest souvislost mezi právem a kulturou, a že právo jest ve věčném vývoji. Proto byl nadšeným obdivovatelem právní vědy, v níž spatřoval spolehlivý kompas právního vývoje a pokroku, proto zůstal také po celý život svůj studentem v tom pravém smyslu ušlechtilého snažení.“*²⁰⁶

Význam osoby Karla Batěka pro notářství snad nejlépe ilustruje fakt, že po jeho smrti České právo věnovalo téměř celý obsah časopisu právě jeho osobě. Toto vydání Českého práva mimo jiné obsahovalo kondolence zaslané prezidentskou

²⁰⁴ NAVRÁTIL, Michal (ed.). *Almanach českých právníků: k prvnímu sjezdu českých právníků v Praze roku 1904*. V Praze: M. Navrátil, 1904, str. 27.

²⁰⁵ KREIML, Gustav. Dr. Karlu Batěkovi ku dni 24. července 1920. *České právo*. 1920, číslo 4, str. 38.

²⁰⁶ Co přednesl dr. Karel Batěk nad rakví dr. G. Kreimla. *České právo*. 1923, číslo 11, str. 83.

kanceláři, nejvyššími soudními institucemi, senátem Národního shromáždění a dalšími představiteli Československé republiky.

4.4. Karel Čulík (2. 3. 1822 – 24. 5. 1912)

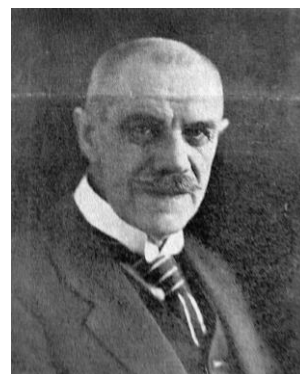
Karel Čulík se stal notářem roku 1856, tedy velmi krátce po obnovení instituce notářství v Rakousku. První notářské působiště měl v Černém Kostelci (notářskou kancelář zde otevřel 26. května 1856), později v Nových Benátkách, Karlíně a na Královských Vinohradech, kde pak sídlil po 40 let. Výkon notářské profese opustil teprve rok před smrtí ve věku téměř 90 let.²⁰⁷

Ještě než nastoupil do notářského úřadu, byl činný ve veřejném politickém životě. „*Jako zemský poslanec též pověstně prohlášení z 25. dubna 1875, ve kterém všech 71 zvolených poslanců české strany staročeské podali vládě pamětní list, že do sněmu nevstoupí a že dokud nebude dána spravedlivá ústava v Čechách, nezúčastní se legislativních prací.*“²⁰⁸

Jako notář byl organizačně velice schopný a zdatný. Byl zvolen za viceprezidenta pražské notářské komory. Jako jeden z mála notářů byl vyznamenán rytířským řádem Františka Josefa²⁰⁹ (německy Österreichisch-kaiserlicher Franz Josephs Order), který byl udělován významným osobnostem společenského, vědeckého nebo kulturního života.²¹⁰

4.5. Jaroslav Čulík (7. 6. 1861 – 13. 11. 1942)

Jaroslav Čulík se narodil v Kostelci nad Černými lesy do rodiny notáře. K notářství jej přivedl jeho otec Karel, kterému v jeho úřadě Jaroslav již během studií na Karlově univerzitě často vypomáhal. Ke konci otcova života pak prakticky za něj vykonával jeho úřad, který po

²⁰⁷ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 10. 05. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_%C4%8Cu1%C3%ADk_\(politik\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_%C4%8Cu1%C3%ADk_(politik)).

²⁰⁸ NAVRÁTIL, G. Almanach českých právníků. Praha: JUDr. Michal Navrátil, 1930, str. 70.

²⁰⁹ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 10. 05. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_%C4%8Cu1%C3%ADk_\(politik\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_%C4%8Cu1%C3%ADk_(politik)).

²¹⁰ KOLÁČNÝ, Ivan. *Řády a vyznamenání Habsburské monarchie*. Praha : Elka Press, 2006. str. 122 - 123. ISBN 80-85983-71-0 nebo LOBKOWICZ, František. *Encyklopedie řádů a vyznamenání*. Praha : Libri, 1999. str. 127. ISBN 80-85983-71-0.

jeho smrti oficiálně převzal. Stal se prezidentem pražské notářské komory a předsedou Spolku notářů československých.²¹¹ Během svého profesního života publikoval mnoho vědeckých článků v českém i německém jazyce, mezi nimiž je možné citovat i dnes snadno dostupné články *Notářstvo v uplynulém desetiletí, O notářství či Zrušení notářství*.

Jaroslav Čulík byl činný jako redaktor notářského časopisu *České právo*, který vycházel v letech 1919 - 1948.²¹² Z jeho článků byl více než patrný boj za samostatnost notářského stavu a snaha o zakotvení silného legislativního rámce, který by jasně vymezil působnost notářského stavu a očistil jej od stále hojně rozšířeného pokoutnictví, které parazitovalo na legálním poskytování právních služeb, ať již ze strany notářů či advokátů.

Svůj nekompromisní postoj zastával nejen vůči osobám přiživujícím se nelegálním poskytováním služeb, nýbrž i vůči advokátnímu stavu, z jehož středu tu a tam vycházely snahy o podkopání notářské autority a prestiže. Tomuto závěru budiž důkazem následující stať: *„V přesvědčení, že hlasy ty nejsou a ani nemohou býti sdíleny oficiálními kruhy advokátními a že jsou to jen výplody nespokojených duchů, již na zřeteli mají pouze materiální zisk a v advokacii hledají nikoliv úrad, nýbrž živnost, nereagovalo notářstvo na tyto projevy, ničím neodůvodněné. V posledním (desátém) čísle „České Advokacie“ však uveřejněn byl pod názvem „Úvahy o notářství“ od Dra V Jacquesa článek tak útočný, že nelze notářstvu déle mlčeti.“*²¹³

Jaroslav Čulík je rovněž autorem Sbírký vzorců notářských listin k notářskému řádu, kterou vydalo nakladatelství Československý Kompas a která obsahovala celou řadu formulářů, počínaje vzory smluv svatebních a konče listinami, souvisejícími s agendou akciových společností. Stanislav Balík ve *Střípkách z historie* k této sbírce přidává zajímavou recenzi uvedenou v časopise *Česká advokacie* v roce 1935, v níž stálo: *„Praxe ukázala, že svědomitý právník nemůže používatí takových formulářů na všechno absolutně, že však kniha formulářů může*

²¹¹ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 06. 12. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jaroslav_%C4%8Cul%C3%ADk.

²¹² Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 30. 06. 2013 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A9_pr%C3%A1vo_\(%C4%8Dasopis\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A9_pr%C3%A1vo_(%C4%8Dasopis)).

²¹³ ČULÍK, Jaroslav. *Zrušení notářství*. Převzato do časopisu *Ad Notam*, 1995, číslo 2, str. 39 – 42.

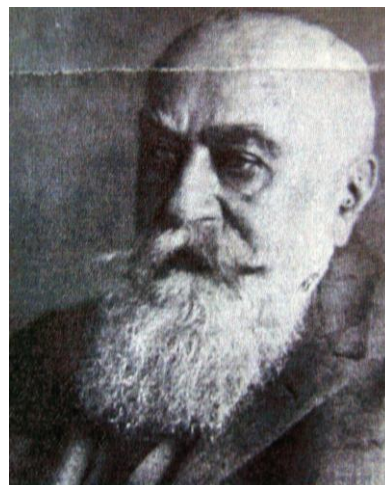
*býti praktickým vodítkem, které uvaruje při sepisování podání neb listiny mnohého opomenutí a chrání před možnou škodou.*²¹⁴

Svou publikační činností přesáhl i hranice českých zemí, když popsal (heslo) notářství v Československu v právnícké encyklopedii *Europabuch der Rechtsanwälte und Notare* o 1311 stranách, kterou v roce 1926 uspořádal v berlínském nakladatelství *Kommissionverlag Kornel Salaban*.²¹⁵

Jaroslav Čulík konečně nebyl jen výraznou postavou notářství přelomu 19. a 20. století; významnou měrou se angažoval i v politice. Byl zvolen do zastupitelstva Vršovic, stal se náměstkem starosty. Po přestěhování do Vinohrad získal funkci předsedy v organizaci Národní demokracie.

4.6. Josef Štolba (3. 5. 1846 – 12. 5. 1930)

Josef Štolba narozený v Nechanicích v u Hradce Králové byl český dramatik, vychovatel a notář. Autorka záměrně uvádí povolání notáře až na třetím místě, neboť v případě Josefa Štolby toto platilo beze zbytku. Josef Štolba sice bral notářské povolání velmi vážně, jeho celoživotní vášní však bylo divadlo, cestování a objevování všeho nového. Své právnícké vzdělání ukončil roku 1869. Předtím než nastoupil do funkce notáře, působil jako

vychovatel ve šlechtické rodině Kouniců. Společně s hrabětem Desfour - Walderotem a dalšími procestoval Mexiko, Severní Ameriku a Indii, z nichž publikoval různé fejetony a povídky, např. *Klepy z cest* (1873), *Za oceánem* (1875), *Americké povídky* (1883), *Na skandinávském severu* (1884), *Za polárním kruhem* (1890), *Prales. Obraz ze života mexických indiánů* (1892). Po letech cestování dokončil doktorát a začal vykonávat soudní a posléze advokátní praxi, u níž vydržel pět let.²¹⁶ Roku 1879 byl jmenován notářem v Nechanicích, roku 1889 v Pardubicích

²¹⁴ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 12. *Ad Notam*, 2011, číslo 5, str. 55.

²¹⁵ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 22. *Ad Notam*, 2013, číslo 3, str. 62.

²¹⁶ VAVROUŠEK, Bohumil a Arne NOVÁK. *Literární atlas československý*. V Praze: J. Otto, 1932, str. 50.

a posléze na pražských Vinohradech.²¹⁷ Příkladným výkonem své praxe vyznačující se precizností, pečlivostí a poctivostí, která mu vydržela po celý život, významnou měrou pozvedl prestiž a uznání notářské činnosti.²¹⁸ Josefa Štolbu lze výstižně popsat slovy Rudolfa Krále: „*Při tom všem byl náš Dr. Josef Štolba vzorným a příkladným notářem: odchovává generaci nových notářů, sám věnuje se svému úřadu oddaně a cele, jeho spisy notářské v každém směru jak po stránce věcné, kde neselhává nikdy, tak i po stránce stylistické jsou a zůstanou vždy vzorem úředního právníckého slohu.*“²¹⁹

Ač není primárním účelem této práce vyzdvihovat jiné než notářské činnosti významných osob druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století, v tomto případě je nutné zmínit i přínos Josefa Štolby na „prknech, které znamenají svět.“

Již ve svých třiatvaceti letech debutoval jako autor díla A přece v Prozatímním divadle. Prosadil se i v Národním divadle se svou satirickou hrou Vodní družstvo (1886), která se na jejím podiu hrála až do roku 1919²²⁰ a v českých divadlech se hraje dodnes (např. Činoherní klub 1994). Děj hry je inspirován Štolbovými vlastními zkušenostmi. Humorným způsobem líčí vážný úkol spolku Vodního družstva k provedení regulace toku. Statkář a předseda Vodního družstva Zelenka má dceru a sestru, které již dříve pozvaní inženýři poznali. Paní Cafourkové se nedaří provdat své dvě dcery Lili a Meme. Z provedení díla chtějí mít prospěch i místní členové zastupitelstva. Vše popisuje a hodnotí v místních novinách redaktor Liboveský. Bohužel i naivní důvody mohou zmařit provedení velkých věcí. Doba se mění, ale lidské vztahy ne.²²¹

Jednou z posledních her, které Josef Štolba jako autor uvedl, byla hra o třech dějstvích s názvem Její systém ve Městském divadle na Královských Vinohradech dne 13. února 1924.²²²

²¹⁷ NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých právníků*. Praha: JUDr. Michal Navrátil, 1930, s. 451.

²¹⁸ PELZLOVÁ, Barbora. *Notáři – spisovatelé*. In: BALÍK, Stanislav. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, str. 85. ISBN 978-80-260-5768-0.

²¹⁹ KRÁL, Richard. K padesátému výročí notářské činnosti Dr. Josefa Štolby. *České právo*. 1929, číslo 10, str. 81.

²²⁰ Citace. In: Národní divadlo: Internetový archiv [online]. Praha (Česká republika), last modified on 28. 04. 2013 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz>.

²²¹ Citace. In: Činoherní klub [online]. Praha (Česká republika), last modified on 10. 11. 2009 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.cinoherniklub.cz>.

²²² BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 5. *Ad Notam*, 2009, číslo 4, str. 155.

Málo se ví, že Josef Štolba byl autorem libreta k Dvořákově opeře Tvrdé palice²²³ nebo že sepsal velmi poutavým způsobem své vlastní životní zážitky v autobiografické knize s názvem *Z mých pamětí* s podtitulem *Vzpomínky ze života, z divadla a z literárních ztyků*, ve kterých vzpomíná na české dramatiky J. O. Veselého, L. Stroupežnického, J. Zeyera nebo malíře A. Chittussiho.²²⁴

4.7. Alois Pravoslav Trojan (2. 4. 1815 – 9. 2. 1893)

Alois Pravoslav Trojan byl zarputilý český vlastenec a stejně jako spousta jeho kolegů i on byl mimo notářství velmi činorodý i v jiných oblastech společenského života. „*O Trojanově pevném charakteru svědčí i to, že se v době Bachova absolutismu hlásil ke Karlu Havlíčkovi Borovskému, jemuž se tehdy většina známých vyhýbala.*“²²⁵ Tento knovízský rodák, pozdější

dlouholetý poslanec českého zemského sněmu a vídeňské říšské rady, byl ještě v době svého života českou veřejností velmi ctěn.²²⁶ Po roce 1840 se spřátelil s Františkem Ladislavem Riegerem a společnými silami oba začali pomáhat Josefu Kajetánu Tylovi s organizováním vlasteneckých akcí. Jejich společné politické smýšlení se však časem rozešlo, až nakonec v roce 1891 Alois Pravoslav Trojan porazil Františka Ladislava Riegra ve volbách jako kandidát mladočechů.²²⁷

Alois Pravoslav Trojan se rovněž nezanedbatelnou měrou podílel na zbudování Národního divadla, které vnímal jako jeden ze symbolů českého národa. „*Uprostřed léta roku 1850 (Tyl byl ještě při tom) podal neúnavný právník doktor Alois Pravoslav Trojan žádost o souhlas s ustavením Sboru pro zřízení českého Národního divadla. Kromě Trojana (jako intendanta) dokument podepsala skupina dvaceti osob, vesměs sice známých kulturních a vědeckých pracovníků, avšak ta správná a vlivná jména tentokrát chyběla. Žádný šlechtický titul podpisovou listinu nezdobil, zato se na ní objevily autogramy „prolátých a podezřelých firem“ (tenkrát*

²²³ ŠÍP, Ladislav. *Česká opera a její tvůrci: průvodce*. Praha: Supraphon, 1983, str. 76 - 78.

²²⁴ ŠTOLBA, Josef. *Z mých pamětí*. Praha: Nakladatelství družstvo Máje, 1906, str. 373.

²²⁵ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 4. *Ad Notam*, 2009, číslo 3, str. 115.

²²⁶ KOTOUS, Jan. Otakar Mokřý, notář a básník, *Ad Notam*, 2014, číslo 6, str. 35.

²²⁷ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 4. *Ad Notam*, 2009, číslo 3, str. 115.

se jim říkalo ultračeši) – v čele s Františkem Palackým. Klicpera, Nebeský, Hanka, Jungmann, Náprstek. (...) A stal se div. Snad že vojenští páni nechtěli dát jítřit dusnou atmosféru, snad že dr. Trojan projevil při vyjednávání diplomatický um, 29. srpna 1850 udělilo velitelství svůj souhlas.²²⁸ Společně s Františkem Palackým a Josefem Kajetánem Tylem pak Sbor pro zřízení českého Národního divadla po administrativní stránce řídili.²²⁹

Byl hlavním řečníkem na schůzi svolané spolkem Repeal na den 11. března 1848 do Svatováclavských lázní. Shromáždění, které formulovalo petici k císaři a zvolilo Svatováclavský výbor, bylo začátkem revolučních událostí let 1848 – 1849.²³⁰ Politickou činnost opustil po revolučním roce 1848 a zaměřil se na své právnické vzdělání. Titul JUDr. získal po obhájení práce Über das Notariat (O notářství), jež popisovala vznik a historii notářství. Kvůli své politické angažovanosti, kdy v revolučních letech koncipoval většinu právních podkladů majících za účel postavit na roveň český a německý národ²³¹, nebylo vhodné, aby se stal notářem rovnou v Praze, a proto byl jmenován roku 1857 notářem do rakovnického notářského úřadu. Zde si během krátké doby vybudoval váženou a ctěnou společenskou pozici. Náklonnost místních lidí si bezpochyby získal, kdy: „V úvodním prohlášení seznámil obyvatele okresu, v čem může být c.k. notář lidem nápomocný. Při sepisování dědických pozůstalostí pak prokazoval v rovném přístupu

²²⁸ Citace. In: *Český rozhlas* [online]. 839. schůzka: "K divadlu se nám jen nedostává dům, básníků, aktérů a pak publikum". last modified on 24. 07. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/_zprava/839-schuzka-k-divadlu-se-nam-jen-nedostava-dum-basniku-akteru-a-pak-publikum--1504366.

²²⁹ Citace. In: *Národní divadlo* [online]. last modified on 05. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/uploads/assets/f6caf8c1903c4fd0b4af46c88c614289.pdf>.

²³⁰ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 4. *Ad Notam*, 2009, číslo 3, str. 115.

²³¹ Např. text kabinetního listu císaře Ferdinanda I. ze dne 8. dubna 1848, který předpokládal svolání českého zemského sněmu na reformovaném základě. Sbor měl být poprvé rozšířen o poslance zvolené ve volbách. Řetězec revolucí, které se roku 1848 odehrávaly v Evropě, neobešel ani české země. V souvislosti s tím se měla výrazně obměnit podoba reprezentativního orgánu. Česká politická reprezentace vedená měšťanstvem zformulovala své požadavky po občanských svobodách a národních a politických právech. Reakcí na české petice byl císařův kabinetní list z 8. dubna, který předpokládal svolání zemského sněmu na demokratičtější základě. Jeho řady se totiž měly rozrůst právě o volené zástupce lidu. Radikalizace atmosféry během tzv. svatodušních bouří však zabránila tomu, aby se zemský sněm sešel. Citace. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. Praha (Česká republika), last modified 30. 01. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>.

*k majetným i chudým občanům poctivost a neúplatnost. V právnických záležitostech byl někdy ochoten zastupovat rolníky a chudé občany zdarma.*²³²

Jeho kancelář se stala působištěm mnoha začínajících notářských kandidátů. Jeho syn popisuje tuto situaci slovy: „*A tak stávalo se, že hrnuli se k němu jakoby vlastnímu otci anebo k přímému soudci lidé všech stran nejen z povinností či v příčině úřední, ale neméně též zcela soukromě s naprostou důvěrou a oddaností. A slova jeho všestranně platila.*“²³³

Roku 1880 byl JUDr. Trojan přeložen do Prahy. I přestože to bylo velice lákavé, k politice se již nevrátil a nadále se věnoval své činnosti v notářském úřadě. Stal se členem pražské notářské komory a také se podílel na ustanovení Spolku notářů pro království české, jehož byl i prezidentem. V osmdesátých letech devatenáctého století se přátelil s českými šlechtici a byl známý i v zahraničí. „*V prosinci roku 1887 se mu dostalo největšího životního ocenění. Byl mu udělen Řád Železné koruny v oboru notářství a právnictví.*“²³⁴ Tento řád (německy Österreichisch-Kaiserischer Orden den Eisernen Krone) byl udělován od roku 1815, a to císařem Františkem I.

4.8. Václav Šediva (27. 9. 1861 – 16. 1. 1905)

Václav Šediva byl nejvýznamnější osobností notářství své doby. Svůj notářský úřad vykonával v Praze. Aktivně se účastnil kulturního a společenského života.

V oblasti práva byl jedním z přispěvovatelů do Ottova slovníku²³⁵, který obohatil v oblasti právní terminologie. Své příspěvky uveřejňoval pod spisovou značkou Šd. Je autorem termínů exekuční doložka, vkladní doložka, hypotéka a inventura; spoluautorem termínů depositní, emancipace, hodina či jistota.²³⁶

²³² PAVLÍČEK, Tomáš. Působení Aloise Pravoslava Trojana v Rakovníku. *Rakovnický historický sborník*, č.-III. Rakovník: Státní okresní archiv v Rakovníku. 2002, str. 30.

²³³ TROJAN, Bohuslav. Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, pozůstalost A. P. Trojana.

²³⁴ PAVLÍČEK, Tomáš. Působení Aloise Pravoslava Trojana v Rakovníku. *Rakovnický historický sborník*, č.-III. Rakovník: Státní okresní archiv v Rakovníku. 2002, str. 55.

²³⁵ Vydavatelem slovníku byl Jan Otto (8. listopadu 1841 Příbryslav – 29. května 1916 Praha) významný český knihkupec a nakladatel.

²³⁶ Ottův slovník naučný je volně přístupný na <http://www.pdfknihy.maxzone.eu/otto.html>.

Publikoval odborné články zejména do časopisu Právník. „*Již ve svém mládí ovládl oblast beletristické literatury. Později soustředil veškerý svůj neobvyklý talent spolu s úžasnou pracovitostí výlučně k odbornému studiu notářství, kdy byl přitahován zejména jeho dějinami. Z této železné píce v nelehkých poměrech, po roky ovládaných studií, rostlo jeho významné dílo: Notářství dle práva rakouského, první na odborném základě vystavený komentář rakouského notářského řádu a zároveň cenná právně-historická studie.*“²³⁷

Jeho nejvýznamnějším počinem však jistě bylo dílo Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec z roku 1894. „*Fenomén tohoto nejstaršího českého komentáře notářského řádu, a vlastně stěžejního díla, které dlouhá léta ovlivňovalo notářskou praxi, spočívá zřejmě v tom, že toto dílo nepsal notář, ale notářský kandidát. Kandidát notářství Václav Šediva, když koncem roku 1894 vydal toto své dílo, asi nebyl již takový mladík, jako jsou dnešní notářští kandidáti, a měl za sebou odslouženou jistě hezkou řádku služebních let.*“²³⁸

Kniha je věnována Jednotě notářů v království českém jako uznání jejich znamenitých zásluh o zájmy a povznesení notářského stavu. Tato publikace je systematicky rozdělena na dvě základní části, kterým předchází předmluva a úvod.

V předmluvě Šediva upozorňuje na nedostatek knih, jež by sloužily jako způsobila a praktická příprava pro kandidáty notářství. Sám píše: „*Knihy takové, již ve praxi často a citelně postrádáme, dosud nemáme a ani výklady vpředu uvedené*²³⁹ *nemohou nám ji nahraditi; ... To přimělo mne, že...sám jsem se odvážil podjít se práce čelící k vyplnění mezery té. Výsledkem práce konané po úmorné robotě denní jest kniha tato, kterou veřejnosti podávám prose, aby posuzována byla jedině se stanoviska účelu, jež jsem knize té vytknul svrchu. Vímť předobře, že jako nic na světě ani toto dílko není úplně dokonalé; budu proto rád spokojen, bude-li jen uznáno, že vynasnažil jsem se, abych ve knihu tuto snesl vše, čím účelu zpředu naznačenému pokud možno jest vyhověno.*“

²³⁷ BATĚK, Karel. *Notar Wenzel Šediva. Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit.* 1905, str. 29.

²³⁸ HOLUB, Ondřej. Holdujme tedy paušalizaci, *Ad Notam*, 2004, číslo 3, str. 79.

²³⁹ SCHMIKOVSKY, Julius. *Handbuch zur neuen oesterreichischen Notariatsordnung* (1871); Dr. Vladimír Pappafava – *Manuale illustrativo dell'ordinamento notarile austriaco* (1883) a Štěpán Muczkowski – *Austryacka ustawa notaryalna* (1887).

Úvod je autorovou úvahou o významu notářství.²⁴⁰ „Nejvýznamnějším znakem notářství je nestrannost rady všem účastníkům právního jednání, která je poskytována na základě podrobného výkladu obsahu a rozsahu práv i závazků s přihlédnutím k jejich dopadům do budoucího uspořádání vzájemných vztahů tak, jak vyplývají z prohlášení účastníků o jejich vůli podle zákona.“²⁴¹

Navazující první část knihy nazvaná Stručné dějiny notářství pak obsahuje dějiny notářství od nejstarších dob, přes dějiny v Itálii, Francii, Německu, Dánsku, Belgii, Nizozemí, Lucembursku, ... Rusku, Sasku, ... Švýcarsku, Turecku, Spojených států severoamerických a Indie. Václav Šediva zde také podrobně vylíčil dějiny notářského stavu v českých zemích, které popisuje od začátku dvanáctého století. Ještě podrobněji popisuje dějiny rakouského notářského stavu počínaje od šestnáctého století až do roku 1871, kdy byl vydán nový notářský řád.

Druhá část knihy zahrnuje paragrafované znění notářského řádu z roku 1871 s velmi zdařilým komentářem, na němž se Václav Šediva významnou měrou podílel.

Kromě výše uvedených činností se Šediva hojně věnoval stavovskému a spolkovému životu. „Notář Šediva se čile účastnil stavovského života, od doby, kdy se stal členem Jednoty notářů v království českém až po léta poslední, kdy byl členem plzeňské notářské komory, snažil se vždy sloužit svému stavu. Notář Šediva byl mužem silného národního citění, vždy však důrazně zastával stanovisko, že ve stavovských věcech musí jít veškeré národnostní rozdíly stranou a jen jednomyslné sjednocení všech notářů bez rozdílu v národnosti umožní zvítězit notářské ideje. V tomto přesvědčení byl odhodlaným přívržencem a podpůrcem sjednocení rakouských notářů, v kterémžto nacházel jediný možný rámeček pro soustředění duchovního potenciálu notářského stavu vedoucí k účelné notářské práci.“²⁴²

²⁴⁰ V závěru úvodu Šediva shrnuje: „Starobylý ústav notářství ovšem nevždy a všude došel stejného pochopení a málo kde dospěl dosud k úplné dokonalosti. Avšak životní jeho síla jest neúmorná; přečkal věky, přetrval bouře státních převratův i hrůzy revolucí a postupuje dál a dále krok za krokem s osvětou, takže nyní, jak z následujícího nástinu jeho dějin vystihne, ve všech čelnějších státech jest domovem a smutně by proslul stát, v němž by notářství nemohlo zapustiti kořeny!“

²⁴¹ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894.

²⁴² BATEK, Karel. *Notar Wenzel Šediva. Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit*. 1905, str. 30.

Byl členem notářské komory v Plzni, členem výboru zemské jednoty notářské v Praze a jednatelem Plzeňsko-Píseckého odboru spolku notářů.²⁴³

4.9. Anděla Kozáková - Jírová (14. 5. 1897 – 1. 7. 1986)

Anděla Kozáková - Jírová je bezesporu nejvýznamnější ženou českého notářství první poloviny 20. století. Období, kdy přístup žen k některým právnickým profesím byl nemyslitelný; v dalších sice myslitelný, prakticky však velmi omezený. Přitom, jak v právních

předpisech o advokacii, tak o notářství neexistovala žádné výslovné ustanovení, které by výslovně při výkonu právnických profesí upřednostňovalo muže.²⁴⁴ Ženy s právnickým vzděláním tak nacházely své uplatnění především ve státní správě.

Základní, hnací ideou, která prostupovala celoživotní dílo Anděly Kozákové - Jírové, byla snaha zpřístupnit vysokoškolské vzdělání i ženám a ukázat jim i další možnosti, které postupně uvolňující se poměry společnosti 20. století ženám nabízely.²⁴⁵

Narodila se v Humpolci Josefu Kozákovi, četnickému důstojníkovi, po kterém zdělila ráznost, energii a přímočarost.²⁴⁶ Ženy mohly v českých zemích studovat na vysokých školách od konce 19. století; v té době však jen filozofii (od roku 1897) nebo medicínu (od roku 1900).²⁴⁷ Téměř dvacet let po promoci prvních lékařek či filozofek se ženám naskytl další možnost – studium práva a techniky.²⁴⁸

²⁴³ NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých právníků*. Praha, 1904, str. 306.

²⁴⁴ Právníký odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice Československé: Právníčky na universitě a v praxi. Praha. 1928. str. 9 – 10 převzato z LUJCOVÁ, Drahomíra. *Reflexe názorů na právníké vzdělávání žen a jejich zapojení do praxe v letech 1918 – 1928 ve vybraných titulech dobového tisku a v poslanecké sněmovně*. Všehrd. Časopis českých právníků. 2015.

²⁴⁵ Blíže např. VALENTOVÁ, Vendulka. *Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918 - 1938*, Praha, 2010. Rigorózní práce, Právníká fakulta Univerzity Karlovy. Katedra právních dějin. Vedoucí rigorózní práce Jan Kuklík.

²⁴⁶ UHROVÁ, Eva. První česká notářka – Anděla Kozáková-Jírová. *Krásná paní*. 2007, číslo 5. Citace. In: <http://www.rovnosance.cz/mopps/rovne-sance/projekt-rovnost-sanci-a-media/uvarejnenec-lanky/item-283-krasna-pani-c-05-07-prvni-ceska-notarka-andela-kozakova-jirova>

²⁴⁷ ŠTRBÁŇOVÁ, Soňa. Ženy ve vědě 1840-1989. In: *Trans/formace: Gender, věda a společnost*. Praha. Sociologický ústav AV ČR, 2007, str. 28.

²⁴⁸ Citace. In: Česká advokátní komora, last modified on 10. 11. 2010 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1704>.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy se otevřela studentkám v akademickém roce 1918 / 1919.²⁴⁹ Do tohoto ročníku nastoupila i Anděla Kozáková. Studovala velmi dobře a jako první žena promovala na Právnické fakultě Univerzity Karlovy dne 19. prosince 1922.²⁵⁰ Stala se tak první nositelkou titulu doktora práv v Československu. Její promoce se stala celospolečenskou událostí. Sám Tomáš Garrigue Masaryk k této příležitosti vyslal do Karolína úředníka své kanceláře s gratulací.²⁵¹ Darem obdržela místo původně plánovaného šperku, fotografii Tomáše Garrigua Masaryka s jeho vlastnoručním podpisem a věnováním.²⁵²

Její zásadní práce s názvem Právní postavení ženy v českém právu zemském pojednává o nabývání zletilosti, uzavření manželství, poručnictví či o postavení ženy v majetkovém právu.²⁵³ Svým obsahem dokázala zaujmout široké spektrum čtenářů, a to nejen z řad notářů.

„Po studiích se přátelila s Miladou Horákovou, s níž se v roce 1930 stala členkou výboru Minervy, spolku pro ženské studium. Už v roce 1922 založila Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen a deset let byla jeho místopředsedkyní. Roku 1930 patřila k hlavním organizátorkám pražské konference Mezinárodní federace vysokoškolsky vzdělaných žen. Svou občanskou aktivitu projevila také ve Spolku českých právníků Všeohrd, v redakční radě časopisu České právo, jako jednatelka Ústředí československých právníků a redaktorka Časopisu právníků. Po studiích též napsala vědeckou práci Právní postavení ženy v českém právu zemském (1926), šlo o první právněhistorickou práci napsanou ženou.“²⁵⁴

²⁴⁹ Ucelený přehled dobového tisku vyjadřujícího se k vysokoškolskému studiu práv podává VALENTOVÁ, Vendulka. *Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918 - 1938*, Praha, 2010, str. 51 a násl. Rigorózní práce, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra právních dějin. Vedoucí rigorózní práce Jan Kuklík.

²⁵⁰ SVOBODNÝ, Petr. První notáře v Evropě blahopřál k promoci Masaryk. *iForum* [online]. 2013-02-13 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-14096.html>.

²⁵¹ SVOBODNÝ, Petr. První notáře v Evropě blahopřál k promoci Masaryk. *iForum* [online]. 2013-02-13 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-14096.html>.

²⁵² VALENTOVÁ, Vendulka. *Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918 - 1938*, Praha, 2010, str. 101. Rigorózní práce, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra právních dějin. Vedoucí rigorózní práce Jan Kuklík.

²⁵³ KOZÁKOVÁ, Anděla. *Právní postavení ženy v českém právu zemském*. Praha: Jan Kapras, 1926. Práce ze semináře českého práva na Karlově universitě v Praze, č. 11.

²⁵⁴ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 21. 02. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/And%C4%9Bla_Koz%C3%A1kov%C3%A1-J%C3%ADrov%C3%A1.

Zdárné absolvování Právnické fakulty Univerzity Karlovy však v žádném případě neotevíralo dveře do právnických povolání, která i nadále zůstávalo ryze mužskou záležitostí.²⁵⁵ „Přes rozšiřující se možnosti ženského vzdělání, nebo možná právě proto, nijak nestoupla obliba emancipace, v tisku nalézáme články kritické vůči schopnostem žen a poukazující na nízký počet těch, které se dokázaly svou prací prosadit mezi muži.“²⁵⁶ Stejně tak Anděla Kozáková zahájila svou kariérní dráhu jako úřednice tiskového odboru prezidia ministerské rady, posléze jako úřednice ministerstva sociální péče.²⁵⁷

Po svatbě s JUDr. Jaroslavem Jírou²⁵⁸ se Anděla Kozáková, nyní již i Jírová, rozhodla najít profesní uplatnění u notářského stavu, který jako první a v té době na dlouhou dobu jako jediný umožnil vykonávat povolání notáře i ženám. Advokátní komora či soudnictví tuto možnost ženám neumožňovaly.²⁵⁹

Po vykonání notářské praxe u Jaroslava Heinitze a složení notářské zkoušky s prospěchem výborným, byla dne 21. září 1938 jmenována jako první notářka v Československu,²⁶⁰ některé zdroje pak uvádějí i v Evropě.²⁶¹

Na poli notářských spolků se přičinila o vydání rezoluce, která prohlašovala, že napříště nebudou kladeny žádné překážky pro přijímání žen do notářských úřadů.

²⁵⁵ „Téměř až do konce 19. století byla limitována i možnost žen získat maturitu. První dívčí gymnasium ve střední Evropě, gymnasium Minerva, začalo působit v Praze v roce 1890, prvních 16 dívek, absolventek Minervy, maturovalo v roce 1895 na Akademickém gymnasiu. V témže roce pražská filosofická fakulta přijala 6 absolventek Minervy jako „hospitantky“. Ostatní fakulty rakouských univerzit se postupně připojovaly, od roku 1897 byly ženy přijímány jako řádné studentky na rakouské filosofické fakulty, od téhož roku byly přijímány jako mimořádné, resp. od roku 1900 jako řádné studentky na rakouské lékařské fakulty.“ Citace. In: PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938: (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), str. 257. ISBN 978-80-7478-797-3.

²⁵⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005, str. 59. Gender sondy. ISBN 80-86429-38-5.

²⁵⁷ BALÍK, Stanislav a KELLER, Radek, Anděla Kozáková – Jírová, první Češka JUDr. na pražské univerzitě. In: *Žena v dějinách Prahy*, Documenta Pragensia, XIII, Praha 1996, str. 235 - 236.

²⁵⁸ Citace. In: Noviny, last modified on 09. 07. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/styl/368444-prvni-ceska-akademicka-ktera-prolomila-radu-spolecenskych-tabu.html>.

²⁵⁹ Citace. In: Hospodářské noviny, last modified on 10. 09. 2015 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://pravniiradce.ihned.cz/c1-64579840-ve-stopach-andely-kozakove-jirove>.

²⁶⁰ Citace. In: Česká advokátní komora, last modified on 10. 11. 2010 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1704>.

²⁶¹ Citace. In: *Wikipedia:the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 21. 02. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/And%C4%9Bla_Koz%C3%A1kov%C3%A1-J%C3%ADrov%C3%A1

Rezoluce byla vydána prostřednictvím Spolku československých notářů v Praze.²⁶² Znění rezoluce bylo následující: „*Schůze odboru Praha spolku československých notářů, vyslechnuvší vývody komorního presidenta a po provedené debatě o otázce připuštění žena kandidátky notářství, vyslovuje přesvědčení, že není žádné zákonné překážky proti tomu, aby ženy za kandidátky notářství byly přijímány a ukládá předsednictvu, aby toto stanovisko vhodným způsobem v ústředí spolku, v notářských komorách i u ministerstva spravedlnosti uplatnilo.*“²⁶³

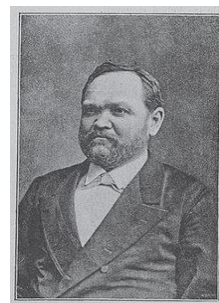
Vyjma Spolku notářů československých působila ve Spolku českých právníků Všehrd nebo v Jednotě právníké. Rokem 1938 se nejen Československo dostává do mezinárodní izolace, jejímž důsledkem je vznik Protektorátu Čechy a Morava. Anděla Kozáková-Jírová se i se svým manželem zapojují do protinacistického odboje. Komunistický převrat řešili emigrací do Francie a následným stěhováním do Kanady a Spojených států amerických.

Anděla Kozáková-Jírová pokračovala i nadále ve své publikační činnosti a přednášení. Témata jejich přednášek se však poněkud změnila a od otázek spojených s notářskou činností se posunula k požadavku na znovuoobnovení demokracie v Československu.

Byla rovněž předsedkyní a právní referentkou Československé národní rady žen v exilu. Do Československa se nikdy nevrátila a zemřela bezdětná v Santa Barbaře roku 1986 v úctyhodném věku 89 let.²⁶⁴

4.10. Jan Strakatý (22. 10. 1835 – 10. 6. 1891)

Jan Strakatý se narodil do pražské umělecké rodiny. Jeho otec Karel Strakatý byl operním pěvcem, basistou pražské opery – prvním interpretem národní hymny Kde domov můj.²⁶⁵

²⁶² MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí - proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005, str. 109. Gender sondy. ISBN 80-7277-295-3.

²⁶³ Právník, ročník LXIV., Praha 1925, str. 176 - 177 převzato z VALENTOVÁ, Vendulka. *Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918 - 1938*, Praha, 2010, str. 100. Rigorózní práce, Právníká fakulta Univerzity Karlovy. Katedra právních dějin. Vedoucí rigorózní práce Jan Kuklík.

²⁶⁴ Citace. In: Ženy a media [online]. České Budějovice (Česká republika): Českobudějovický deník, last modified on 22. 04. 2014 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: http://www.zenyamedia.estranky.cz/clanky/feminismus/prvni-notarka-v-cechach_-aneb-jak-se-zenam-studovalo-pred-sto-lety.html.

Po dokončení studií práv v roce 1859 se začal připravovat na advokátní praxi, kterou jako advokát započal v roce 1867. Téhož roku byl zvolen poslancem zemského sněmu za okresy Blatná, Březnice a Mirovice.²⁶⁶ V srpnu 1868 patřil mezi 81 signatářů státoprávní deklarace českých poslanců, v níž česká politická reprezentace odmítla centralistické směřování státu a hájila české státní právo.²⁶⁷

S vydáním nového notářského řádu roku 1871 vyměnil advokátní praxi za notářské povolání a „jako člen notářské komory zasazoval se horlivě o šetření rovného práva v důležité této instituci.“²⁶⁸ Byl rovněž místopředsedou a posléze i předsedou notářské komory. Jana Strakatého vzpomněl ve svém díle i Josef Štolba slovy: „Dr. Strakatý, jenž byl mimo jiné též dlouholetým předsedou Umělecké besedy, byl výtečný právník a získal si jako notář tak skvělé pověsti, že kancelář jeho povznesla se záhy na jednu z nejpřednějších a že byl vyhledáván ve věcech notářských zhusta i německých advokáty.“²⁶⁹

Jan Strakatý pravidelně publikoval v časopise Právník. „Uveřejňoval v něm za dobu působení svého v Právnícké jednotě obšírné a u právníků velmi oblíbené zprávy o týdenních schůzích a rozpravách v nich konaných a kromě toho získal si platné zásluhy svým působením a práci v komisi pro upravení české právnícké terminologie a fraseologie. V pozdějších letech vydal několik brošur, pojednávajících populárně o lichvě, chabrusu při exekučních dražbách, o překupnictví a falšování potravin a zákonitě ochraně proti těmto nešvarům, provozovaným nesvědomitými obchodníky na újmu chudých postižených tříd, jež při sepisování těchto spisků měl zvláště na zřeteli a jimž platnou službu jimi prokázal, rovněž tak jako mnohými poučnými přednáškami

²⁶⁵ Humoristické listy. 5, 1880, roč. 22, čís. 22, str. 170. Ústav pro českou literaturu Akademie Věd České republiky, v. v. i., last modified on 01. 02. 2016 [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=HumL/22.1880/22/170.png>.

²⁶⁶ Nekrolog JUDr. Jana Strakatého uveřejněný v novinách Zlatá Praha, 1891, ročník 8, číslo 31, str. 371 volně dostupné z internetových stránek Ústavu pro českou literaturu Akademie Věd České republiky, v. v. i.: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=ZlataPrahaII/8.1890-1891/31/371.png>.

²⁶⁷ Úmrtní oznámení JUDr. Jana Strakatého uveřejněné v časopise Světozor. 6 1891, roč. 25, čís. 31, s. 372 volně dostupné z internetových stránek Ústavu pro českou literaturu Akademie Věd České republiky, v. v. i.: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/25.1891/31/372.png>.

²⁶⁸ Časopis Světozor. 6 1891, roč. 25, čís. 31, s. 372 volně dostupné z internetových stránek Ústavu pro českou literaturu Akademie Věd České republiky, v. v. i.: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/25.1891/31/372.png>.

²⁶⁹ ŠTOLBA, Josef. *Z mých pamětí: vzpomínky ze života, z divadla a z literárních styků*. Praha, 1906, str. 98.

*těchto a podobných věcí se týkajícími, jež konal ve spolcích a sdruženích dělnických i politických.*²⁷⁰

V rámci notářského stavu byl patrně nejpřínosnější jeho článek publikovaný v časopise Právník roku 1876. V něm vyzdvihuje institut notářství a zastává zásadu dělby práce: *„A přece jest úkol notářství právě tak vznešený a jeho právo k existenci tak svaté a zjevné, jako úkol soudnictví anebo advokacie, a právo jejich, aby uznány byly v životě právním.“*, *„Notář tedy napomáhá při vzniku práva, advokát je hájí a soudce o něm rozhoduje – nejpřirozenější to postup věci a nepřirozenější i nejprospěšnější to rozdělení výkonů prostředníkův mezi stranami v právních jejich záležitostech.*²⁷¹

²⁷⁰ Úmrtí oznámení JUDr. Jana Strakatého uveřejněné v časopise Světozor. 6 1891, roč. 25, čís. 31, s. 372 volně dostupné z internetových stránek Ústavu pro českou literaturu Akademie Věd České republiky, v. v. i.: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/25.1891/31/372.png>.

²⁷¹ STRAKATÝ, Jan. Význam notářství v životě právním. *Právník*, 1876, str. 42 a 43.

ZÁVĚR:

České země v područí Habsburské monarchie dlouhou dobu pouze kopírovaly notářský systém, jenž existoval v rakouských zemích. V nich všudypřítomný konzervatismus v podobě otevřeného úsilí bránit se rychlým společenským změnám, a naopak snahy podporovat tradiční společenské normy, byl hlavní překážkou rozvoje notářské činnosti. Svým dílem přispělo i advokátní lobby, které notářské povolání v mnoha ohledech zcela oprávněně vnímalo jako nežádoucí konkurenci v oblasti poskytování právních služeb. Nechtěným důsledkem pak nepochybně byl rozmach pokoutnictví, které v konečném zúčtování bylo na újmu nejen notářům, nýbrž právě i advokátům.

Situace se začíná měnit na přelomu 18. a 19. století, kdy pádem francouzské Bastily dne 14. července 1789 začíná Velká francouzská revoluce. Nahrazení absolutistické státní moci vládou lidu je předzvěstí konce „starých časů.“ Nová úprava soukromoprávní právních vztahů vytváří dostatečný prostor pro trvalé zakotvení notářství. Myšlenky francouzské revoluce v souvislosti s mezinárodním obchodem a postupující průmyslovou revolucí nezadržitelně podkopávají dosud pevné základy rakouské monarchie, která nakonec v 50. letech 19. století kapituluje.

Následující léta jsou plná očekávání. V rámci nově vytvářeného státního uspořádání si každý snaží vydobýt co možná nejlepší postavení. Mezi nimi nechybí ani notáři. Jejich snahu výraznou měrou posouvá vpřed tehdejší ministr spravedlnosti Anton Schmerling, který převezme francouzskou úpravu notariátu a roku 1850 ji aplikuje na země rakouského mocnářství. Tím je položen základní kámen právní úpravy notariátu, která se bude po dalších pěti a dalších šestnácti letech měnit s cílem najít vhodný model fungování v rámci rakouského, resp. Rakousko - Uherského právního systému.

Vznik samostatného Československého státu se následně musí vyrovnat s obdobnou situací jako ministr Schmerling sedmdesát let nazpět. Nelze v žádném případě vyčítat, že v doslova hektických podmínkách nově se rodícího státu, jehož obyvatelé po několik staletí a lidských pokolení trpěli a skomírali pod nadvládou cizí dynastie, je notářství, stejně jako spousta jiných záležitostí, upozadněno. Základy jeho fungování jsou však již natolik pevné, že recepční normou je notářský řád z roku 1871 jako prozatímní úprava vtažen do právního systému Československé

republiky a zároveň jsou podnikány aktivní kroky ke stabilizaci notářství na Slovensku. Přes četné legislativní snahy však nová ucelená právní úprava notářství nespátří světlo světa a snahy českých notářů v období První republiky nedojdou svého naplnění. K vydání nové právní úpravy notářství dochází až s nástupem totalitního komunistického režimu, jež se na dlouhou dobu udržel v českých zemích.

Samotní notáři sdružující se nejen v profesních spolcích patří mezi elitu českého národa. Jedním z jejich cílů je upevnění a šíření českého jazyka ve stále německy převládající společnosti. S postupem času se jejich činnost rozšiřuje do dalších oblastí společenského života, mezi něž patří především pedagogická činnost, výchova a vzdělávání mladých notářů či publikační činnost zaměřená na teoretické i praktické řešení otázek spojených s každodenním výkonem notářské činnosti. Ne vždy je jejich snaha efektivní, příkladem budiž snaha o vytvoření soukromého zaopatřovacího systému pro vdovy notářů a osoby jim blízké.

Spolková činnost notářů je pak neoddelitelně spjata s osobnostmi, které se významným způsobem zasloužily o postavení notářského povolání jako svébytného a samostatného právního povolání. Mezi tyto osobnosti řadím Otakara Mokrého, Karla Batěka, Jaroslava Čulíky, Josefa Štolbu, Aloise Pravoslava Trojana, Václava Šedivu, Jana Strakatého a samozřejmě první ženu v notářské profesi Andělu Kozákovou – Jírovou.

Neexistuje mnoho oblastí práva, které by zachovávaly v tak podstatné míře principy a pravidla z dob minulých. Právní úprava notářství je jednou z nich.

Současná právní úprava do značné míry vychází z rakouských notářských řádů přijatých v druhé polovině 19. století. Významnou roli zde sehrál především Rakousko - Uherský notářský řád z roku 1871, jehož základní ustanovení zůstala platná po celou dobu trvání První republiky a něžž navázala po pádu komunistického režimu současná právní úprava.

POUŽITÁ LITERATURA

Knihy a publikace

1. ADAMOVÁ, K., Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha, 2005, ISBN 80-86920-07-0.
2. ADAMOVÁ, K., SOUKUP, L. Prameny k dějinám práva v českých zemích. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86898-04-0.
3. ALTMANOVÁ, P. Notářství v 2. pol. 19 st. V Plzeňském kraji, Plzeň. Diplomová práce. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, Katedra právních dějin, 2014 Vedoucí diplomové práce Vendulka Valentová.
4. BAHENSKÁ, M. Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha: Libri, 2005, 176 s., ISBN: 80-7277-241-4.
5. BALÍK, S. Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V Praze: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií, 2009. ISBN 978-80-7035-427-8.
6. BALÍK, S. Dějiny notářství v českých zemích. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0.
7. BALÍK, S. Formování české právnické obce v letech 1861 – 1914 (Advokátní komory, právnické spolky a časopisy, Brno, 2016. Dizertační práce. Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity, Historický ústav, Vedoucí dizertační práce Jiří Malíř.
8. BENEŠOVÁ, P. Pardubické notářství v letech 1852 – 1929, Pardubice, 2010. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Ústav historických věd, 2010, Vedoucí diplomové práce Marie Macková.
9. BERÁNKOVÁ, J. Povolání advokáta v České republice a zásadní změny v souvislosti s novelou zákona o advokacii, Brno, 2010. Rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Katedra občanského práva. Vedoucí rigorózní práce Jaruška Stavínohovová.
10. BÍLÝ, J. Právní dějiny na území ČR. Praha: Linde, 2003, 474 s., ISBN 8072014293.
11. BRÁZDA, J., BÉBR, R., ŠIMEK, P. Notářství jeho vývoj, organizace a pravomoc. Srovnávací studie. Praha: Academia, 1976, 377 s.

12. ČAPEK, V. Evropská revoluce 1848-1849. Stručný komparativní nástin. Praha: Křesťanskosociální hnutí ve spolupráci s Historickou a dokumentační komisí Klubu českého pohraničí, 2005, 30 s.
13. ČORNEJ, P., ČORNEJOVÁ, I., PARKAN, F. Dějepis pro gymnázia a střední školy 2: středověk a raný novověk. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001, 160 s., ISBN 8072351524.
14. DULAVA, R. Notářství ve Slezsku v letech 1871 - 1948, Plzeň. Diplomová práce. Fakulta právnická, Západočeská Univerzita v Plzni, Katedra právních dějin, 2014, Vedoucí diplomové práce Stanislav Balík.
15. FILÍPEK, J. Mnichov 1938: hra o Československo. Praha: Dr. Eduard Grégr a syn, 2001. ISBN 80-902023-9-X.
16. GALÍK, J., MACHALA, L. a PETRŮ, E. (eds.). Panorama české literatury: (literární dějiny od počátků do současnosti). Olomouc: Rubico, 1994, str. 141 - 146. ISBN 80-85839-04-0.
17. HAHN, H. H., HAZDRA, Z. (ed.). Mnichov 1938 a česká společnost: sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Překlad Lukáš Vlček. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9.
18. JANÁK, J. Dějiny správy v českých zemích v letech 1848-1918 se soupisy pramenů a literatury. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1989, 334 s.
19. JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., Dobeš, J. Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha, 2005. ISBN 80-7106-709-1.
20. JIRÁSEK, A. F. L. Věk. Obraz z dob národního probuzení, díl I. – V., 16. vydání, Praha: J. Otto, 1931.
21. KADLECOVÁ, M. et al. Československé dějiny státu a práva (1918-1945). Brno, 1991, 133 s., ISBN 80-210-0346-4.
22. KÁRNÍK, Z. České země v éře První republiky (1918-1938). Praha: Libri, 2003. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-119-1.
23. KOLÁČNÝ, I. Řády a vyznamenání Habsburské monarchie. Praha: Elka Press, 2006. ISBN 80-85983-71-0.

24. KONTLER, L. Dějiny Maďarska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, str. 254 - 279. Dějiny států. ISBN 80-7106-405-X.
25. KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J. a RABAN, P. Kurs obchodního práva: právo cenných papírů. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, str. 471. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-855-X.
26. KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, str. 5 - 6. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-80-7400-402-5.
27. KOZÁKOVÁ, A. Právní postavení ženy v českém právu zemském. Praha: Jan Kapras, 1926. Práce ze semináře českého práva na Karlově universitě v Praze.
28. LIŠKOVÁ, M. Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách v letech 1861-1913. Praha, 1994. ISBN 80-85475-13-8.
29. LOBKOWICZ, F. Encyklopedie řádů a vyznamenání. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-71-0.
30. MALÍNSKÁ, J. Do politiky prý žena nesmí - proč?: vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-295-3.
31. MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upravené vydání. Praha: Linde, 1999, 572 s. ISBN 8072011677.
32. NAVRÁTIL, M. (ed.). Almanach českých právníků: k prvnímu sjezdu českých právníků v Praze roku 1904. V Praze: M. Navrátil, 1904.
33. NAVRÁTIL, M. Almanach českých právníků: životopisný slovník čs. právníků, kteří působili v umění, vědě, krásném písemnictví a politice od Karla IV. Počínaje až na naše doby... Praha: JUDr. Michal Navrátil, 1930.
34. NĚMEČEK, J. (ed.). Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě = Munich agreement : the way to destruction of democracy in Europe. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0923-1.
35. NOVOTNÁ, A. Notář a jeho agenda v konkurenci právnických profesí. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Katedra právních dějin. Vedoucí diplomové práce Stanislav Balík.
36. PELZLOVÁ, B. Významní pražští notáři a jejich přínos na poli právním, kulturním, zejména pak literárním, Praha, 2012, str. 46. Rigorózní práce,

Právnická fakulta Masarykovy Univerzity. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí rigorózní práce Stanislav Balík.

37. PEŠEK, J. a LEDVINKA, V. Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993. Praha: Scriptorium, 1996. Documenta Pragensia.
38. PRCHLÍKOVÁ, L. Právnická povolání v justici, Praha, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra občanského práva, Vedoucí diplomové práce Alena Macková.
39. PRINC, M. Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938: (soudy, soudní osoby, dobové problémy). Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 16. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-797-3.
40. PROKŠ, P. Přehled základní literatury o vzniku Československa In: Reflexe dějin první Československé republiky v České a Slovenské historiografii, Historický ústav Akademie Věd České republiky, Praha, 1998.
41. SCHELLE, K. Historie notářství v dokumentech. Ostrava: Key Publishing, 2012, ISBN 978-80-7418-168-9, 422 s.
42. SCHELLEOVÁ, I. Organizace a činnost notářství. Brno: Masarykova univerzita, 1992, 40 s. ISBN 8021005459.
43. SCHELLEOVÁ, I. Organizace, notářství, soudnictví a advokacie. Praha: Linde, 1997, 437 s. ISBN 8072010514.
44. SCHELLEOVÁ, I. Notářství. Zlín: Živa, 1994, 228 s. ISBN 8090174515.
45. SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. Právní úprava notářství (historie a současnost). Brno: Masarykova univerzita, 1995, 358 s. ISBN 8021011572.
46. SCHELLOVÁ, I., STAVINHOVÁ, J. Organizace soudnictví, notářství a advokacie I. díl. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, 171 s. ISBN 8085765152.
47. STEJSKAL, J. Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých (historicko-právní studie). Nákladem vlastním, 1930, Brno.
48. STUPKOVÁ, M. Antonín Randa a Jednota českých právníků. Memorabilia iuridica, sv. 6., Prof., dr. Antonín Randa – zakladatelská osobnost pražské civilistiky, Pražské sdružení Jednoty českých právníků, 2009.

49. SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., CÍSAŘ, J. et al. Právnický stav a právnické profese v minulosti. 1. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, 207 s.
50. STEJSKAL, J. Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých: historicko-právní studie. Brno, 1949.
51. STŘELEČEK, J. Spolek právníků „Všehrd“ ve 20. letech 20. století, Praha. Bakalářská práce. Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Ústav českých dějin, 2015, str. 14 a násl. Vedoucí bakalářské práce Magdaléna Pokorná
52. ŠEDIVA, V. Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek, 1894, 401 s.
53. ŠÍP, L. Česká opera a její tvůrci: průvodce. Praha: Supraphon, 1983.
54. ŠMEJKAL, M. a kol. Významní čeští národohospodáři. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1993, 140 s. ISBN 8070791950.
55. ŠTOLBA, J. Z mých pamětí. Praha: Nakladatelství družstvo Máje, 1906.
56. TAUCHEN, J. a SCHELLE, K. (eds.). Odras německého národního socialismu ve třicátých letech v Československu a ve státech střední Evropy: (sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty MU, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně). Ostrava: Key Publishing, 2013. ISBN 978-80-7418-181-8.
57. TROJAN B. Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, pozůstalost A. P. Trojana.
58. Univerzita Karlova v Praze - Právnická fakulta. Dějiny právnického stavu a právnických profesí. 2. rozšířené vydání. Praha: Ediční středisko Právnické fakulty UK, 1999, 134 s. ISBN 808588920X.
59. URBAN, O. Česká společnost 1848-1918. Praha: Svoboda, 1982. Členská knihovna (Svoboda). 668 s.
60. URBAN, O. Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. Století. Praha, 2003. 326 s. ISBN 80-7106-500-5.
61. UTERMÖHLE, W., SCHMERLING H. Právní postavení Židů v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Českomoravské nakladatelství, 1940, s. 40-47.
62. VALENTOVÁ, V. Působení českých žen v právnických profesích v ČSR v letech 1918 - 1938, Praha, 2010, str. 98 a násl. Rigorózní práce, Právnická

fakulta Univerzity Karlovy. Katedra právních dějin. Vedoucí rigorózní práce Jan Kuklík.

63. VAVROUŠEK, B., NOVÁK, A. Literární atlas československý. V Praze: J. Otto, 1932.
64. VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. a KNOLL, V. České právní dějiny. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 216. ISBN 978-80-7380-257-8.

Časopisy

1. BALÍK, S. Střípky z historie. Ad Notam.
2. BATĚK, K. Notar Wenzel Šediva. Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit, 1905, s. 29.
3. BERKA, R. Vodňanští Mokří. Rodopisná revue. 2006, číslo 4, str. 5 – 7.
4. BORSKÝ, D. Vltava - Dunaj 2014, Ad Notam, 2014, číslo 6, str. 4.
5. BRÁZDA, J. Listiny středověkých italských notářů. Ad Notam. č. 4, 1996, str. 89 - 90.
6. BROŽ, V. Randova medaile Jednoty českých právníků., Ad Notam, 1998, číslo 1, str. 23.
7. BÜRCEL, K. O některých zákonodárných novotách v notářském řádě ze dne 25. 7. 1871 č. 75 říš. zák. a v zákoně ze dne 25. 7. 1871 č. 76 říš. zák. Právník, 1872, roč. XI., s. 225-230 a 801-809.
8. ČULÍK, J. O notářství. Ad Notam, 1997, roč. 3, číslo 5, str. 110 - 113.
9. ČULÍK, J. Notářstvo v prvním desetiletí trvání naší republiky. České právo, 1928, č. 8, str. 6 - 9.
10. ČULÍK, J. Notářstvo v uplynulém desetiletí. Právník, 1928, roč. LXVII, str. 613 – 619.
11. ČULÍK, J. Zrušení notářství. Ad Notam, 1995, roč. 1, č. 2, s. 39 – 42.
12. FLEISCHER, J. Doplnění článku „Pár slov k notářskému zápisu se svolením k vykonatelnosti několika větami“, Ad Notam, 2004, číslo 5, str. 130.
13. FOUKAL, M. a kol. Z dějin notářství. Ad Notam, 2003, jubilejní číslo.
14. FOUKAL, M., JINDŘICH, M. Zásady notářství ve světle minulosti, současnosti a budoucnosti. Právní rozhledy, číslo 2, 2006, str. 79 – 84.

15. HANUŠ, Š. Jak moravští notáři zachraňovali instituci notářství. *Ad Notam*, 1995, roč. 1, číslo 1, str. 17.
16. HOLUB, O. Holdujme tedy paušalizaci, *Ad Notam*, 2004, číslo 3, str. 79.
17. HORA, V. Na prahu nové doby. *Právník*, 1919, roč. 58, str. 1 - 10.
18. JINDŘICH, M. Notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam*. Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v ČR., 2003, str. 4.
19. KOPAL, M. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). *Ad Notam*, 2013, roč. 2, str. 27.
20. KOTOUS, J. Otakar Mokrý, notář a Básník, *Ad Notam*, 2014, číslo 6, str. 34 a násl.
21. KOTOUS, J. Vyšehradské kořeny notářského stavu v Čechách. *Ad Notam*, č. 2, 2013, str. 20 – 22.
22. KRÁL, R. K padesátému výročí notářské činnosti Dr. Josefa Štolby. *České právo*, č. 10, 1929.
23. KREIML, G. Dr. Karlu Batěkovi ku dni 24. července 1920. *České právo*, číslo 4, 1920.
24. KURKOVÁ, J. Kdo byl JUDr. Antonín rytíř Randa?, *Ad Notam*, 2006, číslo 3, str. 91.
25. MACHAČ, M. Počátky notářství v Českých zemích. *Ad Notam*, 2009, roč. 15, č. 2, s. 73-74.
26. MAJER, A. Otakar Mokrý – ke třicátému výročí jeho smrti. Otavan, obrazový měsíčník pro národní, kulturní a hospodářské zájmy města Písku a kraje prácheňského, 1959.
27. PAVLÍČEK, T. Působení Aloise Pravoslava Trojana v Rakovníku. *Rakovnický historický sborník*, č. III, Rakovník: Státní okresní archiv v Rakovníku, 2002.
28. RILKE, D. Spolek českých právníků Všehrd 1868-2004, *Ad Notam*, č. 3, 2004, str. 70 - 71.
29. SKŘEJPEK, M. Notáři a notářství v antickém Římě I., *Ad Notam*, roč. 1, 2009, str. 228 – 229.
30. SKŘEJPEK, M. Notáři a notářství v antickém Římě II., *Ad Notam*, roč. 1, 2010, str. 36 – 39.

31. SCHELLEOVÁ, I. a SCHELE, K. Počátky obchodního soudnictví. Obchodní právo, 1993, číslo 12, str. 15.
32. SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. Vývoj advokacie, notářství a soudnictví na našem území (1., 2.). Všehrd, Praha, 1997, roč. 28, číslo 3, str. 5 – 22.
33. SCHELLE, K., SCHELLOVÁ, I. Kapitola z dějin notářství. Ad Notam, 2003, roč. 9, číslo 5, str. 111 - 114.
34. SLAVÍČEK, J. O notářství. Časopis Právník, duben 1861, str. 17.
35. SMOLEK, J., Vzpomínky na mé působení ve Všehrdu v první polovině třicátých let, Všehrd, č. 1, ročník XXX., 1999, str. 44 - 49.
36. STRAKATÝ, J. Význam notářství v životě právním. Právník, 1876, roč. 15, str. 41 - 45.
37. STUPKOVÁ, M. Antonín Randa a Jednota českých právníků. Memorabilia iuridica sv. 6. Prof. dr. Antonín Randa – zakladatelská osobnost pražské civilistiky. Pražské sdružení Jednoty českých právníků. 2009, str. 85.
38. SVOBODA, E. České právo, 1919, číslo 1.
39. ŠEDIVA, V. O notářství u Římanů a jeho dalším vývoji v Itálii. Ad Notam, 1996, roč. 2, číslo 1, str. 15-17.
40. UHROVÁ, E. První česká notářka – Anděla Kozáková - Jírová. Krásná paní. 2007, číslo 5.
41. WAWERKA, K. Listování, Ad Notam, 2012, číslo 4, str. 63.
42. WAWERKA, K. Naše republika a notářství. Ad Notam, roč. 3, č. 6, 2008.
43. WELLNER, M. Zdání spolku notářského pro království české a komory notářův v Praze o upravení ústavu notářského. Právník. 1868, roč. 7, str. 14 - 19, 53-58, 102-107.
44. WELLNER, M. O reformě notářství. Právník, 1868, roč. 7, str. 277-285.
45. ŽĎÁRSKÝ, Z. Neoprávněné podnikání a pokoutnictví v souvislostech nejen trestněprávních, Trestněprávní revue, 2013, číslo 1, str. 1 a násl.

Zahraněční literatura (Rakouská národní knihovna)

1. BARANY, Die Habsburgermonarchie 1848-1918, 1975, 347 s.
2. CHORINSKY, Das Notariat und die Verlassenschaftsabhandlung in Österreich, 1877.

3. FUCHS, Das Notariat im Deutschen Reich, NZ 1937.
4. HLOZANEK, Das Österreichische Notariat 1850 bis 1925, NZ 1925.
5. KOCKEROLS, Die Notariats-Einrichtungen in Deutschland und Österreich, 1897.
6. LHOTSKY, A. Geschichte des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, 1854 – 1954, Graz – Köln, 1954.
7. LIFKA, Die Wiedergeburtstunde des Österreichischen Notariats, NZ 1970 (Zur Genesis der Notariatsordnung vom 25. Juli 1871, NZ 1969.
8. MAKOWSKI, Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny. t. 2, Warszawa 1985.
9. MIKL, M. Notárstvo na Slovensku 1874 – 1993, Bratislava, Slovenská republika. 2012, 213 s., ISBN: 978-80-88883-40-1.
10. NEMEC, R. Zaciatky premeny československého notárstva – zákon č. 201/1949 Zb. o notárstve, str. 194 - 206. In: VOJÁČEK, Ladislav a Jaromír TAUCHEN (eds.). I. česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva: sborník příspěvků z konference. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6381-5.
11. NESCHWARA, CH. Geschichte des österreichischen Notariats, sv. 1: Vom Spätmittelalter bis zum Erlaß der Notariatsordnung 1850, Wien, Austria. 1996.
12. OBERNECK, Das deutsche Notariat, NZ 1926.
13. SCHIMKOWSKY, Das Notariat. Ein Beitrag ind Revision desselben (1862) – Handbuch zur neuen Österreichischen Notariatsordnung mit Formularen (1871).
14. SCHMOECKEL, M. a SCHUBBERT, W. (eds.). Handbuch zur Geschichte des deutschen Notariats seit der Reichsnotariatsordnung von 1512, Baden – Baden, 2012.
15. SKUPIEŃSKI, K. Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce, Lublin 1997.
16. STRACK, Das Notariats-Institut (1861).
17. VLLHARDT, Das Bayerische Notariat 1862-1945 in Festschrift 125 Jahre bayerisches Notariat, 1987.
18. WEHRENS, Die Entwicklung des deutschen Notariats von 1806 bis heute, NZ 1992.

19. WOSCHNAK K. Treffpunk: Europa Mitte. Die Notariatsreform der Jahre 1989 bis 1995 in Mitteleuropa aus österreichischer Sicht, Wien, 2013.

Právní předpisy

1. Císařský patent ze dne 28. června 1850 č. 255/1850 ř. z., o řízení při vyjednávání pozůstalostí vytknutých.
2. Císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366/1850 ř. z., jímž se vydává notářský řád.
3. Nařízení ze dne 21. května 1851 č. 95 ř. z., o zrychleném řízení mandátním na základě listin notářských.
4. Císařský patent ze dne 21. května 1855 č. 93/1855 ř. z., jímž se vydává notářský řád.
5. Zákon 25. července 1871 č. 75/1871 ř. z., jímž se zavádí nový řád notářský.
6. Zákon ze dne 25. července 1871 č. 76/1871 ř. z., o tom, která jednání učiněna býti musejí před notářem.
7. Zákonný článek XXXV. ze dne 16. prosince 1874, o královských veřejných notárech.
8. Zákonný článek XVI. z roku 1876, o posledních pořízeních, formálních náležitostech, dědických smlouvách a darování na případ smrti.
9. Zákonný článek VII. ze dne 23. března 1886, O zmene a doplnení XXXV. zákonného článku z r. 1874.
10. Zákon č. 155/1919 Sb., jímž se prozatímně mění ustanovení notářských řádů ze dne 25. července 1871, z ř. č. 75 a čl. zák. XXXV: 1874 a VII: 1886.
11. Zákon č. 196/1919 Sb., o způsobilosti k notářskému úřadu na Slovensku.
12. Zákon č. 216/1919 Sb., o nejvyšším soudě.
13. Nařízení vlády č. 273/1919 Sb. o provedení § 10. zákona o nejvyšším soudu ze dne 16. dubna 1919, č. 216 Sb. z. a n.
14. Nařízením vlády č. 102/1923 Sb. z. a n., o poplatcích (veřejných) notářů.
15. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Elektronické informační zdroje

1. ASPI:

- <http://ftp.aspi.cz>
2. Beck-online:
<http://www.beck-online.cz>
 3. Česká advokátní komora:
<http://www.cak.cz>
 4. Český rozhlas:
<http://www.rozhlas.cz>
 5. Jednota českých právníků:
<http://www.jednotaceskychpravniku.cz>
 6. Národní divadlo:
<http://www.narodni-divadlo.cz>
 7. Notářská komora České republiky:
<http://www.nkcr.cz>
 8. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna 1848 – až současnost:
<http://www.psp.cz>
 9. Společnost pro církevní právo:
<http://spcp.prf.cuni.cz/>
 10. Staršie právne predpisy a judikatúra do roku 1948 v pôvodnom znení prepísaná do MS Word:
<http://www.notar.sk/VIN/predpis.htm>
 11. Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i.: časopis Právník:
<http://www.ilaw.cas.cz>
 12. Všehrd:
<http://www.vsehrd.cz>
 13. Wikipedia: internetová encyklopedie:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana

SUMMARY

The notary as a free legal profession is characterized by specific rules and principles. The notary itself has gone through a long historical development during which the fighting for notary was not only for the notary's final organizational structure but primarily whether the notary will survive among other legal professions or not.

The time period, the rigorous thesis is focused on, is delimited by the second half of the nineteenth and early twentieth century. The period which is interesting not only from the historical point of view but also which is absolutely crucial for the development and contemporary organization of the notary in the Czech lands. The period when sole foundations of modern notary were laid down and which we unfortunately consider today so obvious and irrelevant that it is not worth to go through in more academic thesis. Even the Czech Republic's accession to the European Union has not changed such situation. The notary's foundations still remain the same. The near future will only show if ongoing infringement procedure before the Court of Justice of the European Union which is to verify whether the Czech Republic is free to reserve the right to exercise of the notary profession only for their own citizens. The right which is coming from the second half of the nineteenth century.

The rigorous thesis is legally-historical. Its main goal is to describe the background and historical development of the principal legislation which affected the organization and activity of notary within the given period. The rigorous thesis also describes personalities who had significantly contributed to the notary status as an autonomous and independent legal profession.

More realistic and practical goal of the rigorous thesis is to show (or better to remind) their readers that everything essential for the modern notary in the Czech lands had been taken from the laws applicable in the second half of the nineteenth and first half of the twentieth century. To achieve a final success consisting in the today's possibility to freely exercise a notary profession whose existence is firmly established among other legal professions it was necessary to devote a lot of sacrifice and especially nowadays rarely seen patriotism.

Historically, the topic of the rigorous thesis has already been contained in some few books, articles published in professional journals *České právo*, *Právník*, *Ad Notam*, *Všehrd* or *Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit in Österreich* or academic thesis. On this account, it is necessary to exalt a contemporary extensive publishing activity of the former judge of the Czech Constitutional Court Mr. JUDr. et PhDr. Stanislav Balík who is the author of the *History of the notary in Czech lands* and other publications by which he can be boldly compared with Václav Šediva, one of the most famous notary authors of the precedent century. The work of Václav Šediva named the *Notary under the laws of the Austria with short history of the notary* then forms important literary source on which the rigorous thesis is founded.

The sole rigorous thesis is systematically divided into four separate independent chapters. For a real understanding of the issue, it is necessary first to be familiar in short with the historical context before 1848 to which the first chapter about the notary's situation is dedicated.

The subsequent chapter describes the development of the notary in Czech lands between years 1848 and 1918. In this chapter it is discussed in detail the notarial statutes from years of 1850, 1855 and 1871 inclusive of their elementary comparisons. The important part of the chapter forms Czech notarial association activities in the second half of the nineteenth century which created a suitable environment for the next notarial generations being born in the Czech lands.

The third chapter is dedicated to the period of the Republic of Czechoslovakia generally called the period of the First Republic. In the introduction of the chapter the general situation related to the foundation of new independent state of Czechoslovakia and development of notary's legislation are described. Lack of time and experiences forced founders of the new state to the reception of the Austrian notarial statute from 1871 into the new emerging legal order which had been subsequently amended and changed depending on current needs (e.g. a lack of notaries in Slovakia). For the whole period of time of the First Republic, the legal framework of the notary suffered from legal dualism when the different law regulations had been applicable on the Czech and Slovak lands. In spite of several

legal attempts, the legal dualism remain in force and had been changed after the period of the First Republic in 1948.

The third chapter deals also about notarial association and publication activities being at this time at the top of its development.

The fourth and at the same time the last chapter characterizes the personalities who by execution of their notarial or social activities were forming the general awareness about a new forming legal profession which had already had its foundations in other European countries.